

КЛИФЪРД САЙМЪК ТЪРСАЧИ НА СВЕТОВЕ

Превод от английски: Симеон Николов, 1993

chitanka.info

ГЛАВА ПЪРВА

Беше петък следобед. Последното занятие свърши и студентите заизлизаха от аудиторията. Едуард Лансинг постоя зад катедрата, събра листовите с бележки към лекцията и ги пхна в чантата си. Сега той разполагаше с целия си уикенд и се радваше, че няма каквито и да е граждански или извънпланови учебни задължения, които да му отнемат част от почивката, въпреки че не беше решил какво да прави с нея. Можеше да се изкачи на хълмовете и да погледа багрите на есента, които през тази седмица щяха да стигнат върха на своето великолепие. Можеше да се обади на Анди Сполдинг и да му предложи един туристически преход. Можеше да покани Алис Андерсън на вечеря и да остави събитията след това да следват естествения си ход. А можеше и да не прави нищо — ще се затвори в апартамента, ще запали огън, ще си пусне музика на Моцарт и ще си чете нещо, от което ти настръхват косите.

Той пхна чантата си под мишница и излезе от залата. Монетният автомат стоеше до стената, в средата на коридора. Въпреки твърдите си навици той бръкна в джоба си и опипа монетите в него. Пръстите му откриха четвърт долар и го извадиха от джоба. Когато стигна до автомата, той пусна монетата в процепа и посегна към ръчката да я дръпне надолу. Машината зацъка пред него и колелата на лицевата ѝ страна се завъртяха. Той отмина, без да дочака резултата. Нямаше смисъл да чака. Никой досега не беше печелил. В разни времена се носеха слухове за страхотния джакпот, който някой бе уцелил, ала той подозираше, че тези слухове се пускат от богати хора само за реклама.

Зад него машината спря да цъка, прещрака и спря. Той се обърна и погледна към нея. Круша, лимон и портокал — конструкцията на тази машина имитираше автоматите отпреди много години, обстоятелствата бяха пресметнати така, че да събудят у дипломантите тяхното юношеско чувство за хумор.

И тъй, той пак изгуби, но това беше нещо обикновено. Той не помнеше да е печелил някога. Никой никога не бе печелил. Може би, макар че това не беше сигурно, някой е изключил монетния механизъм от чувство за патриотичен дълг, от някакъв огромен и крайно мъгляв граждански дълг. Сега от тях събират фондове за национални благотворителни действия и в резултат на това ужасните пипала на данъците са се поотпуснали малко. Тази мисъл се мярна в ума му още веднъж и той си помисли дали е вярна или не. Струваше му се, че цялата идея понамира свъсем морал, но дори и да понамираше, изглеждаше съвсем реална. Рече си, че може да си позволи да пръсне тук и там по четвърт долар, за да подкрепи политиката на облекчени и намалени данъци. Машината примигна и го остави сам в празния коридор. Той се обърна и се запъти към кабинета си. След няколко минути, след като се освободи от чантата и заключи вратата след себе си, той щеше да започне свободния си уикенд.

Когато зави зад ъгъла, той видя, че някой го чака пред вратата на кабинета му. Човекът стоеше облегнат на стената в онази дразнеща отпусната поза, в която редовно заставаха чакащите студенти.

Той мина край него, като бърникаше за ключовете си.

— Мен ли чакате — попита той облегнатия.

— Аз съм Томас Джексън, сър — рече студентът. — Оставил сте бележка в кутията ми.

— Да, мистър Джексън, наистина оставих — каза Лансинг, който едва сега си спомни за случая. Той остави вратата отворена и студентът пристъпи вътре. Лансинг влезе след Джексън и запали лампата на бюрото си. — Вземете оня стол — посочи той на студента мястото пред бюрото му.

— Благодаря, сър.

Лансинг заобиколи бюрото, дръпна стола си и седна на него. Това, което му трябваше, се намираше в камарата листове върху дясната страна на бюрото му. Той зашумоля с тях, докато намери нужната работа.

Когато вдигна глава към Джексън, той видя, че студентът е притеснен.

Лансинг погледна към отсрещния прозорец, през който се виждаше част от алеята на университетския двор. Този следобед, помисли си той, е типичен за дълбоката есен в Нова Англия с мекото и

слънце, което превръща в разтопено злато листата на старите брези пред прозореца му.

Той взе купчинката листове пред себе си и запрелиства страниците, като се правеше, че ги преглежда.

— Мистър Джексън, питам се ще решите ли да обсъдите работата си с мен? — каза той. — Намирам я очарователна в много отношения.

Студентът преглътна и рече:

— Радвам се, че я харесвате.

— Това е едно от най-хубавите критични произведения, които съм чел — започна Лансинг. — Сигурно сте му отделил и сте мислил много време над него. Това е очевидно. Вие показвате необикновен усет към една особена сцена в „Хамлет“ и вашите изводи са блестящи. Но има нещо, което буди у мен недоумение. Това са някои от източниците, които използвате.

Той остави ръкописа на бюрото и се взря в събеседника си. Студентът се опита да издържи погледа му, ала очите му се оцъклиха и той извърна глава.

— Искам да знам — продължи Лансинг, — кой е Крауфорд? А Райт? А Форбс? Известни шекспирови ученици, сигурен съм, макар че никога не съм чувал за тях.

Студентът не каза нищо.

— Онова, което ме хвърля в недоумение — каза Лансинг, — е защо ви трябваше да използвате тези имена. Доколкото успях да забележа, работата ви си я бива и без тях, макар и да съм малко несъгласен по отношение на миналото ви в училище, което вие най-сетне пускате в ход и това се отразява добре на произведението. Миналата ви работа изглеждаше доста невзрачна, но съм склонен да мисля, че съм се усъмнил преждевременно във вас. Мистър Джексън, ако това е някакъв номер, не намирам никакъв хумор в него. Може би имате някакво обяснение. Ако е така, слушам ви.

— Това стана заради проклетата машина. — В думите на студента се усещаше внезапен прилив на мъка.

— Мисля, че не ви разбирам. Каква машина?

— Как да ви кажа — рече студентът, — трябваша ми добри бележки. Знаех, че ако се изложа на тази работа, ще изгубя целия курс.

Но аз не можех да си позволя провал. Опитах се честно да направя нещо, но не успях. Тогава отидох при машината и...

— Питам ви отново — каза Лансинг, — какво общо има машината с това?

— Това е игрален автомат — обясни Джексън. — Или по-точно прилича на игрален автомат, но аз мисля, че е нещо друго. Малко хора знаят за него. Такова нещо не може да се направи с обикновени знания. Той погледна умолително и Лансинг попита:

— Ако тази машина е секретна, защо ми разказвате за нея? Мога да си помисля, че ме мамите. Мисля, че ако участвам в такава тайна операция, щях да си взема лекарството и да не обеля нито дума за това. Щях да защитя останалите.

Не трябваше да вярва на приказките за монетния автомат, разбира се, даже за миг не трябваше да си помисли, че, има частица истина в него. Трябваше само да попритисне младежа пред бюрото му с надеждата, че така ще стигне до нещо като истина.

— Ами, как да ви кажа, сър, то си е така — рече Джексън. — Може би си мислите, че това е кирлив номер или че съм накарал някой да ми напише работата — не зная, може да си мислите много неща и ако продължавате да си ги мислите, ще ми сложите слаба оценка, а както ви казах, няма да издържа нов провал. Ако ми позволите, ще ви обясня защо не мога. Аз съм на ръба на пропастта. И си помислих, че ако ви кажа как стоят нещата, нали разбирате, мога да спечеля с истината.

— Е, това е много подходящо за вашия случай — каза Лансинг. — Да, съвсем подходящо. Но монетният автомат...

— Той е в сградата на Съюза, сър. На Студентския Съюз.

— Да. Зная къде се намира сградата.

— Долу, в сутерена — каза Джексън. — Съвсем близо до Ратскелер. В единия край на бара има врата. Там никой не влиза и може би никога не е влизал. Помещението е нещо като склад, макар че не се използва, поне в момента. Може би са го използвали някога. Там има няколко неща. Вещи, които са наблъскани там много отдавна и са забравени днес. В един от ъглите стои тоя игрален автомат или по-скоро онова, което прилича на игрален автомат. Ако човек случайно влезе там, няма да му обърне внимание. Там е претрупано, машината е

натикана в ъгъла. Всеки, който го види, ще си помисли, че е повреден и...

— Освен човека — намеси се Лансинг, — който знае какво представлява всъщност, разбира се.

— Точно така, сър. Искате да кажете, че ми вярвате?

— Не съм казал такова нещо — рече Лансинг. — Просто ви помогнах да продължите мисълта си. С тази забележка ви връщам в коловоза.

— Благодаря ви, сър. Много любезно от ваша страна. Малко се колебаех. Отиваш при нея, сър, и пускаш четвърт долар в процепа. Монетата я събужда да проговори, тя ви пита какво искате и...

— Искате да кажете, че машината ви говори?

— Точно така, сър. Пита ви какво искате и когато ѝ кажете тя ви съобщава колко ще ви струва, а щом си платите, тя ви го изчуква. Тя може да пише на всяка тема. Само ѝ казвате какво искате...

— Значи така направихте. Ще ми кажете ли колко ви струваше?

— Нищо. Два долара всичко на всичко.

— Направо без пари — рече Лансинг.

— Да, прав сте, сър. Наистина изгодна сделка.

— Седя си тук — каза Лансинг, — и си мисля колко несправедливо е, че само неколцина избрани знаят за тази чудодейна машина. Мисля си за стотиците хора, сведени над техните бюра, които си блъскат акъла да надраскат един параграф, в който да има поне някакъв смисъл, без да знаят, че в сградата на Съюза има отговор на всички проблеми, с които се сблъскват.

Лицето на Джексън застина.

— Вие не ми вярвате, сър. Мислите си, че ви разправям приказки. Мислите, че ви лъжа.

— Какво смятате, че трябва да мисля?

— Всъщност не зная. То ми се струва толкова просто, защото наистина е вярно. Вие не ми вярвате, когато ви казвам истината. По-добре да бях ви излъгал!

— Да, мистър Джексън, мисля, че можехте да го сторите.

— Какво ще направите, сър?

— Засега нищо. Ще помисля по въпроса през почивните дни. Когато реша, ще ви осведомя.

Джексън стана някак вдървено и гордо излезе от кабинета. Лансинг слушаше как стъпва тежко по коридора, докато шумът от стъпките му заглъхна. Сетне пъкна писмената работа на Джексън в чекмеджето и заключи бюрото си. С чанта в ръка той тръгна към вратата. Насред пътя се обърна и хвърли чантата си на бюрото. Днес нямаше да мъкне нищо със себе си. Уикендът му беше свободен и той държеше да остане свободен.

Докато вървеше по коридора към изхода, който водеше към алеята, той изпита някакво странно чувство, че е лишен от чантата си. Помисли си, че тя беше станала част от него, също като памучните му панталони и обувките. Тя беше част от униформата, която носеше. Беше я пазил с години, без нея той се чувстваше някак разголен, сякаш беше малко неудобно да се показва публично, без да я стиска под мишница.

Когато заслиза по широките каменни стъпала на зданието, някой го поздрави от половин пряка разстояние. Той се обърна и видя Анди Сполдинг, който бързаше по тротоара да го пресрещне. Анди беше стар и верен приятел, но си падаше малко дърдорко и на моменти се надуваше. Той беше социолог и носеше умна глава на раменете си, която бъкеше от идеи. Единствената му беда беше там, че никога не пазеше идеите за себе си. Всеки път, когато можеше да притисне някого, той не обръщаше внимание на подмилкващата се жертва и издаваше идеите си, вкопчваше се здраво за реверите на жертвата, за да не му избяга и спореше със себе си като че тълкуваше могъщите приливи и отливи, които бушуваха в самия него. Но въпреки това той си оставаше добър приятел и Лансинг беше извънредно доволен, че го вижда. Той изчака Анди в подножието на стълбите.

— Хайде да отидем в клуба — рече Анди. — Пиенето от мен.

ГЛАВА ВТОРА

Факултетският клуб се намираше на последния етаж в сградата на Студентския Съюз. Цялата външна стена представляваше низ от прозорци с плоски стъкла, гледащи към тихо, добре поддържано малко езеро, заобиколено от борове и брези.

Лансинг и Анди седнаха на една маса близо до стената. Сполдинг вдигна чашата си и погледна унесено към Лансинг.

— Знаеш ли — рече той, — през последните дни все си мисля какъв късмет ще извадим, ако ни връхлети някоя средновековна чума като оная, дето е унищожила една трета от населението на Европа през четиринайсети век. Или да ни тресне световна война, даже второ пришествие от библията, нещо, което ще ни принуди да започнем отново, да избегнем някои от направените грешки през последните хиляда години и да получим благоприятна възможност за развитие на нови социални и икономически принципи. Това ще ни даде шанс да избегнем посредствеността, да се организираме по-смислено. Системата „работа-надница“ е отживелица, тя влиза в противоречие със себе си, а ние така сме се вкопчили в нея...

— Не мислиш ли — прекъсна го меко Лансинг, — че методите, които предлагаш, могат се окажат изключително груби?

Нямаше смисъл да казва това. Никой не спореше с Анди, приятелят му просто прегазваше всеки, който се опитваше да спори. Той продължи да боботи по въпроса с монотонен глас, като подреждаше и систематизираше мислите си, а после ги разстилаше, както някой би сложил картите на масата.

Без каквото и да било желание да спори, без намерение да се забърка в това жертвата на Анди навлезе в духа на играта, според която той или всяка друга жертва трябва да промърмори някакъв подходящ отговор.

— През един от тези дни — продължаваше Анди, — ние внезапно ще разберем, без да имам представа как ще стигнем до това, че нашите човешки напъни са чисто и просто едно нищожно усилие,

защото са насочени в погрешна посока. Векове наред крещим за знания, стремим се към тях в името на разума по същия разумен начин, както древните алхимици дълго са дирили метод, който да превръща металите в злато. Ние ще открием, че тези знания са задънена улица, че отвъд определена точка всяко значение изчезва. В астрофизиката изглежда се приближаваме до тази точка. Още няколко години и всички стари, солидни теории могат да се разбият на пух и прах, като ни оставят сред чакъла от срутениите теории, за които вече ще знаем, че не струват пукната пара и винаги са били такива. Тогава може би няма да има смисъл изучаването на вселената. Може би в същия момент ще открием, че всъщност няма фундаментални закони, че вселената може би се управлява от чиста случайност или нещо още по-лошо. Всички тези безумни изследвания, целият този стремеж към знания не само за вселената, но и за други неща, всичко това става, защото ние търсим някаква полза от него. Но нека се запитаме дали сме прави да търсим изгодата. Принципно ние нямаме право да очакваме нещо от вселената. Лансинг продължи играта.

— Изглежда днес следобед си настроен по-песимистично, отколкото обикновено — подхвърли той.

— Не съм първият, който изпада в този вид песимизъм — рече Анди, — макар че моето разочарование идва от малко по-различна гледна точка. Преди няколко години имаше школа от мислители, които изтъкваха същия аргумент. Това ставаше по времето, когато изследователите на космоса бяха убедени, че ние съществуваме в една ограничена вселена. В момента тази гледна точка на космолозите не е вече така твърда. Точно сега ние не сме решили в какъв вид вселена се намираме. Тя може да е ограничена, може и да е безкрайна, никой действително не знае. Всичко зависи от количеството материя във вселената и оценката на това количество се различава значително от година на година, ако не от месец на месец. Но това не потвърждава нито едното, нито другото. По едно време преди няколко години, когато убеждението за ограничената вселена още съществуваше, теорията беше научно знание, основано на ограничената вселена, и трябваше сама по себе си да е ограничена. Това ще рече, че някъде съществува граница на вселената и следователно граница на познанието. Само че има още много да се изучава и след като изучим това много, стигаме до края. Ако знанията се развиват и натрупват,

като се удвояват на всеки петнайсет години, както беше изчислено някога, твърди се, че няма да мине много време, може би няколко столетия, и ще стигнем до точката, в която лимитиращите фактори на ограничената вселена ще спрат всяко по-нататъшно натрупване на знания. Хората от това време, които поддържат тази гледна точка, ще отидат до там, че ще построят експоненциални криви, с които ще заявят открито в коя точка научните и технологични знания окончателно ще стигнат до своя край.

— Но ти каза — намеси се Лансинг, — че ограничената вселена вече не е доказан факт и че тя може да е безкрайна.

— Ти изпусках главното — изръмжа Анди. — Аз не говоря за ограничеността или безкрайността на вселената, просто я използвам като пример да отхвърля обвинението ти към мен в песимизъм. Опитах се само да ти обясня, че в друго положение е имало други хора, които са надигали собствените си гласове на песимизъм. Вече казах в самото начало, че ще бъдем благословени, ако ни връхлети някакво катастрофално събитие, което ще причини промяна в мисленето ни и ще ни принуди да търсим друг начин на живот. Ние тичаме в задънена улица, нещо повече, ние се търкаляме стремително към пълен крах. Когато стигнем края, ще тръгнем да се измъкваме. После ще запълзим назад по тази задънена улица и ще се питаме дали няма по-добър начин да правим същото. Моето мнение е, че сега, преди да се сгромолясаме на дъното, трябва да спрем веднага и да си зададем този въпрос.

Анди продължи да ръмжи, но Лансинг беше изключил ръмженето и сега чуваше само продължително мърморене без думи.

И това е човекът, на който щях да предложа пътешествие през почивните дни, помисли си Лансинг. Ако му беше предложил, Анди щеше да приеме, защото през този уикенд жена му беше на гости в Мичиган при родителите си. На това пътешествие най-вероятно нямаше да задържи потока от думи и аргументи, той щеше да се разприказва, да го хвърли в потока, с който сега го заливаше. Щеше да дърдори безкрайно, неговите приказки никога не свършваха. На излет обикновеният човек се наслаждава поне на тишината и спокойствието, но случаят с Анди беше съвсем различен. За Анди не съществуваша такива неща като тишина и спокойствие — имаше само сърдити мисли.

Лансинг помисли и за това, че може да покани Алис Андерсън да прекара почивните дни с него, но се отказа и от тази мисъл. При последните му срещи с нея той като че откри в очите ѝ блясъка на брачно очакване и когато това му дойдеше на ум, изглеждаше толкова катастрофално, колкото безкрайното дърдорене на Анди. Тогава да ги отпиша и двамата, помисли той. Още можеше да подкара към хълмовете. Или пък можеше да остане в своя апартамент с огъня, музиката и книгата. Освен това сигурно имаше и много други начини да се наслади на почивните дни. Той отново допусна до съзнанието си думите на Анди.

— Мислил ли си някога — питаше Анди, — за критичните моменти в историята?

— Струва ми се, че никога не съм мислил — рече Лансинг.

— Историята е пълна с такива моменти — продължи Анди. — И върху тях, върху сбора от тях светът се гради в тоя му вид, в който го виждаме днес. Понякога ми се струва, че може би съществува множество алтернативни светове.

— Сигурен съм в това — рече Лансинг, без да го е грижа за нищо. Фантастичният полет на приятеля му го беше оставил далеч зад гърба му. Зад прозореца половината от езерото оставаше в сянка, вечерта приближаваше. Докато гледаше през прозореца към езерото, Лансинг почувства нещо нередно. Без да знае защо той разбра, че нещо се е променило. После бавно дойде до съзнанието му — Анди беше спрял да приказва.

Той обърна глава и погледна над масата към приятеля си. Анди му се хилеше.

— Хрумна ми нещо — каза той.

— Така ли?

— Мейбъл замина на гости при нейните родители. Защо да не уредим нещо за утре? Зная къде да намерим два билета за футбол.

— Съжалявам — рече Лансинг. — Зает съм.

ГЛАВА ТРЕТА

Лансинг излезе от асансьора на първия етаж и се запъти към вратата, която водеше към алеята. Когато си тръгна, Анди видя един познат на съседната маса и остана да си каже някоя дума с него. Лансинг направи най-доброто без много да бие на очи: той се измъкна. Но времето е кратко, помисли си той. Със следващия асансьор можеше да се появи Анди, а до тогава трябваше да бъде невидим и недосегаем. В стила на Анди беше да го спипа отново и да го замъкне някъде на вечеря.

По средата на пътя към вратата той спря. Ратскелер беше вдясно долу по стълбите, а в съседната стая, ако Джексън беше прав, се намираще приказната машина. Лансинг смени посоката и изтича към стълбите.

Докато слизаше по стъпалата, той се упрекуваше на ум. Сигурно не съществува никакво складово помещение, а даже и да съществува, там няма да има никакъв монетен автомат. Каквото и да беше тласнало Джексън към фабрикуването на такава история, този път той не позна. Разбира се, тази история можеше да излезе пълна безочливост, а когато студентът е способен на такова нещо, това няма да му донесе нищо добро. Наглостта може да е примамка за член на факултета, а имаше такива членове на факултета, които често ги мамеха, те сякаш плачеха за това. Повечето от тях бяха надути пуяци, на които малко им трябваше да ги хързулнеш. Но Лансинг винаги се гордееше с добрите отношения между него и студентите. Понякога, предполагаше той, го мислеха за мека Мария. Като премисляше отново отношенията си с Джексън, той не си спомняше за някаква неприятност с него. Още повече, че Джексън беше беден студент, но това не говореше нито за, нито против него. Той се опитваше да го обработи с цялата си вежливост и загриженост и на моменти с човек като Джексън той се чувстваше безпомощен, макар да се съмняваше, че опитите му са оценени.

В Ратскелер имаше само няколко души, повечето от тях събрани около една маса в най-далечния край на залата. Човекът зад бара приказваше със студентите. Когато Лансинг влезе, никой не го забеляза.

Срещу единия край на бара видя врата, точно както каза Джексън. Лансинг тръгна през залата право към нея. Още щом хвана дръжката на вратата, тя се завъртя съвсем леко в ръката му. Той бутна вратата и влезе вътре, сетне я затвори бързо и остана там, облегнат на нея.

Една-единствена крушка с мътна светлина висеше на шнур в средата на тавана. Стаята имаше неугледен вид, сякаш наистина е била, според думите на Джексън, забравено складово помещение. До едната стена бяха струпани картонени кашони от безалкохолни напитки, а два шкафа за папки и старо бюро бяха скупчени по-далеч от стената точно в средата на стаята.

Те изглеждаха така, сякаш са захвърлени тук много отдавна и оттогава никой не се е сецал за тях.

В далечния ъгъл на стаята имаше монетен автомат.

Дъхът на Лансинг секна внезапно. Дотук Джексън беше прав, но той можеше да казва истината за стаята и да лъже за останалото. Това, че описа къде стои машината, не потвърждаваше, че останалата част от неговата история е истина.

В мъжделивата светлина Лансинг се движеше с повишено внимание из стаята към застиналата машина и беше нащрек за всяко невидимо препятствие, което можеше да закачи крака му и да го просне на пода.

Стигна до машината и застана пред нея. Тя приличаше на всеки друг игрален автомат, на стотици от тях, спотаени по ъглите на всички университетски дворове в очакване на монети, които най-сетне ще намерят верния път на фонда към бедните и всички други несретници на нацията.

Лансинг пхна ръка в джоба си и опипа с пръсти монетите в него. Намери четвърт долар, извади го и го пусна в машината. Тя го глътна със смирена готовност, след това лицевата ѝ част светна и се показаха цилиндри със знаци по тях. Машината зацъка тихичко пред него с приятелско мъркане, сякаш си разказваха виц, известен само на тях двамата.

Той стисна лоста и го дръпна надолу с излишна сила. Цилиндрите се завъртяха бясно и трептяща светлина запримигва срещу него.

Най-подир цилиндрите спряха и нищо не стана. Също като с другите монетни автомати, помисли си Лансинг. Не се различава много от тях. Лапва ти парите, стои си и ти се присмива. Тогава машината проговори.

— Какво желаете, сър?

— Ами, не съм съвсем сигурен — рече стреснатият Лансинг. — Всъщност струва ми се, че нямам нужда от нищо. Идвам само да установя факта на твоето съществуване.

— Това е неочаквано — каза монетният автомат. — Мога да дам много неща. Сигурен ли сте, че нямате нужда от нищо?

— Може би ще ми дадеш време да помисля малко?

— Това е невъзможно — отвърна машината. — Хората, които идват при мен, трябва да имат нещо в главата си. Недопустимо е някой да се шляе наоколо.

— Съжалявам — каза Лансинг.

— Във всеки случай аз не съм създадена така, че да не давам нищо за парата, която ми давате — каза монетната машина. — Трябва да ви дам нещо. Ще ви разкажа една история.

И тя разказа на Лансинг една мръсна историйка за седем мъже и една жена, попаднали на пустинен остров. Разказът беше глупав, животински, жесток и изключително гнусен, той не показваше никаква обществена принадлежност.

Историята свърши и Лансинг, изпълнен с отвращение, не каза нищо.

— Харесахте ли разказа ми? — попита машината.

— Не твърде — отвърна Лансинг.

— Тогава аз се провалих — каза машината. — Подозирах, че не съм ви оценила и не мога да оставя тази работа така. За вашата монета трябва да получите нещо с определена стойност.

Чу се кашлящ звук и нещо метално падна от вътрешността на машината в чашата по средата ѝ.

— Приближете се — рече машината. — Вземете това.

Лансинг го взе. Приличаше на ключове от мотел. Два ключа, единият, от които по-голям, бяха закачени за продълговат пластмасов

ключодържател, на който бяха напечатани номер и адрес.

— Не разбирам — каза Лансинг.

— Тогава слушайте внимателно! Обърнете специално внимание на това, което казвам. Слушате ли ме?

Лансинг се опита да каже нещо, но засече и само промълви:

— Слушам.

— Добре. Сега внимавайте много, моля! Отивате на адреса. Ако отидете в нормално работно време, външната врата ще остане заключена. Ако отидете по друго време, по-големият от двата ключа ще я отвори. С малкия ключ се отваря вратата на стая сто трийсет и шест. Следите ли мисълта ми до тук?

Лансинг се задави.

— Да, следя я.

— Когато отворите вратата на сто трийсет и шеста стая, ще видите дванайсет монетни автомата, наредени до стената. Като започнете отляво, отивате до петата машина, повтарям: до петата — едно, две, три, четири, пет — и пускате един долар в нея. Тя ще направи някои операции и след като свърши, отивате при номер седем и пускате един долар в нея...

— Пускам долар в нея — каза Лансинг. — Трябва ли да дръпна лоста?

— Разбира се, че трябва. Никога ли не сте играл на монетен автомат?

— Да, разбира се, че съм играл. Мога ли да пропусна това?

— Точно така — отвърна монетната машина. — Запомнихте ли всичко?

— Да, мисля, че запомних.

— Тогава повторете, за да съм сигурна, че помните.

Лансинг повтори онова, което му каза машината.

— Чудесно — рече машината. — Помнете добре това. Предлагам ви да отидете много скоро, за да не забравите указанията. Трябват ви два сребърни долара. Имате ли ги случайно във вас?

— Сигурно нямам.

— Добре, тогава — каза монетната машина, — ето ги. Не искаме да слагаме препятствия по пътя на това, което ви молим да направите. Ние сме много разтревожени, че няма да изпълните процедурата така

точно, както можете да го направите. Нещо прещрака във вътрешността на машината.

— Хайде — настоя машината. — Хайде, вземете ги!

Лансинг се наведе и взе двата сребърни долара. Пъхна ги в джоба си.

— Сигурен ли сте, че запомнихте всичко? — попита монетната машина. — Имате ли въпроси?

— Да, само един въпрос, предполагам. За какво е всичко това?

— Не мога да ви дам подробности — рече машината. — Това е против правилата. Но мога да ви уверя, че всичко, което стане, ще бъде от голяма полза за вас.

— И какво ще бъде то? Какво ще бъде в моя полза?

— Това е всичко, професор Лансинг. Всичко, което мога да ви кажа.

— Откъде знаете името ми? Аз не ви казах кой съм.

— Уверявам ви — произнесе машината, — че няма нужда да ми казвате. Аз вече ви познавам. С тези думи машината затрака, угасна и замлъкна.

Лансинг тръгна и ритна машината. Не точно тази машина, а всички други машини, които дълги години му гълтаха по четвърт долар и после му се присмиваха.

Машината му върна ритника и го уцели в глезена. Той не видя как го ритна, но тя действително го направи. Той отстъпи назад от нея. Тя продължаваше да стои тъмна и мълчалива.

Лансинг се обърна и излезе накуцвайки от стаята.

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА

Когато се прибра вкъщи, Лансинг си наля пиене и седна до прозореца да погледа гаснещия ден. Цялата тая работа, убеждаваше се той, беше смешна. Това не можеше да се случи и въпреки това той знаеше, че стана точно така. За потвърждение той пхна ръка в джоба си и подрънка с двата сребърни долара. Бяха изминали години от времето, когато имаше сребърен долар, дори да вземеше само единия от тях. Той ги извади от джоба си и ги разгледа. И двете монети бяха сечени отдавна, много преди всяка една от тях с ценното количество сребро да бъде разграбена от спекуланти и нумизмати. Двата ключа, закачени за пластмасовия ключодържател, лежах на масата, където ги беше захвърлил. Той посегна да ги вземе, но отдръпна ръка, без да ги докосне.

Седнал спокойно, с пиене в ръка, чийто вкус не усещаше, той отново прехвърли в паметта си всичко и се учуди като разбра, че се чувства малко омърсен и засрамен, сякаш беше направил някаква глупост. Опита се да си обясни защо изпитва такова чувство и откри, че няма друга причина освен това, че влизането в стаята до Ратскелер не беше съвсем нормална постъпка. През целия си живот не беше се прокрадвал така, пък и този път не го направи, поне физически, ала с отварянето на вратата към тази забранена складова стая той изпита чувството, че се е промъкнал, че е постъпил по начин, който накърнява достойнството на неговото положение като член на факултетския съвет в малък, но добре уреден и в някои отношения забележителен колеж.

Но това, помисли си, не беше всичко. Фактът на промъкването и чувството, че е поцапан не изчерпваше станалото. Като прехвърли в главата си събитията той разбра, че държеше далеч от собственото си съзнание някои подробности. Имаше нещо, което не искаше да забележи, пред лицето на което му се щеше да изчезне вдън земя. Онова, което си налагаше да приеме, беше мисълта, че вече му се е случвало нещо подобно, макар и не съвсем същото. Ако това беше просто шега, ако беше инфантилна студентска лудория, тя нямаше да

отиде по-далеч от вмъкването в стаята и откриването на игралния автомат. Ала машината беше разговаряла с него, макар че това при добра подготовка можеше да стане много добре с помощта на магнетофонна лента, която се включва с натискането на лоста.

Всъщност не би могло да стане така. Не само, че машината говореше с него, той също ѝ говореше, беше завързал разговор с нея. Нито един студент не можеше да направи магнетофонна лента, която да води логичен разговор, а разговорът беше логичен: той зададе въпроси и машината му отговори, тя му даде заплетени указания.

Не си измисляше станалото, то не беше никаква студентска шуротия. Машината даже му върна ритника, когато той я срита. Глезенът още го болеше, макар вече да не куцаше. Но ако това не беше лудория, колкото и хитро да е скроено, тогава, за бога, какво беше всъщност?

Той вдигна чашата и изпи уискито до дъно — нещо, което никога не беше правил. Понякога си, посръбваше уиски, но не го изпиваше докрай по една проста причина: не понасяше много алкохола.

Стана от стола и се заразхожда напред-назад из стаята. Движението изглеждаше безцелно, то не му помагаше да мисли. Остави празната чаша на бюфета, върна се пак към стола и седна на него.

Е, добре, каза си, трябва да спра играта, да прекратя тая работа с опитите да защитя себе си, трябва да допусна мисълта, че не допускам мисълта да изглеждам като глупак. Трябва да тръгна от върха и да стигна до дъното на тая история.

Тя започна със студента Джексън. Нищо от последвалите събития нямаше да се случи, ако не беше Джексън. А преди това, даже още по-рано, беше писмената работа на Джексън — една силна, необикновено добре изпипана творба, особено за студент като Джексън, ако не бяха цитирани използваните източници. Цитирането на тези източници го накара да напише бележката и да я пусне в пощенската кутия на Джексън. А може би във всички случаи щеше да извика тоя младеж по косвените улики на човека, който му е помогнал да напише такава чудесна работа? За миг Лансинг си помисли за това и реши, че най-вероятно нямаше да го направи. Ако Джексън искаше да измами някого, това не беше Лансинг. Джексън нямаше да направи нищо друго, освен да измами себе си. Даже и да беше го извикал по

тази причина, срещата им щеше да се превърне в неприятен и гибелен сблъсък, защото на тоя свят няма начин да докажеш измамата.

Заклучението беше, според него, че е изигран и то майсторски изигран или от самия Джексън, или от някой друг, който пипаше чрез Джексън. Струваше му се, че Джексън не беше толкова лукав, а може би и не чак толкова енергичен да го изиграе сам, макар че нямаше начин да разбере със сигурност. С човек като Джексън нищо не можеше да бъде сигурно.

А ако е бил измамен, без значение от кого, каква ли беше целта?

Отговор не намери. Нищо такова, което да има смисъл. Нищо в тая случка нямаше смисъл.

Може би начинът да превъзмогне станалото беше да забрави тая история, да не ѝ обръща вече внимание. Но можеше ли да го направи, можеше ли да принуди себе си да продължава линията на бездействие? До края на живота си щеше да си мисли за какво беше всичко това, до края на живота си щеше да се чуди какво би станало, ако беше отишъл на адреса върху ключодържателя и беше направил онова, което му каза монетният автомат. Той стана, напипа бутилката и вдигна чашата да си налее уиски, но не си наля. Остави бутилката и занесе чашата на кухненската мивка. Отвори хладилника, извади от него полуготова храна — телешко с макарони и я пъкна във фурната. Потръпна при мисълта за поредното ядене телешко с макарони, но какво да се прави? Наистина в такова време не можеше да очаква гастрономическа вечеря.

Той отиде до външната врата и вдигна вечерния вестник. Потънал дълбоко в канапето си, той запали лампата и отгърна вестника. Имаше малко новини. Конгресът още се пипкаше с разходите за контрола над въоръжаването и президентът предупреждаваше отново за тежките последствия, в случай че Конгресът не утвърди огромния военен бюджет, който искаше той. Асоциацията на родителите и учителите още вдигаше вой до небесата за насилието по телевизията. Открити бяха още три неща, които предизвикват рак. Мистър Дитерс пак беше подпалил Дагууд — сякаш малкият дявол се беше вселил в него. На страницата за мнения беше отпечатано писмо със справедливо възмущение от факта, че някой беше пропуснал да включи кръстословица.

Когато телешкото с макарони беше готово, той го изяде като че просто го опитваше — напъха го в устата си, защото това беше храна.

Той извади за десерт двудневен малък кейк и остана на кухненската маса да си изпие кафето. Докато пиеше втората си чаша, той се сети какво щеше да направи. В себе си той здравата се стараеше да отхвърли нещо, което щеше да направи, няма значение какво, искаше да го отхвърли, защото не беше сигурен дали си струва да го направи и с това отговаряше на досадното съмнение, което го човъркаше. Ала въпреки съмнението той щеше да го стори, знаеше твърдо, че в края на краищата щеше да го направи. Той никога не би могъл да живее в мир със себе си, ако не постъпеше така, до края на живота си щеше да мисли какво е пропуснал. Стана от кухненската маса и отиде в спалнята да вземе ключовете от колата си.

ГЛАВА ПЕТА

Сградата се издигаше на крайна улица извън стария делови квартал, който беше изгубил икономическия си блясък преди няколко години. Човекът мина по другата страна на улицата две преки по-нататък и в началото на една уличка видя някакво куче да разглежда три консервни кутии в боклука. То вероятно се опитваше да познае коя от трите ще е най-изгодно да обърне.

Когато Лансинг опита по-големия ключ в ключалката на външната врата, бравата се отключи леко и той влезе вътре. Един дълъг, слабо осветен коридор се простираше по цялата дължина на сградата. Той откри без затруднение стая номер 136. Малкият ключ се превъртя също така лесно, както и големият и той влезе в стаята. Вътре бяха наредени до стената дванайсет монетни машини. Петата отляво, беше му казала преди няколко часа машината, с която разговаря. Той започна да брой отляво и тръгна през стаята срещу номер пет. Като порови из джоба си, той извади единия от сребърните долари и го пусна в процепа. Машината подскочи като жива и щракна пред него, когато дръпна лоста. Шайбата се завъртя с оная бясна скорост, която се среща само в старите раздрънкани монетни автомати. Едната шайба спря, другата подскочи и падна, третата забави и внезапно закова. Лансинг видя, че знаците, които се показаха върху трите скали, бяха едни и същи. Машината се закашля и порой от златни монети с големината на долар рукна от улея за изплащане на печалбите. Те напълниха кутията и западаха по пода с изобилието на златен потоп, като продължаваха да бликат от гърлото на автомата. Някои от монетите падаха напречно и се търкаляха по целия под като бляскави колелца.

Дисковете се завъртяха отново без пускането на нов долар в процепа и отново спряха с тъп звук. И този път символите в прозорчетата бяха еднакви и машината съвсем безгрижно изръси нова вълна от монети.

Лансинг стоеше изумен и леко разтреперан пред това нечувано явление. Такива неща не съществуваха, такива неща като два джакпота подред не можеха да съществуват!

Когато машината изключи и спря смълчана и безжизнена, той постоя за миг, донякъде в очакване, че тя ще се завърти отново и ще му поднесе нов джакпот. С такава машина, рече си той, всичко е възможно — безкрайни бяха чудесата, на които тя бе способна.

Ала тя не повтори направеното до тук и щом се увери в това, той събра монетите от кутията за печалбите и ги пхна в джобовете на самото си, сетне падна на четири крака да събере разпиляното по пода. Той вдигна една от монетите към светлината и я разгледа. Нямаше никакво съмнение, че това е злато по простата причина, че монетата беше по-тежка от сребърния долар. Монетата беше добре изработена, гладка и блестяща, тежка и ласкаеща ръката, но не такава, каквато беше виждал преди. От едната страна беше гравирани куб, лежащ върху зацрихована плоскост, която вероятно представляваше земята. От другата страна беше изобразено нещо, което приличаше на вретеновидна кула. Това беше всичко. Нямаше думи, нямаше означение на стойността.

Той стана на крака и огледа стаята. Машината, с която беше разговарял, му каза да пусне втория долар в седмия автомат. Мога да го направя, помисли си той. Взаимодействието с петата машина не беше никак лошо, късметът му можеше да продължи и със седмата.

Той тръгна по редицата към седмия автомат. Протегна ръка да пусне втория долар, но след малко я отдръпна. Защо да предизвиквам съдбата, питаше се той. Може би номер пет просто му даде необходимото. Един бог знаеше какво ще стане, ако пусне монета в номер седем. Освен това, мислеше си, ако сега се обърне и си отиде с джобове, натъпкани със злато, той нямаше да знае и вечно щеше да се пита какво би могло да стане. Моментът не е бил лесен, щеше да разсъждава той.

— По дяволите — изрече той гласно и пусна долара. Машината го глътна, чу се тракане и светлина озари скалата. Той дръпна дръжката и шайбите се завъртяха с бясна бързина. Сетне светлината угасна и машината отлетя надалеч. Същото стана и със стаята.

Той стоеше на пътека в тясна гориста долчинка. Заобикаляха го високи дебели дървета, а някъде съвсем наблизо се чуваше звънкият

шепот на ромолящ поток. Освен бълбукането на водата не се чуваше нито звук и в това нямаше нищо чудно.

Сега вече знай, каза си той. По-добре щеше да бъде, ако се беше отказал от седмата машина, макар че това не беше съвсем сигурно. Може би прехвърлянето му в обраслата долчинка би било толкова приятно, колкото и спечелването на всичките златни монети, въпреки че докато тая мисъл се въртеше в главата му, той не можеше да се съгласи с нея.

Не мърдай, каза си той. Огледай се наоколо преди да тръгнеш от мястото, където си сега. И не се паникьосвай, продължи той, защото в първите секунди усети, че неговото състояние му намирисва на паниката.

Той огледа мястото. Точно пред него склонът се издигаше съвсем слабо нагоре и ако се съдеше по звука, потокът сигурно не беше далеч. В гората растяха дъбове и кленове. Листата им бяха пожълтели. Пред него една катеричка пресече пътеката и зави нагоре към хълма. След като тя се скри, Лансинг разбра, че усети движението си по шума от опадалите листа, които се надигаха от слабите вихри на неговите стъпки. Когато шумът от катеричката заглъхна, тишината отново се възцари около него, само поточето продължи да ромоли, ала тишината вече не изглеждаше така потискаща. Сега до слуха му започнаха да долитат приглушени звуци — шумът от падащи листа, почти недоловимата шетня на малки горски животинки, които си проправяха път, както и други слаби звуци, които той не можеше да определи.

Той проговори на машината номер седем или на онова нещо, а може би на оня човек, който го прехвърли тук.

— Добре де — рече той. — За какво е цялата тая работа? Вече си направи майтап, хайде да му сложим край.

Въпреки неговите думи крайт не се виждаше. Наоколо се простираше същата гориста долчинка. Нямаше и най-дребен признак, че го е чула машина номер седем или който и да било.

Невероятно, помисли си той, всичко е невероятно още от самото начало. Станалото не беше по-невероятно от това, че машината проговори. Ако някой път се върна, закани се той, ще хвана студента Джексън със собствените си голи ръце и ще го разкъсам парче по парче. Ако някога се върнеше!

До този момент той мислеше за положението само като за нещо временно и подсъзнателно се надяваше, че всяка минута ще скочи обратно в стаята с игралните автомати, наредени до стената. Но какво да прави, ако това не стане? Той се изпоти при тази мисъл и тревогата, която се провря между дърветата, връхлетя върху него. Той се втурна да бяга. Бягаше, без да мисли, сякаш умът му е приклещен здраво, бягаше слепешката, гонен от ужаса и вече не мислеше за стаята или за нещо друго, освен за страха. Най-подир той закачи върха на обувката си о някакво препятствие на пътеката и в невниманието си се блъсна в дървото, сетне падна на земята. Не се опита да стане. Остана проснат на мястото, където беше паднал, задъхан и жадно ловящ въздуха, за да напълни дробовете си.

И докато си лежеше, част от страха го напусна. Нищо не го захапа с дълги остри зъби. Нищо не се нахвърли върху него. Нищо не се случи.

Когато възвърна нормалното си дишане, той се изправи. Все още стоеше сред дърветата, но вече беше стигнал до билото по пътеката, която отиваше към хълма. Гората беше все така гъста, както и преди, но пеещият ручей вече не се чуваше.

Какво можеше да направи? Сега, след като паниката го завладя и успя донякъде да се оправи от нея, какво трябваше да е следващото му действие? Нямахше знак как да се върне на мястото в гористата долчинка, където се озова в самото начало. Той си помисли, че е много вероятно да не го познае, дори да се опита.

Имаше нужда от информация. Преди всичко трябваше да разбере къде се намира. Имаше нужда да разбере това преди още да се опита да намери обратния път към колежа. Това място, мислеше си, прилича на Нова Англия. По някакъв начин той беше пренесен през пространството от монетната машина, макар и не много бързо. Ако можеше да разбере къде се намира и ако намереше телефон, можеше да се обади на Анди с молба да го вземе от тук. Ако тръгнеше по пътеката, имаше голяма вероятност след известно време да стигне до нечие жилище.

И той пое по пътеката. По нея се вървеше леко, защото изглежда от тук много често са минавали хора. На всеки завой той поглеждаше сърдито напред с надеждата да зърне някаква къща или да срещне някой скитник, който да му каже къде се намира.

Мястото му приличаше на Нова Англия. Макар и много гъста, гората изглеждаше наистина приятна. И през ум не му минаваше мисълта за тролове, таласъми и разните му неприятни местни жители. Пък и сезонът беше същият, от който идваше. В колежа беше есен, есен беше и тук, ала имаше едно нещо, което го безпокоеше много. Нощта вече падаше над университетския двор, когато реши да опита късмета си с дванайсетте игрални машини, а тук беше следобед и отсега можеше да се каже, че е късен следобед.

Тревожеше го и друга мисъл. Ако не успееше да намери място за пренощуване, трябваше да прекара нощта на открито, а той не беше готов за това. Не носеше подходящо облекло, което да го предпази от нощния студ и нямаше никаква възможност да запали огън. Той не пушеше и никога не носеше кибрит. Погледна часовника си без да съзнава, че времето, което показваха стрелките, тук няма никакво значение. Изглежда беше пренесен не само в пространството, но и във времето. Когато тази мисъл стигна до съзнанието му, той не се разтревожи, поне за момента. Имаше си други грижи на главата и първата от тях беше, че може би не ще успее да си намери подслон за пренощуване.

Минаха около два часа, поне така му се струваше. Щеше му се да е погледнал по-рано часовника си, защото в това място не можеше да каже кое време на деня е сега, но поне би могъл да определи колко време е вървял по пътеката.

Беше ли възможно да е попаднал в пустинно място? Това би могло да е единствената причина, с която се обясняваше липсата на хора. При обикновени обстоятелства вече да беше стигнал до някоя ферма.

Слънцето вече клонеше на запад и след час-два щеше да се смрачи. Затича се, после се овладя. Това не беше начин за действие. С тичане можеше да предизвика в себе си паника, а сега не можеше да допусне това. Все пак той увеличи крачката. Мина час, а той не откри никакво жилище или поне знак, че тук наоколо живее някой. Слънцето се скри зад хоризонта и нощта се спусна бързо.

Още половин час, каза си той, сякаш сключваше сделка със себе си. Ако не срещне никого до трийсет минути, трябваше да направи нещо, за да прекара нощта — или да си намери естествен подслон, или сам да си направи възможно най-добрия навес.

Мракът падна по-бързо, отколкото той си мислеше и преди още да изтече половин час, очите му започнаха да шарят наоколо — търсеше да открие убежище в гората. После той забеляза една блещукаща светлина. Той спря, затаил дъха си, погледна нататък, за да е сигурен, че това е светлина и да не стори нещо, с което да я уплаши. Направи още няколко крачки с надеждата да я разгледа по-добре и я видя. Наистина беше светлина, нямаше съмнение в това.

Гората свърши до една поляна и в стъстяващия се мрак той забеляза смътните очертания на къща. Светлината идеше от няколко прозорци в единия край на зданието и той видя как от масивния комин излизат тънки кълба дим.

В тъмнината той затича към оградата от колове, остави пътеката в стремежа си да стигне до къщата и внимателно измина пътя до портата. Портата беше затворена с дебело резе, много по-голямо, отколкото трябваше. Когато погледна нагоре, той видя защо е толкова висока — към нея беше закрепена напречна греда, а от гредата на две вериги висеше надпис.

Като се взря в мрака, той видя, че това е табела на страноприемница, но нощта ставаше все по-тъмна и той не можеше да прочете името.

ГЛАВА ШЕСТА

Пет души — четири мъже и една жена, стояха край тежката дъбова маса пред горящата камина. Когато Лансинг влезе и затвори след себе си вратата, всички обърнаха глави и погледнаха към него. Един от тях, висок и дебел човек, стана и прекоси стаята, за да го посрещне.

— Много се радваме, че пристигнахте, професор Лансинг — каза той. — Тревожихме се за вас. Има само още една жена. Надяваме се, че нищо лошо не е станало с нея.

— Друга жена? Вие сте знаели, че идвам?

— Да, разбира се, от няколко часа. Научих, когато вие тръгнахте.

— Нищо не разбирам — каза Лансинг. — Никой не можеше да знае.

— Аз съм вашият домакин — рече дебелият човек. — Въртя, доколкото мога тая мръсна странноприемница за удобство и полза на хората, които пътуват из тези места. Моля ви, сър, елате до камината и се стоплете. Сигурен съм, че Бригадният генерал ще ви направи място до ключовия камък.

— За щастие — каза Бригадният генерал. — Малко поизгорях, толкова близо съм до огъня.

Той стана и Лансинг видя представителен човек с властно лице. При всяко негово движение светлината от огнището играеше върху медадите, закачени на куртката му. Лансинг промърмори:

— Благодаря ви, сър.

Ала преди още да направи движение, към стола, вратата се отвори и една жена влезе в стаята. Моя домакин направи една-две крачки напред да я посрещне.

— Мери Оуен! — провикна се той. — Вие ли сте Мери Оуен? Много се радваме, че вече сте тук.

— Да, аз съм Мери Оуен — каза жената. — И много повече се радвам от вас, че съм тук. Можете ли да ми кажете къде се намирам?

— Съвсем сигурно — рече Моя домакин. — Вие сте в странноприемница „Кукуруигу“.

— Какво странно име за странноприемница! — възкликна Мери Оуен.

— Колкото до това, нищо не мога да кажа — рече Моя домакин. — Нямам пръст в името. Странноприемницата вече беше кръстена, когато дойдох тук. Както можете да забележите, това е старинна къща. В свое време е давала подслон, на много знатни гости.

— Кое е това място? — попита Мери Оуен. — Коя народност, коя провинция, коя страна?

— Нищо не мога да ви кажа за това — рече Моя домакин. — Никога не съм чувал името й.

— Аз също не съм чувала такова нещо — каза Мери. — Човек да не знае къде живее.

— Госпожо — намеси се човекът в черно, който стоеше до Бригадния генерал, — наистина изглежда странно. Той не ви мами. Същото каза и на нас.

— Влезте, влезте — настоя Моя домакин. — Приближете се до огъня. Господинът, който постоя тук известно време и се стопли, ще направи място за вас и професор Лансинг. А сега, когато всички вече сме тук, ще отида в кухнята да понагледам вечерята.

Той излезе бързо с походка на гъска и Мери Оуен застана до Лансинг.

— Правилно ли чух, че той ви нарича професор? — попита тя.

— Да, мисля, че ме нарече. Ще ми се да не беше го споменавал. Аз сам се наричам професор, Даже моите студенти...

— Но вие сте същият, нали?

— Да, същият. Преподавам в колежа Лангмор.

— Никога не съм чувала за него.

— Малко учебно заведение в Нова Англия.

Бригадния генерал се обърна към двамата.

— Тук има два стола до огъня. Енорийския свещеник и аз ги запазахме.

— Благодаря ви, генерале — каза Мери.

Човекът, който седеше срещу Бригадния генерал и Енорийския свещеник, стана и докосна вежливо Лансинг за ръката.

— Както виждате — каза той, — аз не съм човек. Ще сметнете ли за невежливо, ако ви поздравя с добре дошли в нашия малък кръг?

— Ами, не... — каза Лансинг и отмести погледа си от оня, който ги поздравя. — Вие сте...

— Аз съм робот, мистър Лансинг. Никога ли не сте виждали робот?

— Не, никога.

— Е, ние не сме много — произнесе роботът, — и не сме във всички светове. Името ми е Юргенс.

— Извинявайте, че не ви забелязах — каза Лансинг. — Въпреки огъня стаята е доста тъмна, пък и много хора влизат.

— Професор Лансинг, не сте ли случайно малко откачен?

— Струва ми се, че не съм, Юргенс. Никога не съм мислил за това. Защо питаш?

— Имам хоби — отвърна роботът, — събирам откачалки. Имам един, който се мисли за господ, когато се напие.

— Това не ме лови — каза Лансинг. — Пиян или трезвен, никога не се мисля за господ.

— Е — рече роботът, — така е, но пътят към лудостта не е само един. Има много други.

— Не се съмнявам, че има — кимна Лансинг.

Бригадният генерал го дръпна към себе си да пусне всички до масата.

— Аз съм Евърет Дарили — каза той. — Бригаден генерал от Седемнайсети отдел. Човекът, който стои до мен, е Енорийския свещеник Езра Хатфийлд, а дамата на масата е поетесата Сандра Карвър. Оня, който стои до професор Лансинг, е роботът Юргенс. А сега, когато всички се познаваме, нека да седнем и да отпием от тези приятни напитки, които са сервирани на трапезата. Трима от нас ги опитаха, те имат приятен вкус.

Лансинг заобиколи масата и седна на стола до Мери Оуен. Той забеляза, че масата е от дебели дъбови дъски, сякаш беше собственост на дребен земевладелец. Освен трите бутилки и подноса с чаши на нея имаше три свещи с треперлива светлина. Сега той за първи път видя и другите хора в стаята. В далечния край на масата седяха четирима мъже, увлечени в игра на карти.

Бригадният генерал взе две чаши пред себе си и наля в тях от едната бутилка. Той подаде едната на Мери и се пресегна през масата, за да подаде другата на Лансинг.

— Надявам се, че вечерята, която се готви сега — каза той, — ще бъде така вкусна, както е вкусно това питие.

Лансинг опита напитката. Течността се плъзна меко по гърлото му с приятна топлина. Той седна по-солидно на стола и опъна една голяма глътка от чашата.

— Седяхме си ние тук преди да дойдете — каза Бригадният генерал на Мери и Лансинг, — и се чудехме дали когато другите двама дойдат (двамата бяхте вие), те ще имат представа какво става тук. От това, което казвате, мис Оуен, е очевидно, че вие не знаете. А вие, Лансинг?

— Ни най-малко — каза Лансинг.

— Моя домакин твърди, че не знае нищо — произнесе мрачно Енорийският свещеник. — Вика, че само върти страноприемницата и не задава въпроси. По принцип, доколкото схващам, защото няма кого да питам, мисля, че тоя човек лъже.

— Вие съдите за него много прибързано и рязко — каза поетесата Сандра Карвър. — Той има честно и открито лице.

— Прилича на свиня — рече Енорийският свещеник. — И допуска отвратителни хора под покрива си. Тези типове, които играят карти...

— Ти погълна доста от това питие — каза Бригадният генерал. — С мен, чаша след чаша.

— Пиенето не е грях — отвърна Енорийският свещеник. — В библията е казано, че малко вино за стомашни болки...

— Глупости — рече Бригадният генерал. — Това нещо не е вино.

— Може би, ако се поуспокоим и сравним какво знаем за положението — започна Мери, — можем да стигнем до истината. Кой точно сме ние, как сме стигнали до тук и да си кажем гласно какво мислим по въпроса.

— Това е първото смислено нещо, което някой е казал до сега — обърна се към всички Енорийският свещеник. — Възразява ли някой всеки един да се представи?

— Не възразявам — промълви Сандра Карвър толкова тихо, че останалите трябваше да напрегнат слух, за да чуят думите ѝ. — Аз съм

утвърдена поетеса в Академията за Древна Атина, говоря четиринайсет езика, макар че пиша и пея само на един от тях — един от диалектите на древните гали, най-изразителният език в целия свят. Изобщо не разбирам как съм попаднала тук. Слушах концерт, една нова творба, която изпълняваше оркестър от Страната отвъд Западното Море, и трябва да ви кажа, че през целия си живот не съм чувала нещо по-могъщо и мъчително. Изглежда бях извадена от телесната си обвивка и моят дух беше пренесен на друго място, където отново се върнах в моето тяло. Дватамата — и аз, и моята страдаща душа, бяхме на различни места. Попаднах в едно пасторално място с изумителна красота. Там имаше пътека, тръгнах по нея и...

— Годината? — попита Енорийския свещеник. — През коя година, моля?

— Не разбирам въпроса ви, отче.

— Коя година беше? Вашето измерване на времето.

— Шейсет и осма от Третия Ренесанс.

— Не, нямам предвид това. Лето господне, годината на нашия бог.

— За кой бог говорите? В моето време има толкова много богове.

— Колко години са минали от раждането на Исус?

— Исус?

— Да, Христос.

— Сър, никога не съм чувала нито за Исус, нито за Христос.

Енорийския свещеник за малко да получи удар. Лицето му почервения и той се хвана за яката си, сякаш не му стигаше въздух. Опитва се да каже нещо, но сподави думите си.

— Съжалявам много, ако ви създавам неприятности — каза поетесата. — Направих го без да искам. Не бих могла нарочно да причиня страдание.

— Всичко е наред, скъпа — рече Бригадният генерал. — Само нашият приятел Енорийския свещеник получи културен шок. Преди още тая работа да свърши, той вече няма да е единственият. Вече имам някои проблясъци за положението, в което се озовахме. За мен то е напълно невероятно, но както е тръгнало, то ще става отчасти правдоподобно, макар да имам чувството, че повечето от нас ще стигнат до тая мисъл с голяма мъка.

— Вие казвате — рече Лансинг, — че може би всички ние идваме от различни култури и вероятно от различни светове, макар да не съм съвсем сигурен за световите. — Изненадан да чуе тези приказки от себе си, като се замисли за времето назад, само преди няколко часа, когато Анди Сполдинг преливаше от пусто в празно и сигурно без да мисли сериозно за това, дрънкаше за алтернативните светове, макар че, доколкото си спомняше, той пропусна дърдоренето му.

— Но ние всички говорим английски — каза Мери Оуен, — или поне можем да говорим английски. Колко езика каза че говориш, Сандра?

— Четиринайсет — отговори поетесата. — Някои от тях доста зле.

— Лансинг изказа едно добро предварително схващане за това какво е станало с нас — каза Бригадният генерал. — Поздравявам ви за тънкото схващане, сър. Нещата може и да не стоят така, както казвате, но вие вероятно се доближавате до истината. Колкото до английския, който говорим, нека да поразсъждаваме по-нататък. Ние сме малка група и всички говорим английски. Може ли да съществуват други групи? Френски, латински, гръцки, испански, малки групи от хора, които могат да се съберат заедно, защото говорят общ език?

Енорийският свещеник извика:

— Това е крайно разсъждение! Лудост е да твърдиш или даже да си помислиш, че вие двамата сякаш сте събрани заедно. Това е против всичко, което е измислено на небето и на земята.

— Знанията, които имаме за небето и земята — кисело каза Бригадният генерал, — е само пращинка от цялата истина. Ние не можем да си затворим очите пред факта, че сме тук, а нашето присъствие тук и методът за пристигането ни не съответстват на знанията, които имаме.

— Мисля, че това, което каза мистър Лансинг... — започна Мери. — Лансинг, как е малкото ви име? Не можем да ви наричаме Лансинг.

— Казвам се Едуард.

— Благодаря. Мисля, че мнението на Едуард е по детски романтично, даже на вид. Но ако ние търсим истината откъде идваме и причината да бъдем тук, ще излезе, че сме принудени да насочим мислите си в нова посока. Аз бях инженер и живеях във високо развито

техническо общество. Всяко мнение, което се простираше отвъд знанията или солидните теоретични постановки, ми лазеше по нервите. В моята методология няма нищо, което мога да извикам и да дам някакво обяснение. Може би сред вас има други, които могат да предложат обяснение за станалото? Какво ще кажете за нашия приятел, робота?

— Аз също съм от техническо потекло — каза роботът, — но нямам представа от никаква методология.

— Защо го питате? — развика се Енорийския свещеник. — Наричате го робот и тая дума лесно се плъзга по езика, но когато опрете до него, той си остава само една машина, една механична хитрост.

— Отивате твърде далеч — рече Бригадният генерал. — Случи ми се да живея в един свят, в който механичните хитрини водеха с години война, биеха се интелигентно и майсторски с въображение, което понякога изумяваше хората.

— Ужасно! — каза поетесата.

— Искате да кажете, че войната е ужасна, предполагам — уточни Бригадният генерал.

— Нима не е? — попита поетесата.

— Войната е естествена човешка дейност — рече Бригадният генерал. — В човешкия род е заложено агресивно състезателно начало, което води до конфликти. Ако това не беше така, нямаше да има толкова много войни.

— Но хората страдат. Това е агония, разбити надежди.

— По мое време тя беше станала игра — каза Бригадният генерал. — Като че това бяха много примитивни древни племена. В сравнение с тях индианците от Западния континент са просто играчка. Младежът от племето става мъж едва тогава, когато изпие първата си чаша. Всичко това е мъжествен и благороден стимул за война. В миналото е имало епохи, когато прекаленото старание преминава в някои от последствията, които споменахте. В крайна сметка пролятата кръв е малко. Ние играем така, както някои изиграват партия шах.

— Използвате роботите — каза Юргенс.

— Ние не ги наричаме работи.

— Може би не. Казвате им механизми. Механизми с личностна идентификация и способност да мислят.

— Точно така. Добре конструирани, великолепно тренирани. Те ни помагат и да планираме операциите, и да се бием. Моята работа е плътно наситена с машини. В много отношения тяхното схващане за военното положение превъзхожда моето.

— И бойното поле е наситено с машини?

— Да, разбира се. Спасяваме това, което можем.

— После ги разполагате и ги изпращате на бой?

— Естествено — каза Бригадният генерал. — В една война човек пази ресурсите си много ревниво.

— Генерале — каза роботът, — не искам да живея в свят като вашия.

— А вашият свят какъв е? Ако не искаш да живееш в свят като моя, опиши ми какво представлява твоя свят, в който живееш?

— Той е мирен свят. Добър свят. Ние изпитваме състрадание към нашите хора.

— Изглежда отвратително — каза Бригадният генерал. — Вие изпитвате състрадание към вашите хора. Към вашите хора?

— В нашия свят са останали само няколко човешки същества. Ние се грижим за тях.

— Колкото по-нататък, толкова повече отиваме срещу моята теза — рече Енорийският свещеник. — Стигам до заключението, че Едуард Лансинг може да е прав. Като ви слушам, става ми ясно, че идваме от различни светове. Един циничен свят, който разглежда войната като обикновена игра...

— Това не е обикновена игра — каза Бригадният генерал. — Понякога тя става много сложна.

— Един циничен свят — започна Енорийският свещеник, — който разглежда войната като сложна игра. Свят на поетеси и поети, на музика и академии. Свят, в който роботите много мило се грижат за хората. А във вашия свят, госпожо, една жена може да стане инженер.

— Какво лошо има в това? — попита Мери.

— Грешката е в това, че жените не могат да бъдат инженери. Те трябва да са предани съпруги, верни пазители на дома, добри възпитателки на децата. Тази дейност е естествената среда на жената.

— В моя свят жените не са само инженери — каза Мери. — Те са физици, лекари, химици, философи, палеонтолози, геолози, членове в

управата на големи компании, адвокати и законодатели, директори на изпълнителни агенции. Списъкът може да се разшири многократно.

Моя домакин се приближи с патешката си походка до масата.

— Сторете място — рече той. — Сторете място за вечерята. Надявам се да ви е по вкуса.

ГЛАВА СЕДМА

Вечерята с най-вкусната храна свърши. Сега всички дръпнаха масата и седнаха пред горящия огън. Встрани от тях, в далечния ъгъл на стаята, картоиграчите се бяха надвесили над своята маса.

С пръст над рамото си Лансинг посочи към тях.

— А какво ще ядат тези хора? Те не вечеряха с нас.

Моя домакин направи презрителен жест.

— Те няма да си зарежат играта. Носим им сандвичи и те продължават да играят. Ще свършат рано сутринта и след кратък сън пак ще станат на крака. Ще закусят с молитва и пак ще се заловят за картите.

— На кого се молят? — попита Мери. — Може би на боговете на късмета?

Моя домакин поклати глава.

— Не зная. Никога не съм ставал призори.

— Струва ми се, че вие сте един от най-малко любопитните хора — каза Енорийския свещеник. — Знаете за обикновените неща много по-малко от всеки човек, когото съм срещнал през живота си. Не знаете от коя страна идваме. Не знаете защо сме тук и какво предполагаме да правим.

— Казвам ви истината — рече Моя домакин. — Не зная такива неща и никога не питам.

— Може ли да е истина това, че тук няма човек, когото да попиташ? Човек, когото ние да попитаме?

— Мисля, че това е правилно заключение — отвърна Моя домакин.

— И ние сме захвърлени тук — каза Мери, — без да знаем нищо и без някакви разяснения. Някой или някоя агенция ни е пратила на боклука по някаква причина. Имате ли поне далечна представа за...

— Нямам каквото й да било, скъпа госпожо. Мога да ви кажа само това: другите групи, които са идвали тук, напускат това място и тръгват по стария път да видят какво има отвъд.

— Значи е имало и други групи?

— О, да, твърде много. Но на големи интервали.

— И връщат ли се?

— Рядко. Стават бойци тук и там.

— Какво става, когато бойците се завръщат?

— Не зная. През зимата затварям.

— Интересува ме стария път, който споменахте — намеси се Бригадният генерал. — Можете ли да ни кажете нещо повече за него? Къде отива или какво може да се срещне в тая посока?

— Носят се само слухове. Има слухове за град и слухове за някакъв куб.

— Само слухове?

— Това е всичко.

— Какъв куб? — попита Лансинг.

— Само това ми е известно — каза Моя домакин. — Не зная нищо друго. А сега да поговорим по въпроса, за който не ми се ще да споменавам, но се налага.

— Какъв е той? — попита Енорийския свещеник.

— Това е въпросът за сметката. Трябва да ми платите за нощуването и за вечерята. Имам малко стопанство, от което можете да вземете храна и разни други неща, преди да тръгнете по своя път.

— Нямам пари в себе си — каза Бригадният генерал. — Рядко нося в себе си. Ако знаех, че ще идвам тук, щях да изтегля малко в брой.

— Аз имам само няколко банкноти и шепа дребни — рече Енорийския свещеник на Моя домакин. — Като повечето духовници в моята страна аз съм много беден.

— Мога да ви подпиша чек — каза Мери.

— Съжалявам, не приемам чекове. Трябва ми суха пара в брой.

Сандра Карвър се оплака:

— Не разбирам нищо от това. Какво значи с чек и в брой?

— Той говори за пари — обясни й Бригадният генерал. — Сигурно знаете какво е пари?

— Не, не зная. Умолявам ви, кажете ми какво е това пари.

Бригадният генерал обясни вежливо:

— Това са знаци от хартия или метал, които имат определена стойност. Използват се за плащане на блага и услуги. Навярно и вие си

служите с тях за вашите нужди — за купуване на храна и дрехи.

— Ние не купуваме, ние даваме — каза поетесата. — Аз давам поемите и песните си. Други ми дават храна и дрехи, когато имам нужда от тях.

— Идеалното комунистическо общество — каза Лансинг.

— Не виждам причини да се правите на толкова ужасени и изумени — рече Юргенс. — Начина, за който спомена Сандра, е единственият разумен начин за функционирането на едно общество.

— Което ще рече, предполагам — каза Бригадният генерал, — че ти също нямаш пари. Той се обърна към Моя домакин и рече:

— Съжалявам, стари приятелю. Изглежда нямаш късмет...

— Почакайте за момент — прекъсна го Лансинг. А на Моя домакин каза: — Случва ли се понякога само един от членовете на групата да носи пари? Пари на агенцията, която вероятно организира всеки отделен лов на диви гъски?

— Понякога става и така — каза Моя домакин. — Всъщност почти винаги става така.

— Тогава защо не ни го казахте?

— Ами — смънка Моя домакин, облизвайки устните си, — човек никога не знае. Трябва да се внимава.

— Правилно ли схващам — поде Енорийският свещеник, — че вие, мистър Лансинг, сте ковчезникът на групата?

— Така изглежда — отвърна Лансинг. — Известно време се колебаех.

Той извади една златна монета от джоба на самото си и я подхвърли на гостилничаря.

— Това, е чисто злато — каза той без сам да знае истина ли е това или не. — Стига ли тази монета?

— Още две като тая — каза Моя домакин, — ще стигнат за вечерята, за преспиването ви и за закуската утре.

— Мисля си, мистър Лансинг — каза Енорийският свещеник, — че той ви будалка.

— Аз също мисля така — кимна Лансинг. — Според мен една монета стига за всичко. От чиста щедрост ще ви дам още една монета, но не повече.

Моя домакин се разхленчи.

— Цените растат, трудът е толкова скъп...

— Още една — каза Лансинг, стиснал в ръка още една монета, — това е всичко.

— Добре — съгласи се Моя домакин. — Следващата група може да излезе по-щедра.

Енорийския свещеник рече:

— Още си мисля, че това е твърде много.

Лансинг подхвърли монетата и гостилничарят я потърси на пода с бърз замах на отпуснатата си ръка.

— Може и да е много — съгласи се Лансинг, — но не ми се ще да му кажа, че го смятам за мошеник.

Моя домакин стана бавно на крака.

— Когато поискате да си починете — рече той, — повикайте ме да ви покажа вашите стаи. След като се отдалечи, Мери каза:

— Странен начин за финансиране на експедиция! Нищо не може да се каже. Едуард е натоварен с парите.

— Това е неправдоподобно — каза Лансинг. — Той знаеше, че някой има пари.

— От тая работа с парите излиза, че някой ни изпраща тук — каза Мери. — Или нещо.

— Правилно. Или нещо. Може би с това искат да платят оскъдно нашето пътуване.

— В такъв случай мислите ли, че ще ни кажат какво искат?

— Да, някой ще го стори. Имаме си работа със странни хора.

— Мистър Лансинг, може и да не е моя работа — намеси се Бригадният генерал, — но си мисля дали ще ни кажете как получихте парите.

— Ще го направя с голямо удоволствие — каза Лансинг. — Но преди това искам да ви попитам знае ли някой какво е игрална машина.

Очевидно никой от тях не знаеше.

— Добре, тогава — рече Лансинг. — Ще ви разкажа приказката за студенти, игрални машини и за моя ексцентричен приятел. Той им разказа случилото се и те го изслушаха много внимателно.

— Трябва да ви кажа — обади се Бригадният генерал, когато Лансинг завърши разказа си, — че вашият опит е бил извънредно въввлечен в работата.

— Всеки път, когато ставаше това, имах чувството, че съм измамен — рече Лансинг. — И все пак продължавах. Моето любопитство ме подтикваше към това.

— Може да е било за добро, че вашето любопитство ви е подтиквало към това — каза Бригадният генерал. — Ако не беше така, останалите щяхме да бъдем изпратени тук без пукнат петак на наша сметка.

— Много е странно как по различен начин бяхме пренесени на това място — каза Сандра. — Аз дойдох, докато слушах музика, вие — с помощта на агенцията, която наричате монетни автомати.

— С мен това стана, между другото, с помощта на хелиографно копие — каза Мери. — Един млад инженер ми го донесе и твърдеше, че върху него има нещо, което той не разбира. Настояваше да хвърля поглед и посочи с пръст мястото, което искаше да видя. То не приличаше на нищо от нещата, които съм виждала и докато се мъчех да добия някаква представа, аз се вмъкнах в контура на изображението върху чертежа и веднага след това се озовах в гората. Постигна ме същото съвпадение, в което сме попаднали аз и Едуард с помощта на друг човек — в неговия случай студент, а в моя случай — друг инженер. Това потвърждава мисълта, че този или тези, които са постъпили с нас така, имат агенти в нашите светове.

— За миг си помислих — обърна се Лансинг към Мери, — че ти и аз сме от един свят, от една култура. Нашите общества толкова много си приличат. Но аз те гледах, когато произнесох една определена дума, и мога да кажа, че тая дума те хвърли в недоумение. Изглежда не знаеш какво значи комунистически.

— Зная тази дума — каза тя. — Изненада ме контекстът, в който ти си послужи с нея. Произнесе я като съществително, сякаш комунистическото общество може да съществува.

— В моя свят то съществува.

— Сигурен съм, че няма човешко обяснение за това, което стана с мен — рече Енорийският свещеник. — Аз видях Сиянието. Търсех го от години. Понякога усещах, че съм близо до него, но всеки път то ми се изплъзваше. Веднъж, както стоях в една нива с ряпа, аз го видях, много по-ярко и величествено, отколкото си го представях. Вдигнах ръце за преклонение и като го сторих, сиянието стана все по-голямо и лъчисто и аз попаднах в него.

— Струва ми се, че доказателствата са ясни — каза Бригадният генерал. — Всеки от нас е от различен свят. Различен, но човешки свят. Струва ми се, че няма нужда от нови доказателства. Свидетелствата на четирима от вас са напълно достатъчни. Надявам се, че ще ме извините, ако не се присъединя към вас с разказа си при какви странни обстоятелства съм попаднал тук.

— Аз, например, намирам това за крайно неприятно — възмути се Енорийският свещеник. — Всички останали говорихме открито...

— Е, добре — прекъсна го Лансинг. — Ако Бригадният генерал не иска да разголи душата си, аз съм напълно съгласен.

— Но сред братя...

— Ние не сме братя, отче. Тук има две жени. Мисля си дали сме братя даже в смисъла, в който го употребявате.

— Ако сме братя — намеси се роботът Юргенс, — ще го докажем по пътя, който ни предстои.

— Стига да тръгнем по пътя — каза Енорийският свещеник.

— Аз, например, тръгвам по него — рече Бригадният генерал. — Мога да умра от скука, ако ме затворят в тая страноприемница. Тоя жалък гостилничар спомена за някакъв град, който се намира по пътя. Без съмнение какъвто и да е град ще ни предложи по-добро приспособяване и развлечение, а може би и повече сведения, отколкото една жалка кочина като това място.

— Той спомена и за някакъв куб — каза Сандра. — Мисля си какво ли ще е това. Никога не съм чувала за нещо, което може да се опише просто като куб.

ГЛАВА ОСМА

Те тръгнаха късно. Закуската се отложи с неопределено време, проточиха се дълги спорове за нещата, които трябваше да вземат за из път: храна, дрехи, туристически обувки, спални чували, ножове, брадвички, кибрит, готварски принадлежности — един дълъг списък от екипировка. Бригадният генерал настояваше за пушка и едва не се пръсна, когато съдържателят му каза, че няма оръжия за продажба.

— Това е смешно — нахвърли се върху него Бригадният генерал. — Чувал ли е някой за експедиция, която потегля без необходимата защита?

Моя домакин се опита да го успокои.

— По пътя няма опасности. Излишно е да се страхувате.

— Откъде знаете? — попита го Бригадният генерал. — Когато ви зададох въпроси в други области, вие не знаехте нищо. Как можете да сте сигурен, че няма опасност, като не знаете нищо друго?

Когато дойде време да плати за стоката, Лансинг започна дълъг пазарлък. Гостилничарят изглежда бе решил да извлече максимална изгода за неуспеха си при опита му да измъкне по-висока цена за преспиването. В борбата яростно се включи Енорийският свещеник, който беше съгласен с генералското мнение, че всеки гледа да те измами. Най-подир сделката беше сключена без предимство за никоя от страните и те тръгнаха.

Бригадният генерал водеше колоната, а веднага след него идваше Енорийският свещеник. Следваха ги Мери и Сандра, а Юргенс и Лансинг вървяха в ариергарда. Юргенс носеше тежък вързоп, натъпкан с храна. Единствено той от всички нямаше нужда от почти нищо — нито от храна, нито от спален чувал, защото нито ядеше, нито спеше. Не му трябваша и дрехи, но взе брадвичка и нож и ги закачи на колана, стегнат около кръста му.

— Много ме заинтересуваха първите ти думи към мен — каза Лансинг на работа, докато вървяха заедно. — Попита ме дали не съм

откачалка. Каза, че събираш откачалки. А по-късно каза, че в твоя свят са останали само няколко човешки същества. Ако е така...

— Пошегувах се зле, това е — отговори му роботът. — Сега съжалявам за това. Всъщност аз не колекционирам хора. Събирам само откачени човешки личности, които срещам в литературата.

— Правиш ли списък на такива откачени личности?

— О, аз правя нещо повече. Изработвам миниатюрни копия на хората такива, каквито мисля, че са в истинския живот.

— Колекционер на кукли?

— Повече от колекционер на кукли, мистър Лансинг. Те се движат, говорят и разиграват малки сцени. Много е забавно! Използвам ги в часове на развлечения. Освен това мисля си, че мога да хвърля и един поглед отвътре на човешките отношения, когато общувам с тях.

— Това механични кукли ли са?

— Струва ми се, че можем да ги наречем така. Макар че в някои отношения те са биологични.

— Изумително! — каза Лансинг, донякъде шокиран. — Ти създаваш живи същества.

— Да. Те са живи по различен начин.

Лансинг млъкна. Той нямаше желание да обсъжда въпроса по-нататък.

Пътят беше малко по-широк от пътека. От време на време се виждаха двойни дири, издълбани от превозни средства на колела, но на места следите от колелата бяха заличени от ерозията и бяха обрасли с трева и виеща се зеленина.

Понякога пътят се издигаше нагоре през гориста местност, в която след два часа пътуване дърветата започнаха да се смаляват, като откриваха изглед към хълмиста зелена равнина, в която тук-там се издигаха малки групи дървета. С приближаването на обедна денят, който отначало беше приятно топъл, ставаше все по-горещ.

Бригадният генерал, все още начело на групата, спря до една горичка, внимателно седна на земята и се облегна на едно дърво.

Когато останалите отидоха при него, той обясни причините:

— Мисля, че е най-добре да спрем, като имам предвид дамите. Слънцето е изключително силно.

Той извади от джоба на куртката си огромна бяла носна кърпа и избърса плувналото си в пот лице. Сетне вдигна манерката пред себе си, отви капачката и отпи от нея.

— Да направим кратка почивка! — каза Лансинг. — Ако искаме да спестим време, можем да хапнем нещо.

Бригадният генерал отвърна нетърпеливо:

— Страхотна идея!

Юргенс вече беше отворил раницата си и режеше студено месо и сирене. Сетне извади кутия корави сухари и я отвори.

— Да направя ли чай? — попита той.

— Нямаме време — отвърна Енорийският свещеник. — Трябва да продължим пътя.

— Ще събера малко дърва да напалим огън — каза Лансинг. — По пътя видях паднало дърво. Чаша чай ще ни освежи.

— Няма нужда от това — възрази Енорийският свещеник. — Не ни трябва чай. Можем да изядем сиренето и сухарите докато вървим.

— Седнете — рече Бригадният генерал. — Седнете и си починете. Както сме се разбързали, няма да стигнем целта. Можем да вървим по-бавно и да се възползваме от почивката преди всичко.

— Не съм уморен — озъби се Енорийският свещеник. — Нямам нужда от почивка.

— Но дамите имат.

— Дамите вървят добре — рече Енорийският свещеник. — Не те, а вие се изложихте.

Те продължиха да се карат, докато Лансинг отиде по пътя до падналото дърво, което преди това бе видял. То не беше чак толкова далеч, както си мислеше. Той веднага се залови за работа, като насече клоните на къси парчета, за да ги пренесе. Щяха да запалят само малък обеден огън и не им трябваша много дърва.

Една суха съчка изпука зад него и той се обърна. На няколко крачки зад него стоеше Мери.

— Надявам се, че не възразяваш — каза тя.

— Никак, радвам се на твоята компания.

— Там стана много неприятно, онези двамата още се карат. Между тях ще стане нещо лошо преди края на пътуването, Едуард.

— Те са уморени мъже.

— И много си приличат.

Лансинг се засмя.

— Те ще те убият, ако им кажеш това. Всеки от тях си мисли, че превъзхожда другия.

— Сигурно е така. Толкова си приличат, че сигурно си мислят така. Дали всеки от тях не вижда себе си в другия и не се презира?

— Не зная — каза Лансинг. — Нищо не разбирам от психология.

— А от какво разбираш? Искам да кажа по какво преподаваш?

— По английска литература. В колежа бях местният авторитет по Шекспир.

— Знаеш ли, че изглеждаш точно така? — попита тя. — Приличаш на ученик.

— Мисля, че поговорихме достатъчно за това — каза той и коленичи да нареди дървата на ръката си.

— Да ти помогна ли? — попита тя.

— Няма нужда, това стига, да стоплим вода за чай.

— Какво ще намерим според теб, Едуард? Какво търсим?

— Не зная, Мери. Мисля, че никой не знае. Няма никакъв смисъл в това, че сме тук. Никой, струва ми се, не иска да бъде тук. Въпреки това и шестимата сме тук.

— Мислих много за това — каза тя. — Едва заспах миналата нощ, докато разсъждавах за станалото. Някой иска да сме тук. Ние не сме искали да дойдем.

Лансинг стана на крака, стиснал здраво наръча дърва, наредени върху ръката му.

— Хайде да не си блъскаме главите по въпроса. Поне засега. След ден-два ще знаем повече по въпроса.

Те се върнаха на пътеката. Юргенс крачеше нагоре по стръмното с четири манерки, закачени на рамото му.

— Намерих извор — рече той. — Дайте ми манерките си да напълня и тях.

— Моята е почти пълна — каза Мери. — Отпих от нея само една малка глътка.

Лансинг се зае да запали огъня, а Юргенс наля вода в чайника и заби една чаталеста пръчка, с която да го държи над пламъка.

— Знаехте ли, че тоя робот носи манерка и за себе си — попита Енорийския свещеник, застанал над коленичилия Лансинг.

— Какво лошо има в това? — каза Лансинг.

Енорийския свещеник изсумтя от отвращение.

Лансинг усети, че го хваща яд. Той стана и погледна хладно свещеника.

— Ще ви кажа нещо — рече той, — и то само веднъж. Вие сте клюкар. Ние нямаме нужда от клюкари. Ако продължавате така, ще си имате неприятности. Разбрахте ли?

— Виж го ти! Виж го ти! — извика Бригадния генерал.

— А вие — обърна се Лансинг към него, — по-добре си затваряйте проклетата уста. Мислите се за водач на групата, но не се справяте с тая работа.

— Мислиш си, че ти трябва да си водач на групата — каза Бригадния генерал.

— Нямаме нужда от водач, генерале. Тъй като вашето високомерие може да ви завладее, просто запомнете това.

Докато хората дъвчеха обяда и пиеха чая си, над малката група настана тишина. После те пак поеа по пътя начело с Бригадния генерал, а веднага след него стъпваше тежко на пети Енорийския свещеник.

Пред тях се разстилаше хълмистата равнина с пръснати тук-там малки горички. Гледката беше красива, ала ги мъчеше жегата. Като се препъваше пред тях, Бригадния генерал вървеше с по-бавна крачка, отколкото преди обема.

През целия следобед пътят се издигаше все нагоре и минаваше през мочурливи места, всяко от тях разположено все по-високо. Внезапно Бригадния генерал спря пред другите и от гърдите му се изтръгна вик. С няколко дълги скока Енорийския свещеник застана до него, а останалите побързаха да видят какво става. Пред тях земята пропадеше в дълбока котловина, а в дъното на котловината се издигаше куб оцветен в небесносиньо. Дори и отвисоко той имаше вид на масивна постройка. Стените, които се издигаха към плоския покрив на върха, бяха гладки и това не беше плод на фантазията им. От разстоянието, от което го съзерцаваха, кубът изглеждаше лишен от всякаква украса, но по своите размери и яркия си син цвят той представляваше величествено зрелище. Пътят, по който те дойдоха, продължаваше на зиг-заг с остри завои по стръмния насечен склон. В края на склона пътят тръгваше право към куба, ала щом стигнеше до

него, той заобикаляше от едната му страна, пресичаше котловината и се виеше като змия по отсрещния скат.

— Колко е красиво! — извика Сандра.

Бригадният генерал изръмжа:

— Когато гостилничарят спомена за това, даже и за миг не си представях, че ще бъде нещо такова. Не знаех какво да очаквам. Може би съсипани руини. Никак не мислех за това. Надявах се да видя града.

Ъгълчетата край устата на Енорийския свещеник се дръпнаха надолу.

— Не ми харесва вида на това нещо.

— На вас не ви харесва вида на нищо — рече Бригадният генерал.

— Преди да си разменим мнения, нека слезем долу и го огледаме отблизо — предложи Лансинг.

Пътят дотам им отне доста време. Трябваше да вървят по пътеката, защото склонът беше стръмен и опасен за пряко спускане. Следвайки нейните извивки, те изминаха много по-голямо разстояние, отколкото беше разстоянието от върха на склона до дъното на котловината по права линия.

Кубът се издигаше сред широка прашна равнина, която ги заобикаляше — един огромен кръг от пясък, който сякаш беше разстлан от група земемери: бял пясък, също като оня, който човек очаква да намери в детска кофичка, захароподобен пясък, който можеше да образува съвсем гладка повърхност, ала сега беше навят на многобройни ивици от вятъра.

Стените на куба се издигаха високо нагоре. Докато ги оглеждаше с изпитателен поглед, Лансинг си каза, че са високи не по-малко от петнайсет метра. В тях нямаше цепнатини, изобщо нищо, което да подсказваше съществуването на врати и прозорци, нямаше каквито и да било орнаменти или пък изкуствени вдлъбнатини, липсваха табелки с надписи и вградени символи, които можеха да подскажат името, с което беше известен кубът. Погледнат съвсем отблизо, кубът запазваше непокътната синевата си — едно небесносиньо, също като чистата невинност. Стените сякаш бяха съвсем гладки. Със сигурност не е камък, рече си Лансинг. Пластмаса, може би, макар че пластмасата влизаше в противоречие с крещящата първичност на мястото, или пък керамика — кубът можеше да е направен от изключително фин порцелан. Почти без никакви приказки групата обикаляше около куба

и по някакво неизказано съгласие никой не стъпваше на пясъка, който го заобикаляше. Когато отново поеха по пътя, всички спряха и се възряха в синевата.

— Красиво е — каза Сандра и пое дъх, което показваше, че все още е смаяна. — Много по-красиво, отколкото изглеждаше от върха на хълма. По-красиво от всичко на света.

— Изумително — съгласи се Бригадният генерал. — Наистина изумително. Но има ли някой дори и най-мъглявата представа какво е това?

— Сигурно има определени функции — каза Мери. — Обемът и размерите му потвърждават това. Ако е чисто символично, съоръжението нямаше да е толкова голямо. Освен това, ако беше само някакъв символ, щеше да е разположено на място, където може да се види отдалеч, например на върха на най-високото възвишение, вместо да го пъхнат тук долу.

— Мястото не е посещавано наскоро — рече Лансинг. — Няма следи по пясъчния кръг около него.

— Ако тук е имало следи, подвижните пясъци скоро щяха да ги заличат — каза Бригадният генерал. — Даже и да бяха съвсем пресни.

— Защо стърчим тук и го зяпаме? — обади се Юргенс. — Като че се страхуваме от него.

— Струва ми се, че стоим тук, защото вероятно се страхуваме от него — рече Бригадният генерал. — Съвсем сигурно е, че кубът е построен тук от опитни строители. Това не е проста работа, която да започнеш с потънали в невежество диваци, издигащи паметник на своето божество. Логиката ми подсказва, че такова голямо съоръжение трябва да бъде защитено по някакъв начин. В противен случай стените щяха да са надраскани с рисунки.

— По стените няма рисунки — каза Мери. — Не видях нито една линия.

— Може би стените са от материя, която не задържа написаното върху нея — предположи Сандра. — Всеки предмет, оставящ следи, ще се плъзга по тях.

— Продължавам да мисля — намеси се и роботът, — че трябваше да го разгледаме по-внимателно. Ако се приближим по-близо до него, можем да намерим отговори на въпросите, които си задаваме.

С тези думи той тръгна да прекоси пясъчния кръг. Лансинг извика да го предупреди, ала Юргенс не показа с нищо, че го е чул. Лансинг се хвърли напред и изтича да го хване. Сега той разбра, че този пясъчен кръг крие едва доловима заплаха — нещо, което всички освен Юргенс бяха усетили много добре. Юргенс продължаваше да върви напред. Лансинг стигна до него и протегна ръка да го сграбчи за рамото. Но в мига преди пръстите му да се впият в рамото на робота някакво препятствие, заровено в пясъка, хвана палеца му и го запрати към лицето му.

Докато той тръскаше глава, докато се бореше с ръцете и коленете си да излезе от пясъка, който блъскаше по тях, той чу как другите му крещат нещо. Гласът на Бригадният генерал заглушаваше останалите:

— Проклет глупак, връщай се! На това място е заложен капан.

Юргенс вече наближи стената. Той изобщо не забави енергичния си ход. Щом като е така, помисли си Лансинг, щом като глупакът е решил да върви, нека се хвърли срещу куба. И в същия миг, когато тази мисъл се мярна в съзнанието му, роботът подскочи във въздуха, политна назад и падна върху пясъка. Лансинг протегна ръка да очисти очите му и да проясни погледа му, защото в оня кратък миг, когато Юргенс се преметна, Лансинг си помисли, че е видял опасност (нещо като змия, например, макар че това не можеше да е змия), която изниква мълниеносно от пясъка, нанася удар от там и остава в пясъка толкова кратко време, че окото не може да я хване, нещо като мълния във въздуха.

Юргенс, който до сега лежеше по гръб, махаше с ръце и ровеше с единия си крак да се отдръпне от кръга. Другият му крак лежеше отпуснат.

Лансинг скочи на крака и се затича напред. Грабна робота за сгърчената ръка и го повлече назад към пътя.

— Оставете на мен — каза някой и като вдигна глава, Лансинг видя Енорийския свещеник, застанал до него. Свещеника се наведе, хвана Юргенс за кръста и го метна на рамо като чувал с жито, олюлявайки се леко под тежестта на робота.

Когато излезе на пътя, Енорийския свещеник пусна Юргенс на земята. Лансинг коленичи до него.

— Къде си ранен? — попита той.

— Не съм ранен — отговори роботът. — Направен съм така, че не мога да бъда ранен.

— Единият му крак се влачи — каза Сандра.

— Десният. Не може да го движи.

— Хайде — рече Бригадният генерал, — ще те вдигна да станеш. Застани на крака, виж можеш ли да се задържиш прав.

Той извика силно, докато изправяше робота на крака и го подкрепяше. Юргенс залитна на левия си крак в опита да прехвърли тежестта си върху десния. Десният му крак се подгъна под него. Бригадният генерал му помогна да седне. Мери каза:

— Проблемът е механичен. Трябва да хвърлим един поглед. А може и да не е чисто механичен. Как мислиш, Юргенс?

— Мисля, че въпросът е предимно механичен. Може да е намесена и биологията. Например да е засегната функцията на някой биологичен нерв. Не съм съвсем сигурен.

— Сега да имахме инструменти! — каза Мери. — Проклятие, защо забравихме да купим някакви инструменти?

— Аз имам комплект инструменти — рече Юргенс. — Малък комплект. Сигурно е достатъчен.

— Е, така е по-добре — каза Мери. — Може би ще успеем да направим нещо за теб.

— Видя ли някой какво стана преди малко? — попита Сандра.

Другите поклатиха глави. Лансинг мълчеше, той не беше съвсем сигурен какво е видял, ако изобщо бе видял някакви подробности.

— Нещо ме блъсна — каза Юргенс.

— Видя ли какво беше? — попита Сандра.

— Не, не видях. Само усетих удара.

— Не трябва да стоим насред пътя — рече Бригадният генерал. — Налага се да го поправим. Хайде да намерим място за лагер. Свечерява се.

Те избраха място за лагер в края на една горичка на около осемстотин метра от това място. От близкия поток взеха вода, от повалени наблизко дървета насякоха клони. Лансинг подкрепи Юргенс да доуцука до лагера и му помогна да седне до едно дърво, на което можеше да се облегне. Бригадният генерал каза на Мери:

— Ние ще запалим огън и ще приготвим всичко необходимо за вечеря. Защо не се опитате да помогнете на Юргенс? Ако искате,

Лансинг ще ви съдейства.

Той се отдалечи, ала след малко се върна и каза на Лансинг:

— Поговорихме си с Енорийския свещеник. Разговорът не беше от приятните, но си поговорихме. Обсъдихме малкия инцидент, който стана на пътеката. Съгласни сме, че и двамата не ни бива. Мисля, че трябва да знаете това.

— Благодаря, че ми казахте — рече Лансинг.

ГЛАВА ДЕВЕТА

— Проклятие! — въздъхна Мери. — Повредено е зъбното колело, поне аз си мисля, че е зъбното колело. Ако имахме за смяна запасни части, щеше да стане като нов.

— Съжалявам да ви съобщя — обади се роботът, — че не нося такъв детайл. Имам няколко обикновени части, но не нося нищо такова. Не мога да нося даже детайли, от които вероятно ще имам нужда. Благодаря ви за грижите към мен, госпожо. Щях да се затрудня много да направя същото за себе си.

— Кракът не се сгъва — каза Лансинг. — Даже и с поправката бедрото няма да се движи съвсем свободно.

— Мога да вървя, но не много бързо — рече Юргенс. — В най-добрия случай ще съм по-бавен от вас. Трябва да издържа похода.

— Ще ти направя патерица — каза Лансинг. — Ще ти бъде трудно, докато се научиш как да я използваш, после ще ти бъде от полза.

— Ще лазя на колене и лакти — съгласи се Юргенс, — само да продължа пътуването си с вас.

— Ето ти инструментите — каза Мери. — Оставям ти ги в кутията. Добре ще е да я затвориш.

— Благодаря — рече Юргенс. Той взе кутията с инструментите, отвори малката вратичка на гърдите си и сложи комплекта в кухнята, сетне затвори вратичката. Чукна се по гърдите да се увери, че вратичката е затворена.

— Мисля, че кафето е вече готово — каза Мери. — Не знам има ли храна, но усещам аромата и ми се ще да изпия чаша хубаво кафе. Идваш ли с мен, Едуард?

— Идвам веднага — каза Лансинг. Клекнал до Юргенс, той гледаше как тя отива към лагерния огън.

— Върви да си изпиеш кафето — рече му Юргенс. — Няма защо да стоиш с мен.

— Кафето може да почака — възрази Лансинг. — Направи ми впечатление нещо, което ти каза. Че ще се влачиш на лакти и на колене да вървиш с нас. Какво става, Юргенс? Знаеш ли нещо, което ние не знаем?

— Нищо не зная. Искам само да вървя по пътя.

— Но защо? Ние сме само група бежанци, отвлечени от нашите светове, от нашата култура, и даже не знаем за какво сме тук...

— Какво знаеш за свободата, Лансинг?

— Много малко, струва ми се. Човек не мисли за свободата, докато я има. В света, от който идвам, бяхме свободни. Не трябваше да правим усилия за свободата. Смятаме, че ни е гарантирана. Тя рядко навестява умовете ни. Да не искаш да кажеш, че ти...

— Не така, както си мислиш. Роботите от моя свят не са потискани по никакъв начин. В известен смисъл ние сме свободни, струва ми се. Но ние носим бреме, имаме отговорност. Нека да ти обясня.

— Слушам те — каза Лансинг.

— Когато бяхме в странноприемницата, ти каза, че се грижите за вашите човешки същества и това прозвуча много странно. Каза, че са останали живи само няколко човешки създания и вие полагате грижи за тях.

— Преди да започна — подхвана Юргенс, — кажи ми само едно нещо. Ти спомена за онова, което ти е казал твоят приятел и, струва ми се, го нарече дърдорко. За алтернативните светове, за алтернативните планети земя, произтичащи една от друга в определени кризисни моменти. Спомням си, ти каза, че точно това може да е станало.

— Да, така казах. За цялата му лудост...

— И всеки от тези алтернативни светове може да върви по своя собствена линия на развитие. Те сигурно съществуват синхронно във времето и пространството. Значи ли това, че ние действително сме от различни алтернативни светове, че всички ние идваме от една и съща рамка на времето?

— Не съм мислил за това — отговори Лансинг, — и наистина не зная. Сигурно разбираш, че всичко това е предположение. Но ако теорията за алтернативните светове е вярна и ние идваме от такива светове, не виждам причина да мисля, че вероятно всички сме от една и съща рамка на времето. Всяка организация, която може да ни изпрати

тук, ще трябва да бъде също и съвсем условна по отношение на времето.

— Радвам се, че го каза, защото това ме безпокоеше. Аз сигурно идвам от много по-късна епоха, отколкото вие всички. Разбираш ли, аз живеях в един свят, в който човешкият род е изчезнал.

— Изчезнал?

— Да, всички са заминали за други светове, обикалящи около други звезди. В далечния космос, колко далеч — нямам представа. Земята, моята Земя, беше похабена. Околната среда беше унищожена, природните богатства — изчерпани. Последните ресурси бяха изразходвани за построяване на кораби, които отнесоха хората в космоса. Оставиха земята гола и опустошена...

— Но са останали хора. Само няколко души, така каза.

— Останаха няколко човешки същества — само вързаните в ръцете, съвсем некадърните, къпоавите и идиотите. Онези, които не струват колкото едно място в космическия кораб. Останаха и работи — безнадеждно остарели, демодирани, тези, които по някакъв начин са избегнали претопяването. Смотаняците — и хора, и работи — останаха, а умните нормални хора и изкусните работи отидоха далеч от Земята да търсят хубав нов живот. Ние, отпадъците от хилядолетната еволюция, останахме да се грижим за нашето развитие така, както можем. И така ние, роботите, които бяхме изоставени, с векове се опитвахме да направим нещо за останалите хора. И се провалихме, векове наред се проваляхме. Потомците на тези жалки хора, които останаха на земята, не се развиха умствено или духовно с течение на времето. Понякога проблясваше надежда, две или три създания от едно поколение като че обещаваха нещо, но обещанията винаги изчезваха в мочурището на генетичното блато. Най-сетне реших за себе си, че човешкият род е тръгнал надолу, а не нагоре, че за хората няма надежда. Всяко следващо поколение израстваше все по-глупаво, все по-жестоко, все по-ненужно.

— И вие се хванахте — рече Лансинг. — Хванахте се в клопка като че сте извършили престъпления срещу вашите хора.

— Каза го много добре — съгласи се Юргенс. — Ти ме разбираш. Наистина се хванахме. И още чувстваме, че можем да останем в клопката, защото това, че притежавахме тези дегенерирани същества, беше най-доброто, което можехме да им дадем, а то не беше

достатъчно. — Сега, когато си изваден от тази обстановка, ти се чувстваш свободен.

— Да, аз съм свободен. По-свободен, отколкото съм се чувствал някога. Най-подир съм самият аз като човек, като робот. Греша ли?

— Мисля, че няма грешка. Дойде краят на неприятностите.

— Така е — съгласи се Юргенс. — Ние не знаем нито къде сме, нито какво трябва да правим, но най-сетне отгръщам чиста страница, почвам отново.

— И то сред хора, които се радват на твоето присъствие.

— Не съм сигурен в това. Енорийския свещеник не го е грижа за мен.

— Зарежи го свещеника — рече Лансинг. — Радвам се, че ти си тук. Може би само с изключение на Енорийския свещеник всички се радваме, че ти си тук. И все пак спомни си, че Енорийския свещеник дойде и те изнесе, когато беше ранен. Но фактът си е факт — той е тесногръд фанатик.

— Ще изпитам себе си — каза Юргенс. — Даже Енорийския свещеник ще ме приеме.

— Не го ли направи, когато тичаше към стената? Не изпитваше ли себе си?

— Тогава не мислех за това. Там мислите ми бяха объркани и се хвърлих напред да ги оправя. Но предполагам, че се опитвах да докажа...

— Глупаво е да го правиш, Юргенс. Обещай ми да не правиш глупости.

— Ще се опитам. Кажи ми, когато постъпвам глупаво.

— Следващият път — рече Лансинг, — ще те напердаша с първото нещо, което ми падне под ръка.

Бригадният генерал извика на Лансинг:

— Елате, вечерята е готова.

Лансинг стана.

— Няма ли да дойдеш с мен при другите? Можеш да се опреш на мен. Ще те заведе при тях.

— Струва ми се, не — каза Юргенс. — Мислех, че това може да стане.

ГЛАВА ДЕСЕТА

Лансинг дялкаше чаталестия клон, който отсече, мъчеше се да направи патерица за Юргенс.

Енорийския свещеник стана от мястото си и хвърли нови дърва в огъня.

— Къде е Бригадният генерал? — попита той.

— Отиде да помогне на Юргенс — отговори Мери.

— Защо ли си губи времето? Защо не го остави да седи там, където е?

— Защото така не е хубаво — каза Мери. — Юргенс трябва да е тук, с нас.

Енорийския свещеник млъкна и седна на земята. Сандра заобиколи огъня и спря до Мери.

— Тук наоколо има нещо, което души в мрака — каза тя. — Чух го да сумти.

— Сигурно е Бригадният генерал. Той отиде да вземе Юргенс.

— Не е Бригадният генерал. Стъпва на четири крака. Бригадният генерал не сумти.

— Може да е някакво малко животно — каза Лансинг, вдигайки глава от работата си. — Когато запалиш лагерен огън, наоколо винаги се навъртат малки животинки. Идват от любопитство — искат да видят какво става тук, или се навъртат да намерят нещо за ядене.

— Това ме изнервя — каза Сандра.

— Нервите ни са опънати до крайност — каза ѝ Мери. — Тоя куб...

— Хайде да забравим за куба веднага — предложи Лансинг. — На утринна светлина ще го разгледаме по-добре.

— Аз, например, по-добре да не го гледам — рече Енорийския свещеник. — Той е творение на злото.

В светлината на огъня се появи Бригадният генерал, който с едната си ръка подкрепяше накуцващия Юргенс.

— Какво е това, което нарекохте творение на злото? — попита той с мощния си глас.

Енорийския свещеник мълчеше. Бригадният генерал помогна на Юргенс да седне на земята между Мери и свещеника.

— Той не може да продължи — каза Бригадният генерал. — Кракът му е съвсем негоден. Няма ли възможност да се притегне по-добре?

Мери поклати глава.

— В коляното му има счупен детайл и нямаме с какво да го сменим. Част от механизма на бедрото е деформиран. Възстанових само някои движения на крака, това е всичко. Патерицата на Едуард ще му помогне да върви.

Бригадният генерал се наведе близо до мястото, където седеше Лансинг.

— Мога да се закълна, че когато идвах насам, някой спомена злото.

— Оставете го — каза вежливо Лансинг. — Нека си лежи.

— Няма нужда от такава педагогика — рече Енорийския свещеник. — Защо се опитате да застанете между човек на расото и човек на оръжието? Можем да решим това и без вас.

— Добре, ако настоявате — каза Лансинг, — но бъдете джентълмени по въпроса.

— Аз съм винаги джентълмен — рече Бригадният генерал. — Такъв ми е инстинктът: офицер и джентълмен. Така е то, двете вървят заедно. Този наш смешен приятел...

Енорийския свещеник го прекъсна.

— Аз просто казах, че кубът е творение на злото. Това е само мое мнение, но аз съм подготвен за такива наблюдения, а Бригадният генерал — не.

— Как разбрахте, че е зло? — попита Бригадният генерал.

— Е, да започнем със самия му външен вид. И предупредителната пясъчна ивица около него. Хора с добра воля са сложили предупредителната ивица и ние трябва да ги възвеличаем. Поне един от нас, който не плати много скъпо за непредпазливостта си.

— Това може да е предупредителна ивица — каза Бригадният генерал, — натъпкана с опасни капани, на един, от които се натъкна

нашия метален приятел. Но ако моето схващане е правилно, хората с добра воля нямат нищо общо с това. Ако вашите хора имаха истински голяма добра воля, те щяха да построят ограда около него. Вие, отче, гледате само да ни отделите от него. Ако в нещо се крие заплаха за вас, вие го наричате зло и това ви служи за извинение, дава ви право да му обърнете гръб и да избягате от него. Моят начин е да нахлуя много внимателно в лентата, като използвам колове и пръти или пък каквото и да било, за да открия и обезвредя скритите капани. Сигурен съм, че в тоя куб има нещо, за което някой не иска да научим. Може би някакъв факт с голямо значение и аз, например, предлагам да не обръщаме гръб на куба.

— Това отговаря напълно на основните черти от вашия характер — рече Енорийския свещеник, — и няма да се отклоня нито на крачка от пътя си, за да ви разубедя. Но аз чувствам за свой тържествен дълг да ви предупредя, че е най-добре човек да остави на мира силите на злото.

— Пак започвате с тези приказки за злото. Какво е злото, мога ли да попитам? Как ще определите злото?

— Ако ме питате — каза Енорийския свещеник, — опитът да ви обясня ще е чиста загуба на време.

— Видя ли някой какво точно стана там, когато бе ранен Юргенс? — попита Мери. — Самият той не е видял нищо. Казва, че само е ударен, че нещо го е изхвърлило нагоре. Но той не е забелязал какво го е ударило.

— Аз не видях нищо — каза Енорийския свещеник, — а стоях там, където можех да забележа какво става. Фактът, че не видях нищо, ме убеждава повече от всякога, че това беше силата на злото.

— Аз видях нещо — обади се Лансинг, — или поне си мисля, че видях нещо. Не ви казах за това, защото не бях сигурен. Видях движение, колкото и странно да звучи това. Някаква мълния. Мълния, която се движеше толкова бързо, че не съм сигурен дали я видях. Дори и сега не съм сигурен.

— Не разбирам тези приказки за злото — каза Сандра. — Кубът е красив. Като го видя, дъхът ми застива в гърлото. Не чувствам зло в него.

— Но това нещо нападна Юргенс — възрази Мери.

— Да, разбирам. Но дори и да зная това, аз все още виждам красотата му, според мен в него няма зло.

— Добре казано — рече Бригадният генерал. — Чухте думите на нашата поетеса. Как се наричаш ти самата, утвърдена поетеса?

— Точно така — каза тихо Сандра. — Вие не знаете какво значи това за мен. Само в нашия свят можеш да познаеш уважението, граничещо със славата, да бъдеш утвърдена поетеса. Има много поети, извънредно много, и всички са майстори в своята професия, но много малко са утвърдени като поети.

— Не мога да си представя такъв свят — рече Енорийският свещеник. — Може да е феерично място. Може би е пълно с много хубави приказки, но с малко добра работа.

— Прав сте като твърдите, че не можете да си представите такъв свят — съгласи се Сандра. — Там вие ще бъдете излишен.

— А това — обърна се Бригадният генерал към Енорийския свещеник, — засега ще ви задържи.

Всички млъкнаха. След малко Сандра каза:

— Ето, че то се появи. Нещо дебне край лагерния огън. Пак го чувам да души.

— Не чувам нищо — рече Бригадният генерал. — Скъпа, това е плод на вашата фантазия. Тук наоколо няма нищо.

Те замълчаха отново, после се обади Енорийският свещеник:

— Какво ще правим утре заран?

— Ще разгледаме куба — отговори Бригадният генерал. — Ще го разгледаме много добре целия и то съвсем предпазливо. Не открием ли нищо, което да хвърли светлина върху нашето положение, ще продължим пътя си. Ако дрипавия гостилничар казва истината, някъде пред нас се простира град, в който, според мен, може да има повече интересни неща от това, което намерихме тук. Но ако решим и това ни се стори разумно, винаги можем да тръгнем обратно и да се върнем при тоя куб.

Енорийският свещеник посочи към Юргенс и се обърна към Лансинг с думите:

— Ще може ли той да върви с нас?

Лансинг вдигна патерицата, която майстореше.

— Трябва му малко време да свикне с тази тояга. Много лошо я направих, а ми се щеше да е по-добра, но тук нямам под ръка други

материали. Ще може да върви, само че бавно. Ще нагодим крачката си към него. Доколкото виждам, няма нужда от много бързане.

— Може и да има — рече Бригадният генерал. — Ние нямаме сведения за предназначението на нашата експедиция. Възможно е да сме ограничени във времето и трябва да се съобразяваме с това.

— Преди още да започнем ефективни действия — поде Мери, — трябва да направим някои изводи защо сме изпратени тук. Дължни сме да разгледаме всички подробности, които ще ни доведат до правилни изводи. Мисля, че трябва да престоим край куба достатъчно дълго до момента, в който решим, че той не ни предлага нищо.

— Моето чувство ми подсказва, че в града можем да съберем повече сведения, отколкото сред тая дива пустош — рече Бригадният генерал. — В града ще намерим хора, с които да си поговорим.

— Ако можем да ги разберем — каза Мери. — Ако искат да говорят с нас. Ако не ни преследват и не ни тикнат зад решетките.

— Да, тези разсъждения са верни — съгласи се Бригадният генерал.

— Мисля, че е време да прекратим разговора — каза Енорийският свещеник. — Прекарахме един дълъг изтощителен ден и имаме нужда от почивка, за да сме готови за утре.

— Аз поемам първата смяна на пост — извести всички Бригадният генерал. — След мен Лансинг и вие, отче, ще поемете поста. Можете да използвате собствена организация.

— Няма нужда някой да стои на пост — обади се Юргенс. — Точно тази дреболия е моя работа. Аз никога не спя. Нямам нужда от сън. Обещавам да бъда нащрек. Можете да ми се доверите.

ГЛАВА ЕДИНАДЕСЕТА

След закуската те пресякоха пътя и стигнаха до куба. Тревата беше още мокра от росата. Юргенс ги бе събудил още в ранни зори с овесена каша и кафе.

В светлината на ранното утро кубът не изглеждаше така син, както под ярката дневна светлина. Отвън той приличаше повече на направен от опал, деликатен и крехък.

— Сега кубът прилича на порцелан — каза Сандра. — Той приличаше на порцелан и когато го видяхме за първи път, но сега не може да има грешка. Това сигурно е порцелан.

Енорийския свещеник вдигна от земята камък с големина на юмрук и го хвърли срещу куба. Камъкът отскочи назад.

— Това не е порцелан — рече Енорийския свещеник.

— Ще ни бъде дяволски трудно да разберем какво е — каза Лансинг. — Кубът може и да запомни кой е хвърлил камък срещу него.

— Говориш за куба, сякаш е живо същество — каза Мери.

— Бас държа, че е такава.

— Само си губим времето, като стоим тук и си приказваме — рече Енорийския свещеник. — Аз съм против оставането и продължавам да мисля, че кубът е зло, но ако всички са за изследването, хайде да го изследваме. Колкото по-скоро свършим, толкова по-скоро ще се насочим към нещо ново.

— Това е вярно — съгласи се Бригадният генерал. — Да се върнем в горичката и да отсечем пръти. С тях можем да опипаме земната повърхност, преди да стъпим на нея.

Лансинг не тръгна с Бригадният генерал и Енорийския свещеник. Той вървеше зад Юргенс, който правеше опити да ходи с патерица. Роботът си служеше непохватно с нея, ала след известно време, рече си Лансинг, ще схване как да я използва. На два пъти роботът падна и Лансинг го вдигна от земята.

— Остави ме — рече му най-подир Юргенс. — Ти ме притесняваш, само ми висиш над главата, готов да ми подадеш ръка за

помощ. Ценя твоето съдействие, но трябва да поработя малко с това нещо, както аз си знам. Ако падна, сам ще се изправя.

— Добре, приятелю — съгласи се Лансинг. — Изглежда имаш право.

Той остави Юргенс и започна бавно да обикаля около куба, като оставаше извън пясъчния кръг. Разглеждаше внимателно стените му с надеждата, че някъде по тяхната повърхнина ще забележи нещо като шев, нещо крайно, което да му послужи като знак. Не забеляза нищо. Стените се издигаха съвсем гладки и никъде не се виждаше цепнатина. Материалът, от който бяха направени, изглеждаше плътен и неделим.

По една случайност погледът му се насочи към Юргенс. Роботът не вървеше добре, ала се беше хванал сериозно да се научи. Той падна веднъж, подпря се с патерицата да се изправи и пак тръгна. Не се мяркаше никой друг. Бригадният генерал и Енорийският свещеник бяха отишли в района на лагера да секат пръти. От време на време Лансинг чуваше шум от бравата. Мери и Сандра вероятно бяха от другата страна на куба.

Той стоеше и гледаше към него, а в ума му напиреха безброй въпроси. Беше ли това обитавано място, къща, в която живее неизвестно семейство или пък някакви същества? Дали сега не са там и не си вършат работата, а само от време на време някой от тях поглежда през прозорците (прозорците?) към странните зашеметени двуноги същества, които се мотаят около техния дом? Или пък това е хранилище на знания, библиотека, продукт на човешкия мозък, съкровищница на факти и мисли, макар и не обвързани помежду си, но факти и мисли на друг клон от човешкия род, много хилядолетия след света, който той познаваше? Напълно е възможно, помисли си той. Миналата вечер двамата с Юргенс си поговориха за това, особено за несъответствието на времето, което е възможно в алтернативните светове. От разказа на Юргенс му стана ясно, че ерата на роботите е отдалечена на много хиляди години в бъдещето от времето на лансинговата Земя. А съществуваше ли вероятност кубът да е съоръжение извън самото време, което се мерзелее през мъгливия воал на „някога“, „някъде“, „другаде“? Това изглежда нямаше никакъв смисъл, защото кубът се виждаше съвсем ясно.

Той беше толкова солиден, колкото всеки би искал да бъде.

Лансинг продължи да обикаля бавно около куба. Сега, когато слънцето се издигна високо, денят изглеждаше чудесен. Росата се бе изпарила, небето беше високо и синьо, нито едно петънце от облак не помрачаваше неговата дълбочина. Към пътя идваха с тежка стъпка Бригадният генерал и Енорийският свещеник. Всеки от тях носеше дълъг прав прът, окастрен от клоните. Двамата пресякоха пътя и дойдоха при него.

— Обикаляте около куба, а? — попита Бригадният генерал. — Все около него?

— Обикалям — кимна Лансинг. — Повтаря се едно и също. Тук няма нищо. Нищо.

— Хайде да се приближим — предложи Енорийският свещеник, — и може би ще видим нещо, което не се вижда от тук. Погледът отблизо е винаги по-добър от погледа отдалеч.

Лансинг се съгласи с него.

— Това е вярно — кимна той.

— Защо не отидете да си отсечете прът? — попита Бригадният генерал. — С трима души работата ще върви по-бързо.

— Няма да се занимавам с това — каза Лансинг. — Мисля, че е губене на време.

Двамата го изгледаха за миг, обърнаха му гръб и се отдалечиха. Бригадният генерал каза на Енорийския свещеник:

— Хайде да работим така: започваме на около три метра и половина един от друг, изследваме земята около нас и между нас със застъпване. Ще опипваме с прътите и ако в земята има нещо, то ще удари тях, а не нас.

Енорийският свещеник кимна с разбиране.

— Точно това ми се въртеше в главата.

И те започнаха работа. Бригадният генерал каза:

— Тръгваме към стената и когато я наближим, вие отивате наляво, а аз — надясно. Ще изследваме много внимателно земята около стената, докато се срещнем. Енорийският свещеник не отговори и двамата тръгнаха към стената, като всеки от тях бавно опипваше с прът земята.

Какво ще стане, помисли си Лансинг, ако това нещо или нещата са обучени така, че да нападат само живи същества, навлезли на тяхна територия, и толкова? Ала той не каза нищо и тръгна да се шляе по

пътя, като се оглеждаше за Мери и Сандра. Малко по-надолу по пътя той ги съзря да обикалят около куба, като стъпваха извън пясъчния кръг, който го заобикаляше.

Някакъв крясък зад гърба му го накара да се обърне рязко. Бригадният генерал препускаше в пълен галоп през пясъчния кръг към пътя. Парчето, което стискаше в ръце Бригадният генерал, беше само половината от пръта. Той беше отрязан гладко в самата среда, а другата му половина се търкаляше в пясъка край стената. Енорийският свещеник стоеше вцепенен, едва ли не вкаменен, вперил поглед през рамото си в тичащия Бригаден генерал. Вдясно от Бригадният генерал нещо проблясваше от пясъка толкова бързо, че нямаше никаква възможност да се види какво е то, а другата страна на парчето от пръта в ръцете на Бригадният генерал се носеше във въздуха почти раздробена. Бригадният генерал изрева от ужас и захвърли надалеч останките от пръта. Той направи тичешком огромен скок да преодолее останалите няколко крачки от ивицата и падна на затревеното място между пясъчната ивица и пътя. Мери и Сандра изтичаха към падналия Бригаден генерал, а вкамененият Енорийски свещеник продължаваше да стои неподвижен до стената.

Бригадният генерал побърза да се изправи и да изтупа праха от куртката си. Сетне, сякаш нищо не е станало, той се изпъна по войнишки, прав като шомпол, и само присъщото му кралско безгрижие смекчаваше малко позата му.

— Скъпи мои — каза той на двете жени, когато те спряха пред него, — мога да кажа, че там се крие някаква сила.

Той се обърна и отправи парадно-гръмотевичния си вик към Енорийския свещеник.

— Върнете се — подкани го той. — Обърнете се и тръгнете назад, опипвайте земята и внимавайте да вървите по същата следа, по която минахте.

— Забелязах, че вие не държахте толкова стриктно да се върнете по дирята, по която минахте — каза Лансинг. — Право да ви кажа, пресякохте нова ивица земя.

Бригадният генерал не му обърна внимание.

Някъде далеч по пътя Юргенс зави и тръгна да се връща. Той вече работеше с патерицата малко по-добре, очевидно се беше научил

как да движи вдървения си крак, ала напредъкът му оставаше все още недостатъчен. Бригадният генерал каза на Лансинг:

— Видяхте ли какво направи това нещо последния път, когато мина?

— Не, не видях — отговори Лансинг. — Стана много бързо. Прекалено бързо, за да забележи някой.

Енорийският свещеник вървеше назад покрай стената и вече тръгваше по следите, които беше оставил по пътя към куба, като ловко си служеше с пръта и опипваше всеки сантиметър от пътя.

— Добър човек! — рече Бригадният генерал с одобрителна нотка. — Добре изпълнява заповедите.

Те стояха и гледаха как Енорийският свещеник напредва стъпка след стъпка по своя път. Юргенс най-подир стигна до тях и застана напред пътя да гледа. Енорийският свещеник стигна до пътя, с видимо облекчение захвърли пръта настрани и отиде при тях.

— А сега, когато всичко вече е направено — започна Бригадният генерал, — може би трябва да се върнем в лагера и да се прегрупираме по най-добрия възможен начин.

— Въпросът не е в прегрупирането — възрази Енорийският свещеник. — Въпросът е да се махнем от тук. Това място е несигурно. Добре охранявано, както много точно се изразихте — рече той, обърнал поглед към Бригадният генерал. — Мисля, че е време за тръгване. Нямам никакво желание да стоя тук. Предлагам да тръгнем незабавно към града и да видим какво можем да намерим там. Предложението е по-добро, отколкото да се заседим на това място.

— Вашите чувства удивително приличат на моите — каза Бригадният генерал. — Не виждам полза да стоим тук.

— Но самият факт, че мястото се охранява толкова добре — намеси се в разговора Мери, — е доказателство, че тук се пази нещо ценно. Сигурна съм, че трябва да останем.

— Може би по-късно ще се върнем, ако стане нужда — каза Бригадният генерал. — Първо трябва да видим града.

Бригадният генерал и Енорийският свещеник се отделиха и поеха към лагера. Сандра ги последва. Мери отиде при Лансинг.

— Мисля, че те грешат — промълви тя. — Мисля, че тук има нещо, може би тъкмо това, което трябва да открием.

— Бедата е там — каза й Лансинг, — че ние не знаем какво търсим и ако тук изобщо има нещо, трябва ли да го търсим. Аз съм много загрижен за цялата линия на поведение.

— Щом работата опре до това, аз също съм загрижена. Юргенс дойде накуцвайки при тях.

— Как вървят нещата? — попита го Лансинг.

— Много добре — отговори му роботът, — но все още съм прекалено бавен. Не зная дали с тази патерица ще си възвърна предишната бързина и ловкост.

— Не вярвам, че Бригадният генерал ще тръгне към града — каза Мери. — Ако тоя град наистина съществува.

— Човек никога не знае — рече Юргенс. — Ще изчакаме да видим.

— Да се върнем в лагера — предложи Лансинг, — и да си направим кафе. Можем да обсъдим всичко. От моя гледна точка кубът е изключително перспективно нещо. Ако ние го огледаме много добре, можем да открием ключа към него, който сега е невидим и недостижим за нас. Както се уверихме, няма никакви следи. Ключът липсва. Това не е обикновена конструкция, която някой очаква да проумее както си седи тук. Във всеки случай трябва да има смисъл в това съоръжение, то трябва да има някакво предназначение. Ще се радвам също като теб, Мери, ако можем да открием поне някакво указание за неговите цели.

— Аз също — каза тя. — Не обичам глупавите положения.

— Тогава да се върнем в лагера и да обсъдим положението с другите — рече Лансинг.

Когато стигнаха до лагера, те веднага разбраха, че другите вече са взели решение.

— Ние си поговорихме — съобщи им Бригадният генерал. — Тримата си поприказвахме и решихме, че трябва да тръгнем към града с възможно най-голямата скорост. Роботът ще ни забави и ние мислим, че той трябва да остане след нас и сам да реши как да върви. След известно време той ще се присъедини към нас.

— Това е недостойно — каза Мери. — Оставете го да носи пълен вързоп с храна — храна за вас, а не за него, защото той няма нужда от нищо. Карате го да върши домакинската работа в лагера. Пращате го да напълни манерките, макар че не пие вода. Вие го приемате не като

един от нас, а като слуга. Сега, когато е повреден, предлагате да го оставим да се влачи след нас.

— Той е просто робот — сви рамене Енорийския свещеник. — Не е човек, той е само машина.

— И все пак е достоен да бъде включен в тая авантюра каквато и да излезе тя — настоя Мери. — И трябва да ви напомня, че той е избран също като нас от някой, който мисли, че трябва да бъде с нас.

— Какво мислите, Лансинг? — попита Бригадният генерал. — Питам ви, защото до сега не обелихте нито дума. Какво е вашето мнение?

— Оставам с Юргенс — каза Лансинг. — Не мога да го изоставя. Ако аз бях осакатен и не можех да вървя с вас, той щеше да остане с мен. Сигурен съм в това.

— Аз също — потвърди Мери. — Оставам с работа. Вие съвсем се паникьосахте, даже още по-зле. В тази страна не трябва да разкъсваме силите си. Защо толкова бързате да отидете в града?

— Тук няма нищо — каза Бригадният генерал. — В града можем да открием нещо.

— Тогава вървете и го открийте — каза Мери. — Едуард и аз оставаме с Юргенс.

В разговора се намеси роботът.

— Мила госпожо, не бих искал да стана предмет на спор...

— Млъкни — рече му Лансинг. — Това е наше решение, твоят глас не се иска.

— В такъв случай няма какво повече да си кажем — обобщи Бригадният генерал. — Ние тримата тръгваме напред, вие двамата и роботът ще вървите след нас.

— Ти какво реши, Сандра? — попита Мери. — Тръгваш ли с тях двамата?

— Не виждам смисъл да остана назад с вас — каза Сандра. — Както те вече казаха, тук няма нищо. Само красотата на куба и...

— Ние не сме сигурни в това. Не сме сигурни, че тук няма нищо.

— А ние сме сигурни — рече Енорийския свещеник. — Вече обсъдихме всичко. Сега, след като взехме решение, трябва да разпределим хранителните запаси, които носи роботът.

Той направи крачка към раницата на Юргенс, но Лансинг пристъпи напред и застана между него и раницата.

— Не бързайте много — каза той. — Раницата е на Юргенс и ще остане с нас. — Но след като разделим съдържанието ѝ.

Лансинг тръсна глава.

— Ако искате да ни зарежете, тръгнете с храната, която имате. Само с нея.

Бригадният генерал изръмжа и пристъпи напред.

— Какво мислите да спечелите с това? — попита той.

— Гаранция, че ще ни изчакате в града. Че няма да избягате от нас. Ако искате да имате храна, трябва да ни изчакате.

— Знаете, че можем да я вземем.

— Не съм сигурен — каза Лансинг. — През целия си живот не съм ударил човек, но ако ме принудите, ще се бия и с двама ви.

Юргенс застана куцукайки до Лансинг.

— Аз също не съм удрял човешко същество — произнесе той, — но ако нападнете приятеля ми, аз съм с него.

Мери се обърна към Бригадният генерал:

— По-добре не се захващайте с това. Страхувам се, че в боя с робота няма да имате късмет.

Бригадният генерал се опита да каже нещо, но веднага се отказа. Той отиде при своята раница, вдигна я на рамо, пхна ръце под ремъците и я оправи на гърба си.

— Хайде! — каза той на другите двама. — Да си вървим по пътя!

Останалите стояха и гледаха заминаващите, докато пътят зави зад билото и тримата изчезнаха от погледа им.

ГЛАВА ДВАНАДЕСЕТА

Те още веднъж обиколиха куба, като и тримата се държаха близо един до друг. Сега, след тръгването на другите, те се чувстваха много самотни. Огледаха внимателно стените и се опитаха да не пропуснат цветни линии или други едва забележими фигури, които биха могли да им подскажат нещо. Някои от линиите бяха просто сенки, които или се променяха, или изчезваха с издигането на слънцето и от тях не оставаше нищо. Намериха три плоски камъка, които не бяха забелязали преди това, поставени точно до вътрешния пясъчен кръг, легнали на плоската си част и покрити с пясък така, че бяха останали скрити. Сега ги откриха съвсем случайно. Широки около метър и двайсет, те навлизаха около метър и осемдесет сантиметра в пясъчния кръг. Бяха покрити с навят пясък по страните и въпреки голямата им гладкост си оставаха просто каменни плочи. Те нямаха следи от обработка — изглежда бяха откъртени от естествена геоложка структура. Колко дълбоко бяха забити в земята, никой не знаеше. Обединените усилия на робота и двамата му спътници не можаха да ги помръднат, така се бяха впили в почвата. Обсъдиха възможността да разкопаят с лопата около външния край на един от камъните, за да определят дълбочината му, но се отказаха от това — кръгът се охраняваше от нещо, което удряше достатъчно силно и твърдо, и опасността изглеждаше по-голяма от ползата, която това можеше да им донесе. Трите камъка бяха поставени приблизително на равни разстояния един от друг, като с това разделяха кръга на три части.

— Никак не е случайно, че камъните са поставени точно на тези места — каза Мери. — Те изискват инженерни знания. Мястото, където са поставени, има някакво предназначение или смисъл.

— Може би естетическо предназначение — предположи Лансинг. — Някаква симетрия.

— Възможно е, но се съмнявам.

— Или е въпрос на мистика — рече Юргенс. — Може би отговарят на някои ритуали, песни или молитви.

— Ако е така, нямаме никакъв шанс — каза Мери.

Близо до пътя те намериха пръта, който Енорийския свещеник захвърли след като стигна на безопасно място. Лансинг го вдигна.

— Нали няма да започнеш отново? — попита го Мери. — На твое място нямаше да се опитвам.

— Изглежда много глупаво — рече Лансинг, — но сега си спомням нещо. Когато затичах към мястото, където беше Юргенс, аз се спънах и паднах. Сигурен съм, че нещо ме хвана за крака, докато бягах. Хайде да видим дали можем да го открием.

— Може би просто си се спънал.

— Възможно е, но доколкото си спомням аз ударих нещо в пясъка.

Следите още стояха върху пясъка — тези на Юргенс, примесени с останените от Енорийския свещеник, както и пътечката, която Лансинг беше направил към мястото, където падна робота. С помощта на пръта, заровен в пясъчния кръг, Лансинг започна да опипва земята. След няколко секунди той напипа нещо. Лансинг внимателно вдигна пръта, за да принуди това нещо, закачено на върха му, да се покаже. Над пясъка се подаде единия ъгъл на някаква дъска, а след още няколко опита Лансинг успя да освободи предмета и да го издърпа към края на кръга. Това беше табло, и то квадратно, със страна шейсет сантиметра, с тясна ивица дъска, прикована към едната страна.

Мери протегна ръце, хвана предмета и го издърпа от кръга, след което го обърна. Върху него бяха изписани грубо някакви букви. Лансинг се наведе над него.

— Това ми прилича на кирилица — рече той. — Не е ли руски?

— Руски е — потвърди Мери. — Първият ред с по-големите букви е предупреждение за опасност. Така поне си мисля. Предупреждава за някаква опасност.

— Откъде знаеш? Можеш ли да четеш на руски?

— Разбирам малко. Но този език не е точно руския, който зная. Някои от буквите като че са написани погрешно. По-големите букви предупреждават за опасност, сигурна съм. Написаното с малки букви отдолу не го разбирам.

— Надписът е поставен тук, точно срещу пътя — каза Лансинг. — На това място всеки пътник може да го види. Може би дъската е

съборена от вятъра или просто бутната и после засипана от пясъка. Нямахте да я намерим никога, ако не бях се спънал в нея.

— Ще ми се да можех да прочета по-точно надписа — каза тя. — Моят руски е доста беден. Стига ми да се оправя с технически текстове, но не повече. Много инженери като мен могат да четат донякъде руски, за нас това е почти задължително. Руснаците са много добри в техниката. Струва си труда да следиш техните разработки. Разбира се, в това има свободна обмяна на идеи, но...

— Свободна обмяна на идеи с Русия?

— Да, разбира се. Защо не? Същото, което се отнася до всички технически нации.

— Предполагам, че в това няма смисъл — каза Лансинг.

Той вдигна табелката и с помощта на ножа си я заби в земята.

— Ще стои тук, докато вятърът отново я събори — рече той. — Поне да си свърши работата.

Върнаха се бавно в лагера, за да може Юргенс да върви с тях. Слънцето клонеше на запад. Бяха прекарали около куба повече време, отколкото си мислеха.

Огънят беше догорял и дървата бяха станали на сива пепел, но няколко главни още тлееха, когато Юргенс разчисти пепелта. Той хвърли малко тънки сухи клони и ги изчака да пламнат, после търпеливо разпали голям огън.

Мери стоеше и гледаше мълчаливо как работи. И тя като Лансинг знаеше много добре, че няма полза да стоят тук, че са направили всичко възможно и вече е време да тръгнат към града, разбира се, ако има град, както вече беше казала.

В този момент наистина му се искаше да се върне в колежа, такава мисъл се въртеше в главата му. Може би точно сега ще намерят паркираната му кола. Мислеше си колко ли приказки ще предизвика неговото изчезване — навярно не повече от десет дни, може би няколко заглавия в пресата, сетне няма и да си спомнят за него, случаят ще бъде забравен също като много други неразкрити изчезвания, които ставаха всяка година. Той протегна ръце към огъня да ги стопли. Денят беше топъл, нямахте и помен от прохлада, но въпреки това усети как по тялото му плъзна студ.

Той и другите, той и много други, попаднаха в неизвестност, въртеше се в главата му. Много ли от другите изчезваха по този начин?

— Когато бяхме край куба — по де Мери, — ти се изненада, че може да има сътрудничество с руснаците в научните изследвания. Защо ми зададе тоя въпрос?

— По мое време Съединените Щати и някои други страни имаха противоречия с Русия. През Първата световна война избухна революция и Русия стана комунистическа страна.

— Първата световна война?

— Да, Първата световна война. Втората световна война. Атомната бомба.

— В моето време няма световни войни, Едуард, няма... как ги нарече ти — атомни бомби.

Той се изправи на крака от огъня.

— Тогава коя е критичната точка между твоя и моя свят? Вие нямате Първа и Втора световна война, а ние имаме. А какво ще кажеш за Британската империя?

— Тя все така процъфтява, слънцето никога не залязва над нея. Но ти каза още нещо, Съединените Щати, струва ми се. Кои Съединени Щати?

— Съединените Американски Щати.

— Но Северна Америка е част от Британската империя, а Южна Америка, с изключение на Бразилия — част от Испания. Така е.

Той зяпна от почуда.

— Вярно е — каза тя. — Така стоят нещата.

— Но американските колонии възстанаха.

— Да, през осемнайсети век. Бунтът не продължи дълго.

— Значи критичната точка е много преди Първата световна война.

— Малко съм объркана — подхвана тя, — но очевидно е така. Ти разказа за разсъжденията на твоя приятел около критичните точки и алтернативните светове. Не си му вярвал, докато ти е говорел за това. Мислил си, че си фантазира, а може и той да си го е мислил. Той просто се е опитвал да оформи своето гледище. Когато ни разказа за това в страноприемницата, помислих си: каква самонадеяност, какво ли си въобразява тоя човек? От твоите думи личи, че това не е самонадеяност.

— Ти сигурно си живяла в хубав свят. По-добър от света, в който живях аз.

— Той е стабилен и чист — кимна тя. — Почти без войни, ако изключим няколко малки конфликта. Големите могъщи блокове създадоха свои територии и в края на краищата останаха доволни от това, което имат. Разбира се, имаше и възгласи срещу империализма, но никой не им обърна внимание.

— Индия сигурно гладува?

Тя сви рамене.

— Индия винаги е гладувала. Там живеят толкова много хора.

— А Африка е експлоатирана.

— Ти с мен ли си или срещу мен, Едуард? Как си с Британската империя?

— Е, не чак толкова зле. Чувствах, че сме загубили нещо голямо и удобно, когато след Втората световна война тя се разпадна.

— Разпадна ли се?

— Напълно. Ето така.

За миг той улови убийствен поглед, но после изразът на лицето ѝ се смекчи.

— Съжалявам — рече той.

Тя смени темата.

— Ще сложа вечерята, а ти върви в гората за дърва. Нали си гладен?

— Като вълк — отвърна той. — Закусихме рано и пропуснахме обета.

— Ще ти помогна за дървата — обади се Юргенс. — Колкото и да съм сакат, все още мога да бъда полезен.

— Разбира се — кимна Лансинг, — Да вървим.

След вечеря те разпалиха още по-силно огъня и седнаха около него.

— И тъй, ние бавно изучаваме мястото, от което идваме — започна Мери, — но все още нямаме представа къде отиваме. Аз идвам от продължаването на големите империи, логично следствие от концепцията за империите, а ти от света, в който империите са изчезнали. Или се е разпаднала само Британската империя?

— Не само Британската империя. В края на краищата всички страни изгубиха своите колонии. В известен смисъл все още съществуват империи, макар че не са съвсем същите. Русия и

Съединените Щати. Те не се наричат империи, наричаме ги свръх сили.

— Трудно ми е да си представя света на Сандра — каза тя. — Звучи ми като свят от приказките. Като съчетание на гръцкия дух или това, което сантименталистите наричат гръцки дух и пречистващия Ренесанс. Какво каза тя, Трети Ренесанс? Както и да е, това звучи като нереален свят. Красив мъгляв свят.

— Ние не знаем нищо за Бригадния генерал и Енорийския свещеник — напомни Лансинг, — освен онова, което каза Бригадния генерал за военните игри.

— Според мен той направи опит да създаде впечатление, че не одобрява своя свят. Опитва се да му сложи ореола на средновековен рицарски турнир, но си мисля, че той е доста по-различен.

— Енорийския свещеник е по-близо до нас — каза Лансинг. — Тая история със сиянието в нивицата с ряпа е всичко, което ни разказа, после изведнъж млъкна.

— Неговият свят като че е мрачен — произнесе тя. — Мрачен и мистичен. Едното и Другото често вървят ръка за ръка. Но ние забравихме Юргенс.

— Моля да ме извините — обади се Юргенс.

— О, няма нищо — каза Мери. — Просто си бърбим.

— Това, над което си блъскам главата, е да разбере какво общо имаме помежду си. Една от причините, които ме карат да мисля, че някой ни е взел и изпратил тук, е фактът, че и шестимата сме от един и същ човешки тип. Като си помисли човек, става му ясно, че между нас има някои общи неща.

— Професор от колеж — продължи тя, — военен, енорийски свещеник, поетеса и... как се представяш ти, Юргенс?

— Аз съм робот. Това е. Дори не съм човек.

— Изхвърли си това от акъла — сръза го Лансинг. — Тоя, който ни изпраща, не прави разлика между човек и робот. Така че ти си един от нас.

— По-късно може би ще определим общия знаменател, за който говориш — каза Мери. — В момента аз не го виждам.

— Ние не сме единствени — разсъждаваше Лансинг. — Имало е хора преди нас, ще има и други след нас. Всичко това ми напомня за програма от някакъв проект. Много ми се ще някой да ни каже каква

програма или какъв проект изпълняваме. Така ще се чувствам по-добре.

— Аз също — кимна Мери.

Юргенс се изправи с усилие на крака и като се подпираше с патерицата, хвърли нови дърва в огъня.

— Чу ли нещо? — попита Мери.

— Нищо не чух — каза Лансинг.

— Там някъде в мрака има нещо. Чух го да сумти.

Всички млъкнаха и се вслушаха. Нямахше нищо, мракът мълчеше.

Внезапно Лансинг чу сумтенето. С вдигане на ръка той предупреди останалите да запазят тишина.

Сумтенето секна, после се чу отново малко по-наблизо, отколкото преди. Звучеше така, сякаш някакво животинче души следи. Сумтенето спря, сетне започна отново на друго място, но каквото и да ставаше, съществото обикаляше около лагерния огън.

Юргенс се обърна и замлати с патерицата. Лансинг поклати глава и Юргенс замръзна.

Вслушаха се. Дълго време никой от тях не чу сумтенето и всички се отпуснаха.

— Чухте ли? — попита Мери.

— Да — рече Юргенс. — Започна точно зад мен. — Тогава тук имаше нещо, а?

— То вече си отиде — рече Лансинг. — Юргенс го уплаши.

— Сандра го чу снощи — каза Мери. — То е било тук през цялото време.

— В това няма нищо странно — обясни Лансинг. — Можехме да го очакваме. Огънят винаги привлича дивите животни.

ГЛАВА ТРИНАДЕСЕТА

Трябваша им пет дни да стигнат града. Можеха да изминат пътя и за два дни, ако не бяха принудени да нагаждат крачката си към възможностите на Юргенс.

— Трябваше да се върна в страноприемницата — мърмореше роботът. — Можех да го направя сам. Щях да остана там и да ви чакам. Така нямаше да ви забавя.

— А какво ще правим, когато дойде време и ни потрябваш, а теб те няма? — попита Лансинг.

— Този ден може да не дойде. Може да не ви потрябвам никога.

Лансинг наруга цветисто робота като пълен глупак и го накара да продължи напред.

С движението им по пътя пейзажът се промени. Местността все още беше хълмиста, но ставаше все по-суха. Все по-отдалечени и по-малки ставаха горичките както по площ, така и по височината на дърветата, които вече заприличаха на шубраци. Вместо прохлада вятърът носеше зной. По-нататък малкият поток, от който черпеха вода, се раздвои и заприлича на тънка струйка.

Всяка вечер душещото същество блуждаеше около лагерния огън. Веднъж през втората вечер Лансинг и Юргенс отидоха с фенерчета в мрака да търсят следи от него. Не намериха нищо, даже отпечатъци от стъпки. Земята край огъня беше песъчлива и трябваше да останат дири, но те не откриха нищо.

— То ни преследва — каза Мери. — Пътува заедно с нас. Даже когато не души, чувствам, че то е тук. Навърта се наоколо и ни дебне.

— Това същество не ни заплашва — опита се да я успокои Лансинг. — Не ни причинява вреда. Ако имаше намерение да ни стори нещо лошо, отдавна щеше да го направи. Имаше достатъчно удобни случаи.

След първите два дни те често седяха тихо около лагерния огън, без да кажат нито дума. Вече нямаша нужда от разговор да запазят

живо чувството на близост, създадено между тях по време на пътуването.

Понякога сред дълго мълчание Лансинг се улавяше да мисли за миналия си живот и с учудване откриваше, че колежът, в който преподаваше, му се струваше нещо много далечно, а приятелите му; останали там, бяха приятели от отдавна минало време. Изтече само една седмица, напомняше си той, трябваше да си го напомни, а вече усещаше как години застават между това място и университетския град. Носталгията го връхлиташе и той изпитваше непреодолимо желание да се обърне и да тръгне по дирите си, да скочи от мястото си край огъня и да се върне по пътеката, макар да знаеше, че това не е толкова просто. Даже и да се върнеш, нямаше да стигне по-далеч от страноприемницата или от гористата долчинка, сред която се озова в самото начало. Нямаше пътека за връщане към колежа, към Анди, към Алис, изобщо към света, който познаваше. Между него и предишния му живот лежеше нещо непознато и той нямаше представа какво е то.

Не можеше да се върне. Трябваше да върви напред, защото само така би могъл да открие пътя за връщане у дома. Тук имаше нещо, което трябваше да открие, а докато не го издири, нямаше път за връщане. Даже и да го открие, ако изобщо го направи някога, нямаше гаранция, че ще намери пътя към къщи.

Положението му изглеждаше доста глупаво, но той нямаше никакъв избор. Трябваше да продължи. Не можеше да се измъкне като четиримата картоиграчи от страноприемницата.

Опита се да построи някакъв логически приемлив механизъм, чрез който той и останалите са били прехвърлени на това място. Цялата работа доста приличаше на магия, макар че не беше магия. Всичко, което се случи, беше направено по законите на физиката. Самата магия, ако наистина съществуваше, навярно се криеше в използването на физически закони, все още неизвестни на света, от който идваше.

В Клуба на факултета, където двамата отидоха да пийнат и приятелят му дърдореше през цялото време, Анди спомена за края на знанията, за края на физическите закони. Но той нито знаеше, нито пък имаше и най-далечна представа за същността на темата, по която говореше. Просто си чешеше езика с философското си дрънкане.

Тук ли се криеше отговорът, в този свят, където той седеше до огъня? Това ли го изпращаха да дири и ако беше така, ако наистина го открие, как би могъл да разбере? Ако докосне само края му, как ще познае?

Отвратен от себе си, той се опитваше да изхвърли тези мисли от главата си, но те отказваха да си отидат.

Скоро те откриха лагера, където са пренощували първите трима: студена пепел от техния огън, опаковката от кутия сухари, разхвърляни обелки от сирене и мътилка от кафе.

Времето беше хубаво. Понякога от хоризонта на запад се появяваха облаци, но скоро небето се изясняваше. Дъждове не валиха. Слънчевите лъчи бяха ярки и топли.

На третата нощ Лансинг се събуди внезапно от някакъв звук. Той се надигна и седна на земята, преодолявайки силата, която го притискаше надолу.

В светлината на огъня той видя, че Юргенс се е надвесил над него. Ръката на робота го държеше за рамото, а самият той издаваше съскащ звук.

— Какво има?

— Мис Мери, сър. Нещо лошо става с нея. Прилича ми на припадък.

Лансинг обърна глава и погледна. Мери седеше неподвижна в спалния си чувал. Главата ѝ беше отметната назад и гледаше към небето.

— Заговорих я — обясни Юргенс, — но тя не ме чу. Опитах се няколко пъти, питах я какво става и с какво мога да ѝ помогна.

Лансинг отиде при нея. Тя изглеждаше като издялана от камък — вдървена, изопната, изцъклила невиждащ поглед.

Той се склони над нея, хвана лицето ѝ с ръце и го стисна леко.

— Мери — произнесе той, — нещо лошо ли става?

Тя не му обърна внимание.

Лансинг я зашлеви с едната ръка, сетне и с другата. Мускулите на лицето ѝ се отпуснаха и затрепераха. Тя припадна, протегнала към него ръце — не точно към него, той знаеше това, а към някой друг.

Той я притисна силно до себе си. Тя трепереше неудържимо, от устата ѝ се раздадоха тихи, сподавени хълцания.

— Отивам да направя чай — рече Юргенс. — И да запаля огъня. Трябва да я стоплим, отвън и отвътре.

— Къде съм? — прошепна тя.

— Ти си с нас. В безопасност.

— Едуард?

— Да, Едуард. И Юргенс. Той отиде да ти направи чай.

— Събудих се и ги видях надвесени над мен да ме гледат.

— Спокойно! — каза той. — Почини, отпусни се. Трябва да се успокоиш. Чувствай се добре. После ще ни разкажеш.

— Да, добре — съгласи се тя.

Мери помълча известно време. Докато я държеше, той усети отслабване на напрежението, което я бе обхванало.

Най-сетне тя се изправи и се отдръпна от него.

— Беше ужасно — каза тя съвсем спокойно. — Никога не съм била толкова уплашена.

— Всичко мина. Не беше ли това... лош сън?

— Беше нещо съвсем различно от сън. Те наистина бяха тук, закачени на небето, надвесени над мен. Помогни ми да се освободя от торбата и да отида до огъня. Нали каза, че Юргенс прави чай?

— Той кипна — съобщи Юргенс. — Налях го в чашата. Пиеш го с две лъжички захар, доколкото си спомням?

— Да — кимна тя. — С две лъжички захар.

— Искаш ли и ти чаша чай? — обърна се Юргенс към Лансинг.

— Да, ако обичаш — каза Лансинг.

Те седнаха заедно край огъня, а Юргенс се подпря на патерицата с едната си ръка. Дървата, които той беше хвърлил в огъня, вече се разпалиха и пламъците се издигнаха високо. И двамата мълчаливо отпиха от чая си. Изведнъж тя каза:

— Аз не съм някоя вятърничава жена, нали знаеш?

Лансинг кимна:

— Зная. Корава си като кремък.

— Събудих се — подхвана тя, — беше едно чудесно и леко събуждане. Не като да те изтръгнат от сън. Лежах по гръб и когато се събудих, гледах право към небето.

Мери отпи още глътка чай и изчака, сякаш събираше сили за онова, което щеше да каже.

Тя сложи чашата на земята и се обърна да погледне Лансинг.

— Бяха трима — каза тя, — поне си мисля, че бяха трима. Може да са били и четирима. Три лица. Никакви други части от тялото. Големи лица. По-големи от човешки лица, макар да съм сигурна, че бяха хора. Три огромни лица във висините, изпълващи половината небе, гледаха надолу към мен. И ми хрумна колко тъпо е да си мисля, че виждам лица. Примигнах с очи, мислех си, че са плод на моето въображение и ще си отидат. Но те не си отидоха. След като примигнах, ги видях още по-добре, отколкото преди това.

— По-спокойно! — каза Лансинг. — Карай по-бавно.

— Спокойна съм, по дяволите, и я карам съвсем бавно. Мислиш си, че имам халюцинации, нали?

— Не, не мисля така — поклати глава той. — Щом казваш, че си ги видяла, значи си ги видяла. Помниш ли какво ти казах? Твърда си като кремък.

Накуцвайки, Юргенс отиде да напълни отново чашите.

— Благодаря, Юргенс — каза тя. — Правиш великолепен чай. После продължи.

— Нямахте нищо лошо в лицата. Нищо отвратително. Като си помисля сега, изглеждаха съвсем обикновени. Едно от тях имаше брада. Беше младият, другите двама бяха стари. Пак повтарям, в тях нямахте нищо лошо, нищо, което да те дразни. После нещо започна да се просмуква в мен. Те ме гледаха втрещено. Заинтересуваха се. По начина, по който някой от нас ще мине край отвратително насекомо, някакво жалко създание от определен вид, една нова форма на живот. Сякаш не бях същество, сякаш бях предмет. В самото начало забелязах нещо, което ми се стори поглед с израз на състрадание към мен, но после разбрах, че не е така. Беше смесица от презрение и съжаление и от съжалението ме заболя най-много. Аз четях мислите им. Господи, те си мислеха как може човек да гледа това! И после, после...

Лансинг мълчеше, той мислеше, че сега не му е времето да каже нещо.

— После те извърнаха глави. Не си отидоха. Само обърнаха глави, отърваха се от мен. Като, че не заслужавам внимание, не заслужавам презрение като че съм недостойна за тяхното съжаление. Като че бях нищо, пък и целият човешки род е нищо. Осъдиха всички нас да бъдем нищожества, макар че „осъдиха“ е силно казано. Ние не

заслужаваме даже тяхното осъждане. Ние сме низша форма на живот, за която те вече няма да мислят.

Лансинг въздъхна.

— За бога — каза той, — не мисли...

— Прав си. Не мисли. Толкова ме нарани това, Едуард! Може би моята реакция...

— Хайде да не говорим за реакция. Моята реакция сигурно щеше да бъде същата или още по-лоша. — Какво мислиш, че са те? Не кои, а какво?

— Не зная. В момента не мога и да предполагам.

— Това не беше плод на моето въображение.

— Ти не си играеш на въображение — каза той. — Ти си стабилен инженер — само гайки и винтове. Пълен реалист. За теб две и две са четири, в никой случай три или пет.

— Благодаря — каза тя.

— По-късно — продължи той, — ще се чудим с часове какви са те, но не и сега. Много са пресни впечатленията ти. Нека мине време.

— Друг на мое място щеше да каже, че са богове — произнесе тя. — Сандра сигурно щеше да каже точно така. Примитивният човек щеше да се изрази така. Енорийския свещеник щеше да ги отхвърли като дяволи, жадни за неговата душа. Ще ти кажа още нещо — те имаха високомерието, безгрижието и самоувереността на богове, но не бяха богове.

— Някога ние, роботите, мислехме хората за богове — каза Юргенс. — В края на краищата в известен смисъл те са такива. Вие разбирате защо мислехме така, те ни създадоха. Но ние отидохме подалеч. След време забелязахме, че те просто са друга форма на живот.

— Няма нужда да ме успокояваш — каза Мери. — Вече ви казах: зная, че не са богове. Не ги мисля за никакви богове. Мисля, че богове няма.

Лансинг и Мери не се върнаха в спалните чували. Никой от тях не можеше да заспи, а утрото приближаваше. Седяха край огъня и си говореха, вече съвсем спокойно. След малко Юргенс се обади, че ще прави закуска.

— Предлагам палачинки и шунка — рече той. — Как мислите?

— Звучи ми добре — каза Лансинг.

— Ще направим ранна закуска — каза роботът — и ще тръгнем рано.

Този ден те не стигнаха до града, а приближиха до него едва късно следобед на другия ден.

Зърнаха го, когато изкачиха хребета на висок хълм, от който пътеката криволичеше и влизаше стръмно надолу. Дъхът на Мери спря.

— Ето го! — извика тя. — Но къде са хората?

— Може би няма никакви хора — каза Лансинг. — Това са развалини, а не град.

Той се разстилаше в равнината под хълма — и равнината, и градът имаха цвета на дюни. Обхващаше по-голямата част от равнината между хълмовете. Градът лежеше безжизнен и смълчан. Нищо не трепваше в него.

— Никога през живота си не съм виждала толкова потискаща гледка — каза Мери. — Към това ли се стремеше така нетърпеливо Бригадният генерал? Там ще има хора, твърдеше той.

— За това можеш да се хванеш на бас с Бригадният генерал — рече Лансинг.

— Тук няма и помен от другите — забеляза Мери. — Няма следа от никого. Човек може да си помисли, че те ще ни очакват с нетърпение, че ще се взират в пътеката след тях.

— Може би точно това правят. Може би скоро ще се покажат.

— Ако са още тук.

— Мисля, че още са тук — каза Лансинг. — Ще разположим лагера на това място. Ще поддържаме огъня цяла нощ. Те ще го видят.

— Искаш да кажеш, че няма да слезем веднага долу?

— Не веднага. Пада нощта и аз ще се чувствам в по-голяма безопасност тук горе, отколкото в града.

— Благодаря ти за това — каза тя. — Бих могла да стоя в града само при дневна светлина, но не и сега.

— На километър и половина от тук има поток — рече Юргенс. — Ще отида за вода.

— Не — възрази Лансинг. — Остани тук и събери дърва, колкото можеш. Аз ще отида за вода.

— Радвам се, че сме тук — каза Мери. — Радвам се повече, отколкото се боя от града там долу.

— Аз също — кимна Лансинг.

След вечеря те седнаха един до друг на върха на хълма с погледи, обърнати към града. Там нямаше никакво движение, не се забелязваше нито една-единствена искрица светлина. Те очакваха всеки миг да видят как някой от тримата, които тръгнаха преди тях, излиза от града и им маха с ръка за добре дошли, ала това не стана. Най-подир, когато падна нощта, Мери каза:

— Хайде да легнем и да поспим, доколкото можем.

— Вие двамата ще спите — уточни Юргенс. — Денят беше тежък, доста път минахте по пътеката.

— И аз мисля така — съгласи се Мери.

Юргенс ги събуди в ранни зори.

— Другите са там долу, чакат ни — съобщи той. — Сигурно са видели нашия огън.

Лансинг изпълзя от торбата. В бледата светлина на настъпващото утро той видя три фигури, застанали зад рухналата стара градска стена. В една от фигурите, най-дребната, позна Сандра, но останалите не можа да различи. Той вдигна ръце и ги размаха. И тримата му отвърнаха със същото.

ГЛАВА ЧЕТИРИНАДЕСЕТА

Бригадният генерал излезе пред всички да ги поздрави.

— Ето ги отдавна загубените агнета — произнесе той. — Радваме се да ви видим.

Сандра изтича да целуне Мери.

— Чакахме ви — каза тя. — Късно снощи видяхме огъня. Мислех си, че това е вашият огън. Енорийският свещеник не вярваше в това.

Ъгълчетата около устата на Енорийският свещеник се отпуснаха надолу.

— В тази варварска земя човек не може да бъде сигурен в нищо — рече той. — Това място е пълно с капани.

— Градът изглежда запустял — каза Лансинг. — Щяхме да пристигнем тук късно следобед, но той изглежда злоещо. Решихме да изчакаме до сутринта.

— Той не е само запустял — рече Енорийският свещеник. Градът е мъртъв. Мъртъв от много години. Сградите се рушат от възрастта си.

— И все пак ние открихме някои неща — съобщи Бригадният генерал. — Нещо, което е било административна сграда, обърната към площада. Открихме главната квартира и оперативна база. А вътре намерихме това, което наричаме „графичен екран“. В по-голямата си част той е разрушен, но единият му ъгъл...

— В друга стая — прекъсна го Сандра, — намерихме скулптурна група. Това е единственото произведение на изкуството, което видяхме. Статуите са изваяни от белезникав камък. Много изпипана работа! Сякаш са скулптури, изваяни от душата.

Енорийският свещеник изръмжа срещу нея.

— Не открихме нищо, което да хвърли и най-слабия лъч светлина върху въпроса защо сме изпратени тук. Вие — посочи той Бригадният генерал, — бяхте сигурен, че ще намерим. Вярвахте, че тук ще намерим хора...

— Човек трябва да се справя с всяко положение — сви рамене Бригадният генерал. — Няма да си оскубя косата, няма да легна на земята и да заритам с крака, ако действителността се различава от моите очаквания.

— Закусихте ли? — попита Сандра.

— Не — отговори ѝ Мери. — Когато ви видяхме да стоите тук, веднага слязохме от хълма.

— Ние също — каза Сандра. — Хайде да се върнем в главната квартира и да закусим заедно.

Бригадният генерал ги поведе и Лансинг влезе в крачка до него.

— Трябва да понамалим темпото, за да може Юргенс да върви с нас — напомни Мери.

Бригадният генерал спря и се обърна.

— Добре, съгласен съм. Как си, Юргенс?

— Вървя малко по-бавно — отговори Юргенс, — но иначе съм добре.

Бригадният генерал тръгна отново с малко по-бавна крачка.

— Ако не те забави едно проклето нещо — промърмори той на Лансинг, — ще те забави друго.

— Вие сте все същият — рече му Лансинг. — Вечно бързащ.

— Трудно е да се промениш — съгласи се Бригадният генерал. — Цял живот съм бързал. Когато си у дома, в своя свят, всеки божи миг си на зъби и нокти, иначе някой ще се промъкне и ще те напердаши.

— И това ви харесва. Харесва ви всяка минута.

— Ще ви кажа нещо — рече Бригадният генерал. — Аз съм бил другите повече, отколкото са ме били мен.

Той ги поведе напред по нещо, което някога е било улица, но сега представляваше една малко по-широка пътека. Много от гладко издяланите камъни, с които бе павирана улицата, бяха извадени от местата им, а големи каменни блокове, паднали от сградите, допълваха хаоса. Пълзящи растения и шубраци растяха в земята, разчистена от камъни. Между паветата растяха трева и бурени.

Зданията не бяха високи — повечето от тях бяха четири-пет етажни. Вратите и прозорците зееха. Камъните за строителство на сградите бяха червеникави или кафеникави.

— Окисляване — разсъждаваше Бригадният генерал. — Самият камък загнива. Това не е разрушение, не е катастрофално разрушение.

Никакви признаци на пожар, никакво преднамерено унищожаване. Опустошението, което виждате, е работа на атмосферните условия и времето. Невъзможно е да се запази нещо. Някога тук е имало много хора, сега няма никой. Целият проклет град е пуст.

— Казахте, че сте открили нещо. Струва ми се, че споменахте за графичен екран. Какво е това графичен екран?

— Не зная дали това е същото или не. Така го нарекох. Може и да греша. В моя свят има графични екрани. Пускаш проблема в тях и...

— Военен проблем?

— Ами да, главно военни проблеми. Нещо като военни игри. В устройството се подават главните фактори, екранът ги обработва и показва какво ще стане. Показва го нагледно. Така резултатът е разбираем. От този, който намерихме тук, е запазено съвсем малко, останалото е напълно унищожено. Една малка част от него все още работи. Сякаш гледаш през прозорец към друг свят. Понякога в картината виждаш някакви създания.

— Може би тези създания някога са живели тук?

— Мисля, че не са. Този град е построен за хора. Вратите и прозорците са с подходящи размери, стълбищата имат стъпала, по които да се качват човешки същества.

Градът навяваше чувство на ужас. Въпреки, че беше празен, нещо се спотайваше в него, нещо скрито, нещо притаено, което дебнеше и изчакваше. Лансинг се улови, че оглежда всяка сграда, край която минаваха, готов да реагира и на най-неуловимото трепване на нещо, което ги дебнеше, само да му се мернеше пред очите.

— Вие също го усещате — каза Бригадният генерал. — Чувстваш, че колкото и мъртъв да изглежда града, нещо е останало в него.

— Това е съвсем естествена предпазливост от моя страна — рече Лансинг. — Боя се от сенките.

— Ако това ви успокоява, аз изпитвам същото. Като стар военен вечно гледам да открия някой скрит враг. Никога не вървя слепешком. Всички външни признаци говорят, че градът е пуст и въпреки това се оглеждам за притаен враг. Щях да се чувствам по-добре, ако имахме някакво оръжие. Можете ли да си представите експедиция като нашата без оръжие? Все си мисля, че тоя нехранимайко съдържателят ни метна здравата като каза, че няма никакво оръжие.

— Може пък да не ни потрябва — каза Лансинг. — През цялото пътуване до тук няхаме нужда от оръжие.

— Това не е довод — възрази Бригадният генерал. — Човек носи оръжие стотици, даже хиляди километри, за да си послужи с него веднъж.

Малко по-късно те стигнаха до площада.

— Ето, това е сградата — посочи с ръка Бригадният генерал. — Там се разположихме.

Това беше най-голямото здание на площада и въпреки полуразрушеното си състояние, то изглеждаше не чак толкова диво, колкото другите. Площадът беше голям, няколко улици започваха от него. Около него се издигаха полуразрушените стени на червено кафявите здания, пред фасадите на които лежах падналите от тях каменни блокове. Сградата, която посочи Бригадният генерал, беше запазила една от кулите си. Широко каменно стълбище водеше към вътрешността му.

— Навсякъде има прах — каза Бригадният генерал. — По улиците, в самия център на площада, в сградите където и да погледнеш. Това е прахът на умиращия камък, от износването на камъка. В зданието, където се настанихме, намерихме стари следи в закътани места, където няма вятър. Това са стъпките на онези, които са дошли преди нас. Други посетители, предполагам, които много приличат на нас. Аз съм съвсем сигурен, че една такава група е точно пред нас, защото следите са съвсем пресни. Следите не се запазват дълго. Върху тях се стеле прах или пък ги премина всеки лек повей на вятъра.

Лансинг се обърна и видя, че цялата група е около тях. Юргенс беше постъпил достойно, като куцукаше на известно разстояние малко по-бързо от обикновено. Мери и Сандра вървяха от двете му страни, зад тях гордо като гарван крачеше Енорийският свещеник, свел надолу глава. Само брадичката му стърчеше над гърдите.

— Искам да ви предупредя — каза Бригадният генерал. — Трябва да внимаваме с Енорийският свещеник. Няма съмнение, че е луд. Той е най-опакият човек, когото съм срещал, в него няма капка здрав разум.

Лансинг не отговори и двамата тръгнаха един до друг по каменните стълби, които водеха във вътрешността на сградата.

Вътре беше мрачно, носеше се дъх на пушек от дърва. Насред фойето към тях гледаше едно мъничко червено око — гаснещият огън с голям куп дърва отстрани, и се жълтееха раниците, облежани на дървата. Слаби отблясъци от огъня се отразяваха върху излъсканата повърхност на металната тенджерка.

Дори и в тишината вътрешността на сградата създаваше впечатление за еклива празнота и звукът от техните стъпки по пода гърмеше, за да се върне като ехо при тях. Високо над главите им масивни арки чезнеха в полумрака, който се сгъстяваше нощем. Подивели сенки сякаш танцуваха в пустотата.

Останалите идваха след тях и разговорът на Мери и Сандра, които продължаваха да бърбят, предизвика низ от кънтящи, далечни, звънки приливи на ехото и създаде впечатлението, че стотици скрити хора говорят някъде във вътрешността на сградата.

Всички заедно отидоха до огнището. Бригадният генерал разбути главните и хвърли в огъня още дърва. Пламъкът лумна, проби си път през дървата и по стените заиграха сенки. Лансинг изпита чувството, че те са банда крилати силуети, летящи високо под самия свод между смътно очертаващите се арки.

— Аз се заемам със закуската, но ще ми трябва време — каза Сандра. — Защо не заведеш останалите при графичния екран, генерале? Не е много далеч.

— Добра идея — рече Бригадният генерал. — Чакайте да си взема фенерчето. Там е малко тъмно.

— Ще остана да ти помогна — каза Мери. — Мога да видя екрана по-късно.

Бригадният генерал тръгна напред да им покаже пътя, разсичайки мрака с лъча на фенерчето. Ударите от патерицата на Юргенс кънтяха из сградата.

— Екранът е магьосничество — гъгнеше Енорийският свещеник. — Това е нещо, което човек не трябва да поглежда. Бих ви препоръчал да го разрушим напълно. Няколко силни удара с тъпия край на лост ще свършат добра работа.

— Само се опитайте — изръмжа Бригадният генерал, — и аз ще обърна лоста срещу вас. Екранът е една слаба диря, оставена за нас да разберем колко талантлив и сръчен е бил този народ. Не претендирам, че зная какво е това.

— Наричате го графичен екран — подхвърли Лансинг.

— Да, нарекох го това, защото това беше най-близката дума, която ми дойде на ум. Но аз съм сигурен, че той е нещо повече. Мисля, че с него човек може да се прехвърли на друго място, като се използват знания и техника, за които не ни е минавало и на ум, техника, каквато нашите народи може би никога няма да създадат.

— И по-добре да не си мислим — настоя Енорийския свещеник. — Има неща, които трябва да се оставят на мира. Убеден съм, че във вселената има висок морал...

— Чумата да го тръшне твоя морал! — избухна Бригадният генерал. — Все за това дърдориш. Вечно мрънкаш. Вместо да мрънкаш, говори нормално.

Енорийския свещеник не отговори.

Най-сетне групата стигна до графичния екран. Той се намираше в стая, разположена в най-далечното крило на зданието. В стаята нямаше нищо друго и от пръв поглед графичният екран не привличаше вниманието. Беше голям по обем и можеше да се опише като куп парчетии. Той беше мъртъв, безличен и покрит с прах. На места части с ръждивия цвят на корозирал метал стърчаха над праха и мръсотията.

— Това, което още не мога да проумея — рече Бригадният генерал, — е как един малък елемент от него още може да работи, докато останалото е вече боклук.

— Може би това, което виждаме, е работещият му край. Навярно забелязваме само това, което винаги се е виждало — външните елементи. Останалото може да е само изпълнителен механизъм, който все още работи добре. Ако някой тропне с крак по пода много силно, последната оцеляла връзка, която осъществява неговите функции, ще се прекъсне и цялата машина ще замре.

— Не съм мислил за това — рече Бригадният генерал. — Може и да сте прав, но много се съмнявам в това. Мисля, че той куп вехтории някога е бил екран за панорамен оглед. Това, което намираме, е само единият му ъгъл.

Той заобиколи края на камарата вехтории и спря, като включи някаква светлина. — Гледайте — каза той.

Те видяха нещо, което приличаше на шейсет сантиметров телевизионен екран, макар че краищата на екрана бяха назъбени.

Върху назъбения екран се виждаше някакъв призрачен свят, потънал в червеникав полумрак. На преден план куп полирани камъни проблясваха в бледата светлина на невидимо слънце.

— Сякаш са диаманти, не мислите ли? — попита Бригадният генерал. — Куп огромни диамантени камъни.

— Не мога да кажа — рече Лансинг. — Не познавам добре диамантите.

Диамантените камъни, ако това наистина бяха диаманти, лежах в песъчлива равнина, обрасла с рядка растителност, с редки туфи тънка като тел трева и хилави бодливи нискостеблени храсти, които по своите очертания създаваха илюзията за животни — странни животни, наистина, но по-скоро животни, отколкото растения. Някъде далеч към линията на хоризонта пет-шест дървета се очертаваха на фона на червеникавото небе, макар че като ги гледаше, Лансинг не беше съвсем сигурен, че това са дървета. Те бяха изкривени някак гротескно и техните корени, ако това наистина бяха корени, не отиваха право в земята, а се гърчеха по равнината с изгърбените очертания на движещ се червей. Той разбираше, че дърветата сигурно са огромни по размери, за да се виждат ясно от толкова далеч.

— Това ли виждате винаги? — попита Лансинг. — Картината винаги ли е една и съща?

— Винаги е същата — отговори Бригадният генерал.

На екрана се появи мъгла и тръгна много бързо отляво надясно. За миг, сякаш камера щракна в мозъка му, Лансинг долови очертанията му. В общи линии това беше хуманоид — имаше две ръце, два крака и глава — но това не беше човек, изглеждаше много различен от човешко същество. Вратът му беше тънък и дълъг, главата — малка, линията на шията се издигаше нагоре към черепа, а главата висеше надолу пред шията, като главата и шията бяха толкова наклонени от бясната скорост на въртене, че главата оставаше почти успоредна на земята. Издадената челюст беше масивна, ала лицето или онова, което приличаше на лице, изглеждаше дребно. Цялото тяло на това същество беше наклонено напред, по посока на неговото въртене, ръцете и краката се издигаха и падаха. Ръцете му, по-дълги от човешките, завършваха с топки, които не приличаха на китки, а единият му вдигнат крак (другият беше заровен в пясъка) завършваше с две щипки. Външността му изглеждаше оцветена в убито сиво, ала

Лансинг се досети, че това е цветът, получен временно от бясната скорост, с която се въртеше.

— Това нещо ново ли е? — попита Лансинг. — Виждали ли сте го вече?

— Видяхме го веднъж — рече Енорийския свещеник. — Ако не е същото, сигурно е някое друго като него.

— Всеки път ли бяга?

— Всеки път бяга — отвърна Енорийския свещеник.

Лансинг се обърна към Бригадния генерал.

— Вие ми казахте, че това са същества. Казахте, че тук сте видели същества. Повече от едно, очевидно.

— Има нещо като паяк — обясни му Бригадния генерал, — което живее сред купчината камъни. Вероятно не е паяк, но това е най-близката аналогия, която мога да направя. Паякът е с осем крака, а това нещо има повече от осем, макар че е трудно да кажа колко, те са винаги преплетени и не мога да ги преброя. Обикновено стърчи навън, но сега се крие. То е съвсем бяло и трудно се забелязва сред блясъка на диамантите. Понякога едно трикрако същество се разхожда бавно по екрана. Тялото му е с формата на яйце, но има израстъци, които стърчат навсякъде от горната му част. Чувствителни органи, предполагам. Трите крака са с копита и по тях не се виждат колена. Когато върви, изхвърля право напред крака си. Съществото е спокойно, безгрижно, няма страх от нищо. Освен това, доколкото успях да забележа, няма никаква защита.

— Място на ужаси — рече Енорийския свещеник. — Нещо, което си позволява да гледа само човек, който не се бои от бога.

ГЛАВА ПЕТНАДЕСЕТА

Те седяха около огъня и се чувстваха приятно след закуската.

— Изследвахме този етаж и четирите етажа над нас — каза Бригадният генерал, — и открихме само графичния екран и статуите. Всички стаи са празни като просешка торба. Не видяхме нито треска от мебели в тях. Абсолютно нищо не е останало. Какво ли се е случило? Дали това е системно изнасяне и местните жители са се преселили на друго място, като са взели цялата си собственост? Или градът е бил оплячкосан парче по парче? Ако е така, кой го е ограбил? Дали групи хора като нас не са наскрили мебелите за дърва? Това е възможно, защото групи като нашата идват на това място много отдавна, може би от хилядолетия. Разбира се, те могат да изгорят мебелите, но какво могат да сторят с останалото — тенджери и тигани, чинии, керамика, дрехи, книги, картини, килими, цялата друга собственост, която е имало тук? Могат да ги вземат със себе си като сувенири, макар че много се съмнявам да е станало така. И това не е само тук, в административната сграда, а навсякъде където и да погледнеш. Даже и онези къщи, които очевидно са служили за жилища, са празни.

— Градът е претърпял катаклизъм — каза Енорийският свещеник. — Това е град на безбожници, той е бил разорен.

— Мисля, че е бил разорен — намеси се в разговора Сандра, — защото е нямал сърце. С изключение на малката скулптурна група, която открихме, тук няма и следа от изкуство. На това място са живели безсърдечни, безчувствени хора, които не са отделили за изкуството нито една стая.

— Когато са напуснали това място — каза Бригадният генерал, — изглежда са взели своето изкуство със себе си. Или пък са го отнесли другите, дошли по-късно.

— Може би не са мислили, че този град ще е постоянен — предположи Мери. — Може би винаги е бил място за лагер. Място,

където те са очаквали нещо да се появи, може би да стане някакво събитие.

— Ако е така — поде Бригадният генерал, — те са го построили превъзходно. Никога не съм чувал за лагер, построен така солидно от камък. Другото нещо, което ме изненада, е фактът, че градът няма никаква защита. Той е строен на това място много отдавна и човек може да очаква изграждането на защитна стена. Тук-там са издигнати ниски стени, очертаващи територията на града, но те не са непрекъснати и нямат защитен ефект.

— Ние се занимаваме с халюцинации — възропта Енорийският свещеник. — Не открихме нищо, което да ни осветли защо сме изпратени тук. Не намерихме нищо около куба, не открихме нищо и тук.

— Може би никой от нас не прониква достатъчно дълбоко — рече Юргенс.

— Съмнявам се, че тук може да се открие нещо — настоя Енорийският свещеник. — Мисля, че сме изпратени тук по нечия безотговорна прищявка.

— Не вярвам — поклати глава Бригадният генерал. — За всяко действие има причина. Във вселената няма случайни действия.

— Сигурен ли сте? — попита Енорийският свещеник.

— Не виждам смисъла в подобен случай. Много лесно се предавате, отче. Аз не се предавам. Ще изравня този град със земята, преди да прекратят търсенето. Има и подземен етаж в тая сграда, трябва да надникнем в него. Ако и там не открием нещо, ще огледаме набелязаните цели.

— Сигурен ли сте, че отговорът на въпроса е тук? — попита Лансинг. — Може да има и други места в този свят.

— Градът е напълно логично място. Един град е център на всяка цивилизация, той е в средата на всичко, което става. Там, където са концентрирани хора и техника, там ще откриете и отговора.

— В такъв случай — намеси се Юргенс, — трябва да сме на крак и да гледаме.

— Прав си, Юргенс — кимна Бригадният генерал. — Ще слезем в мазето да го огледаме и ако там не намерим нищо — между другото аз съм съвсем сигурен, че нищо няма да намерим — ще преценим много задълбочено положението и ще решим какво да правим след това.

— Най-добре ще е всички да носим факли — предложи Сандра. — Там сигурно е тъмно. Цялата сграда е доста мрачна, а в подземието ще е съвсем тъмно.

Енорийския свещеник тръгна пред всички по широките стълби. Когато стигнаха до края на стълбището, те инстинктивно се скупчиха, впериха погледи в мрака и зашариха с лъчите на електрическите си фенерчета в различни посоки, откривайки пред себе си коридори и зейнали врати.

— Хайде да се разделим и да тръгнем на различни страни — разпореди се Бригадният генерал. — Така ще разгледаме по-голяма част от подземието. Ако някой намери нещо, да се обади. Ще тръгнем по двойки. Лансинг, вие и Юргенс тръгвате по левия коридор, Мери и Енорийския свещеник тръгват по централния, а аз и Сандра — по десния. Всяка група ще свети само с едно фенерче. Трябва да пестим батериите. Ще се срещнем на това място.

От начина, по който говореше Бригадният генерал, личеше, че той очаква да се върне в най-скоро време.

Никой не зададе въпроси на генерала, неговите заповеди бяха ясни. Всички тръгнаха по коридорите, които той им посочи.

Юргенс и Лансинг откриха картите в четвъртата стая, която огледаха. Можеха да минат покрай тях и да не ги забележат. Подземието беше потискащо място. Прахът се стелеше навсякъде, при всяка крачка той се надигаше и увисваше на облаци във въздуха, разнасяйки остър дъх на плесен. Всеки път, когато попаднеш в носа му, Лансинг започваше да киха.

Те разглеждаха четвъртата стая и както всички останали тя им се стори празна. Когато тръгнаха към вратата, готови да минат в следващата стая, Юргенс прекара за последен път лъча на фенерчето си по пода.

— Един момент — каза той, — няма ли тук нещо на пода?

Лансинг погледна нататък. В светлото петно на фенерчето той видя безформена тъмна издатина.

— Нищо особено — рече той, сърдит от въвличането му в цялата тая работа с подземието. — Обикновена неравност на пода.

Юргенс закуцука към издатината, като се подпираше на патерицата.

— Поне да сме сигурни — промърмори той.

Лансинг проследи с поглед куцукането на Юргенс към издатината. Роботът едва запази равновесие, когато посегна с патерицата да разрови праха. След няколко мушкания купчината се помръдна и се прекатури. Нещо се бялна под сивия слой прах.

— Намерихме нещо — каза роботът. — Прилича ми на хартия. Може да е книга.

Лансинг отиде бързо при работа, клекна и се опита да избърше праха от онова, което бе открил Юргенс. Опитът му излезе неуспешен, само дето се изцапа. Той вдигна предмета и го тръсна. Прахът, който се разлетя из въздуха, го задуши.

— Да излезем от тук — каза той. — Ще намерим по-добро място да го разгледаме.

— Това не е всичко — рече Юргенс. — Там има още нещо. На една крачка вдясно, Лансинг протегна ръка и вдигна другия куп.

— Всичко ли взехме? — попита той.

— Да, струва ми се. Не виждам нищо друго.

Те бързо излязоха в коридора.

— Дръж фенерчето по-близо — каза Лансинг. — Да видим какво сме намерили.

При внимателно разглеждане видяха четири сгънати листа от хартия или пластмаса. Под натрупания слой прах трудно можеше да се каже какво са открили. Лансинг пхна трите листа в джоба на самото си, сетне разгъна четвъртия. На някои места материята се беше втвърдила и затрудняваше разгъването. Най-подир последната част беше разгъната и Лансинг държеше в ръцете си голям лист. Юргенс насочи светлина към него.

— Карта — каза той. — Сигурно на това място — добави Лансинг.

— Може би. Трябва да я разгледаме по-внимателно. Някъде, където е по-светло.

На картата имаше някакви линии и странни знаци, а до някои от знаците бяха изобразени свързани символи, вероятно наименованията на тези места.

— Бригадният генерал каза да се обадим, ако открием нещо.

— Тая работа може да почака — рече Лансинг. — Хайде да прегледаме останалите стаи.

— Но това може да е много важно.

— Толкова важно, колкото беше и преди един час.

Те продължиха претърсването, ала не откриха нищо. Останалите прашни стаи бяха празни. Докато се връщаха по коридора към стълбището, те чуха далечен, кънтящ вик.

— Някой е намерил нещо — каза Юргенс.

— Да, и аз предполагам така. Но къде?

Викът, който се носеше из празното пространство на подземие, се отрази от стените и затрептя във въздуха. Той сякаш не идваше от никъде.

Двамата забързаха по коридора и стигнаха до началото на стълбите. И тук беше невъзможно да разберат от коя посока идва викът. След време го чува така, сякаш идваше от коридора, където бяха току-що.

Някъде далече в десния коридор се мярна шарещият лъч на фенерче.

— Това са Бригадният генерал и Сандра — каза Юргенс. — Сигурно Енорийският свещеник и Мери са открили нещо.

Преди да направят няколко крачки, Бригадният генерал вече беше при тях.

— Ето ви и вас — каза задъхано той. — Сигурно Енорийският свещеник реве така. Не можахме да разберем откъде идва викът.

Четиримата тръгнаха заедно по централния коридор. В най-отдалечения му край те нахлуха в стая, много по-голяма от помещенията, които видяха Юргенс и Лансинг.

— Стига си крещял — каза Бригадният генерал. — Вече сме тук. За какво е цялата дандания?

— Открихме врати — изрева Енорийският свещеник.

— Добре, по дяволите, и ние открихме — изръмжа Бригадният генерал. — Всички открихме врати.

— Имайте малко търпение — произнесе Енорийският свещеник — и ще ви покажем какво намерихме. Открихме различни врати.

Лансинг, който се приближи до Мери, видя по цялата дължина на задната стена на стаята ред кръгли светлини. Това не бяха нито ослепителните светлини на мълнии, нито танцуващите червени езици на пламъците, а меките нюанси на слънчевата светлина. Всички светлини бяха на височината на лицето. Мери вкопчи ръце една в друга.

— Едуард! — произнесе тя с разтреперан глас. — Открихме други светове!

— Други светове? — повтори той глупаво.

— Тук има врати — обясни му тя, — а на вратите има шпионки, през които може да надникнеш. Гледаш през шпионката и виждаш света.

Тя го дръпна напред и без да разбира нещо той тръгна с нея, докато застанаха пред едно от светлите петна.

— Погледни — рече тя очарована. — Погледни и виж. Това е моят любим свят. Той ми харесва най-много.

Лансинг се приближи и погледна през шпионката.

— Нарекох го светът на ябълковия цвят — каза тя. — Светът на синята птица. Той също го видя.

Светът се разкри пред него като спокойно и тихо място, обрасло с трева и цялото потънало в зеленина. През ливадите течеше поток, проблясващ под слънчевите лъчи. Сега той забеляза, че сред тревата се подават бледосините и меките жълти цветове на полски цветя. Жълтите цветя приличаха на нарциси и се поклащаха под полъха на вятъра. Сините цветя, които не бяха толкова високи, се гушеха в тревата и надничаха от нея като безброй изплашени очи. На върха на далечен хълм растеше горичка от малки дървета, обагрени в дивния розов нюанс на техните цветове.

— Това са диви ябълки — каза Мери. — Диви ябълки с нежни розови цветове.

Светът излъчваше свежест, сякаш възрастта му се измерваше с минути. Той се разкри пред тях окъпан от топъл пролетен дъжд, изсушен и пречистен от ласкав вятър, изпълнен с блясък от лъчите на благодатното слънце.

В него имаше само зелени поляни, изпъстрени с милиони цветя, поток, който ромолеше през моравата, и розови ябълкови дървета, растящи горе на хълма. Това беше недокоснато и много естествено място. Но всичко в него е съчетано с мярка, помисли си Лансинг, то има всичко, което му трябва.

Той откъсна очи от прозорчето и погледна Мери.

— Прекрасно е — каза той.

— И аз мисля така — обади се Енорийския свещеник.

За първи път, откакто Лансинг срещна този човек, ъгълчетата на устата му не висяха надолу. Вечно тревожното му угрижено лице сега беше ведро.

— И някои от другите — произнесе той разтреперан. — И някои от другите, но тоя свят...

Лансинг разгледа малко по-внимателно вратата, на която беше сложена шпионката, и забеляза, че тя е малко по-голяма от средна врата и е направена от метал, който изглеждаше тежък. Пантите ѝ бяха сложени така, че да се отварят навън, към другия свят, а вратата беше предпазена от случайно отваряне със специални метални резета, които я заключваха солидно. Резетата бяха застопорени с предпазни болтове, хванати в стената.

— Това е само един от световите — каза Лансинг. — Как изглеждат другите?

— Не като този — отговори Мери. — Върви да ги видиш.

Лансинг погледна през съседното прозорче. То гледаше към арктически пейзаж: огромна снежна равнина, премитана от беснееща снежна фъртуна. При неочаквани спирания на вилицата можеше да се види жестокия блясък на натрупаните ледове. Макар студът да не стигаше до него, Лансинг потрепери. Нямаше никакви признаци на живот, нищо не се движеше освен връхлитащият сняг.

Третото прозорче разкриваше безплодна камениста земя, закрыта донякъде от движението на наветия пясък, дълбок до колене. Малките камъчета върху тази повърхнина като че имаха свой собствен живот. Те се търкаляха и припкаха, тласкани от силата на вятъра, който навяваше пясъка. Виждаше се само това, което е на преден план, липсваше средното разстояние или хоризонта. Носен от вятъра, пясъкът се скриваше от погледа сред жълтата мараня.

— Погледни тук — извика Мери.

От съседното прозорче се виждаше враждебен свят с ужасен живот: една водна джунгла, в която плуваха, пълзяха и се сплитаха в смъртоносно кълбо животни-убийци. За известно време Лансинг не можа да разграничи отделните форми на живот, видя само трескаво движение. После, лека-полека, започна да различава и едното, и другото: изяждащите и изяжданите, съперничеството и борбата, глада и дебненето. Формите на живот не приличаха на нищо, което беше

виждал преди: разкривени тела, огромни кореми, мятаци се израстъци, проблясващи зъби, поразяващи нокти, искрящи очи.

Той се извърна, беше му дошло до гуша. Повдигаше му се. Избърса лицето си, сякаш да отхвърли омразата и отвращението.

— Не можах да издържа — каза Мери. — Само хвърлих поглед.

Лансинг усети, че се свива вътрешно, че се опитва да се скрие. Кожата му настръхна.

— Забрави го — каза Мери. — Изхвърли го от ума си. Грешката е моя. Трябваше да те предупредя.

— А как изглеждат останалите светове? Има ли и други като този?

— Не, този е най-лошият — поклати глава Мери.

— Ще погледнете ли тук? — попита Бригадният генерал. — Никога не съм виждал нещо подобно.

Той отстъпи встрани и направи място на Лансинг да надникне през прозорчето. Теренът беше насечен, нямаше една обща повърхнина и на Лансинг му трябваша няколко секунди, за да разбере смисъла. Той видя, че цялата повърхнина на този свят, ако наистина имаше повърхнина, беше покрита с пирамиди, високи до кръста, чиито основи бяха поставени съвсем близо една до друга. Беше невъзможно да се разбере дали повтарящите се пирамиди са истинската повърхнина или някой шантав човек ги беше сложил на това място. Пирамидите издигаха острите си върхове нагоре. Всеки пришълец, който се опитва да мине през хаоса, имаше изключителния шанс да се наниже на някоя от пирамидите.

— Трябва да ти кажа, че това е най-съвършеното препятствие, което съм виждал през живота си — рече Бригадният генерал. — Даже тежък танк трудно ще мине през него.

— Мислите ли, че е точно това? — попита Мери. — Някаква защитна линия?

— Възможно е — отговори Бригадният генерал, — но не виждам логиката в това. Няма опорен пункт, когото да защитава линията.

Това беше вярно. Виждаше се само полето с пирамидите. Те продължаваха до хоризонта, нямаше нищо друго.

— Предполагам, че никога няма да разберем какво е това — каза Лансинг.

Зад тях се обади Енорийският свещеник.

— Има начин да разберем. Дръпнете резетата, отворете вратата и влезте в...

— Не! — отсече Бригадният генерал. — В такова нещо ние нямаме шанс. Може тези врати да са клопки. Отваряш една от тях, прекрачваш прага и вече не намираш никаква врата, през която си стъпил в тоя свят без връщане назад.

— Вие не вярвате в нищо — каза Енорийският свещеник. — Във всичко виждате клопка.

— Такава е моята военна подготовка — отвърна Бригадният генерал. — Тя ме поддържа в добра форма. Спасявала ме е от много грешни постъпки.

— Има само още един — обърна се Мери към Лансинг — и той е най-тъжното нещо. Не ме питай защо е тъжен. Той просто е такъв, това е.

Светът наистина беше мрачен. С лице, притиснато до стъклото, той видя дълбокия мрак в гориста долина. Дърветата, растящи по склона на хълма, който водеше към долината, бяха хилави и криви, смачкани дървета, които навяваха мисълта за тълпи стари и сакати хора, защото нямаше движение, в гората не духаше вятър. И това беше част от цялата тъга — да замръзнеш завинаги в агонията на движението. През дърветата се виждаха дълбоко заседнали камъни, покрити с мъх, а долу, на дъното на дълбокото дере, досети се Лансинг, течеше вода, ала нейното бълбукане не галеше ухото.

И той не успя да разбере защо е толкова тъжна тази картина — потискаща, да, но защо да е толкова тъжна?

Той се извърна и погледна към Мери. Тя поклати глава.

— Не ме питай. Нямам представа.

ГЛАВА ШЕСТНАДЕСЕТА

Те запалиха огън да се стоплят и да се поотпуснат. Топлината им липсваше много, слънцето вече беше ниско и в сградата стана хладно. Седяха край огъня и приказваха.

— Можех да си помисля — поде Бригадният генерал, — че тези врати крият отговора на онова, което търсим, но не мога да допусна в себе си такива мисли.

— За мен е очевидно, че това са врати към други светове — рече Енорийският свещеник. — Ако се опитаме да проникнем през тях...

— Казах ви — прекъсна го Бригадният генерал, — че това са клопки. Започнеш ли с някоя от тях, ще видиш, че не можеш да намериш обратния път.

— Очевидно хората, които са живели в този град, са много заангажирани с другите светове — започна Мери. — Не става дума само за вратите, има и графичен екран. Картината, която още се вижда на екрана, може би е друг свят.

— Ние още не знаем дали те са действителни светове или пейзажи на въображението — каза Сандра. — Струва ми се, че всичко това е може би само изкуство — вероятно от наша гледна точка крайно необикновена форма на изкуството — но ние не можем да претендираме, че познаваме всички форми на изкуството.

— Това ми звучи като пълна безсмислица — рече Бригадният генерал. — Никой нормален човек на изкуството не може да принуди зрителя да надзърне през прозорчето, за да му покаже какво е сътворил. Той ще предпочете да закачи произведението си на стената, за да го види веднага всеки.

— Вие разглеждате проблема много тесногърдо — каза му Сандра. — Откъде знаете какво иска художникът и какво средство е избрал той за творбата си? Може би тези прозорчета са един от начините да приближи зрителя до онова, което е направил. Да принуди зрителя да се съсредоточи върху самото изкуство, като го изключи от всички външни въздействия? Ами настроението — забелязахте ли, че

всяко от прозорчетата има точно определено настроение и всяко от тях е различно, и всяко изисква различно емоционално участие? Даже взето само в този аспект, това може да е най-истинската форма на изкуството.

— Продължавам да мисля, че това не е изкуство — заинати се Бригадният генерал. — Мисля, че това са врати към други светове и най-добре ще е да стоим по-далеч от тях.

— Струва ми се, че забравяме едно нещо — каза Мери. — Картите, които намериха Едуард и Юргенс. Доколкото разбирам, нито една от тях не е карта на това място. Възможно е да са карти на други местности, за които ще научим нещо. Може би дори на някой от световете, които видяхме през вратите. Ако е така, може би има начин да проникнем в тях и да се върнем обратно.

— Това може и да е вярно — каза Бригадният генерал, — но за да се осъществи, трябва да знаем как да го направим, а ние не знаем.

— Картите може да са съставени за други краища на света, в който сме сега — рече Юргенс. — Възможно е да не ги разбираме, защото сме видели само малка част от този свят.

Лансинг бръкна в джоба си и извади картите.

— Струва ми се, че една от тях може да е от този свят — каза той. — Да, ето я. — Той разгъна картата и я сложи на пода. — Вижте, тук е изобразено нещо, може би този град. Пресечена фигура, която вероятно е възприетият знак за град и нещо като път, който излиза от него — пътеката, по която дойдохме. И после, тоя черен квадрат може да е страноприемницата.

Бригадният генерал се наведе напред да разгледа картата.

— Да, тук има нещо, което би могло да е градът — съгласи се той, — и линия, която го свързва с друга точка, може би страноприемницата. А защо да не е кубът? Картографът сигурно няма да пропусне куба.

— Може би картата е съставена преди да е построен кубът — рече Юргенс.

— Това е напълно възможно — каза Сандра. — Кубът ми се стори нов.

— Трябва да помислим за него малко повече — настоя Бригадният генерал. — Сега само си блъскаме главите и приказваме

каквото ни дойде на ум. Може би всички трябва да обмислим положението и после да го обсъдим заедно.

Енорийския свещеник бавно се изправи.

— Отивам да се поразходя — рече той. — Глътка чист въздух може да проясни главите ни. Искате ли някой да дойде с мен?

— Аз ще дойда — размърда се Лансинг.

Вън на площада сенките се съгъстваха. Слънцето вече беше залязло и нощта щеше да падне скоро. Назъбените криви силуети на зданията край площада се издигаха мрачни в притъмнялото небе. Докато вървеше до Енорийския свещеник, Лансинг за първи път усети древната аура на това място.

Изглежда Енорийския свещеник почувства същото, защото каза:

— Това място е старо като света, то потиска човека. Сякаш бремето на вековете тегне върху раменете ти. Времето е разяло даже камъните. То е станало като човека, върху чиято земя е надвиснало. Забелязахте ли това, мистър Лансинг?

— Мисля, че забелязах — каза Лансинг. — Обхвана ме необикновено чувство.

— На това място — продължи Енорийския свещеник, — историята е вървяла напред, изпълнила е мисията си и е умряла. Градът е останал да напомня, че всичко материално отлита, че самата история е само една илюзия. Места като това са останали да могат хората да съзерцават своите поражения. Защото този свят е едно поражение. Струва ми се, че той е претърпял провал в много отношения, много повече от други светове.

— Може би сте прав — кимна Лансинг, като не знаеше какво друго да каже.

Енорийския свещеник прекъсна разговора и продължи да крачи с ръце на гърба, с високо вдигната глава, която понякога обръщаше настрана да огледа площада. Сетне той заговори отново.

— Трябва да внимаваме с Бригадният генерал. Той е луд, но лудостта му е толкова разумна, толкова човешка, че да я забележиш се изисква известна прозорливост. Той е мнителен и голям инат. Не можеш да се разбереш с него. Той греши повече от всеки друг, когото съм срещал. Причината се крие във военния му ум. Забелязахте ли, че всички военни са много тесногръди?

— В моето време познавах няколко военни — каза Лансинг.

— Е, така си е — продължи Енорийския свещеник. — За тях има само един начин да се направи нещо. Умовете им са мозъчни устави и те живеят с тези устави. Те носят невидими капаци, които не им позволяват да гледат нито наляво, нито надясно, а само право пред тях. Мисля, че двама от нас трябва да следят много внимателно Бригадният генерал. Ако не го направим, той ще ни навлече нещастие. Нещастieto се състои в това, че той трябва да е водачът. Той има фобия към другите водачи. Сигурно го забелязахте?.

— Да, забелязах го — каза Лансинг. — Ако си спомняте, вече му говорих за това.

— Говорихте му — кимна Енорийския свещеник. — Той ми напомня за съседа, който имах някога. Моят съсед живееше от другата страна на улицата, а малко по-надолу живееше дяволът. Мястото беше чудесно, човек не можеше да очаква, че там живее дяволът, но така си беше. Мисля, че няколко души го познаха и подозирам, че съседът, за който разказвам, също го позна, но никога не сме говорили по въпроса. Това, към което искам да насоча вниманието ви, е фактът, че един съсед даже и да познае дявола, се отнася добросъседски с него. Ще му каже добро утро щом го срещне на улицата и даже ще спре да побъбри с него. Мисля, че няма нищо злоещо в онова, което си казват един на друг. Те просто спират да убият времето. Но не ви ли минава през ума, че след като знае какъв е дяволът, той се обвързва с него? Ако бях напомнил на този съсед главното, като наблегна на мисълта, че той не трябва да се свързва с разпознатия дявол, той сигурно щеше да ми каже, че е търпелив човек, че няма предразсъдъци по отношение на евреите, чернокожите, папистите или най-различни други хора и че след като е безпристрастен към тях, той е безпристрастен и към дявола, който живее на неговата улица. Струва ми се, че във вселената трябва да съществува морален закон, че има правилни и погрешни неща и че той задължава всеки от нас да прави разлика между доброто и злото. Ако искаме да бъдем хора с морал, ние трябва да знаем разликата. Аз не говоря за теснотата на религиозните възгледи, защото съм длъжен да призная, че те често са наистина тесни, но за целия спектър от нашето човешко поведение. Доколкото не съм съгласен с това, аз познавам много добре възгледите на някои хора, че човек трябва да бъде добродетелен даже и да не изповядва определена религия. Не съм съгласен с това, защото ми се струва, че човек има

нужда от крепостната стена на своята вяра, на своята лична, утвърдена вяра, за да защити стабилно правото или това, което той мисли за право.

Енорийския свещеник спря, обърна се и застана лице срещу лице с Лансинг.

— Говоря така, но това може да е просто по навик, без каквато и да било причина — каза той. — Вкъщи, на моята нива с ряпа, в оная бяла къща, обърната към тихата зелена улица, тиха въпреки дявола в квартала, аз сам си зная своето. Мога да бъда толкова положителен, толкова самоутвърждаващ се и толкова праведен като всеки друг. В моята малка енорийска църква, също така тиха и бяла като къщата ми, мога да застана и да разсъждавам за доброто и злото по всеки въпрос, няма значение колко важен или банален е той. Но сега ми е трудно. Сега това здраво самочувствие изчезна от мен. Преди бях сигурен, сега вече не съм.

Той спря да говори и погледна Лансинг като кукумявка.

— Не зная защо ви говоря това — добави той. — На вас, един от многото. Знаете ли защо ви разказвам това?

— Нямам никаква представа защо го правите — рече Лансинг. — Но ако искате да поговорите с мен, радвам се, че съм с вас. Ако това ви помогне малко, ще се радвам да ви изслушам.

— Не го ли чувствате като мен? Говоря за изоставянето, за самотата.

— Не мога да кажа, че го чувствам — рече Лансинг.

— Празнотата! — извика Енорийския свещеник. — Не нищото! Това отвратително място, равносилно на ада! Това съм казвал винаги, това съм казвал на моите хора: адът не е каталог на мъчения и нещастие, а липса, загуба, недостиг, край на любовта и вярата, прекратяване на самоуважението, мигът, когато отпадне силата на упованието.

Лансинг му кресна:

— Човече, стегни се! Не можеш да кажеш, че това място ти влияе. Да не мислиш, че всички ние...

Енорийския свещеник вдигна ръце към небето и изрева:

— Господи, защо ме изостави? Защо, о, господи?

От хълмовете над града друг рев, друг изтерзан вик се надигна да му отговори. Измъченият вой носеше в себе си самота, която

хващаше с ледените си ръце право за сърцето, криеше самота и изоставеност, от които изстива кръвта. Някой лаеше, хълцаше, ридаеше над града, превърнат в пустиня от хилядолетия. Той биеше камбана срещу жестокостта на небето, което гледаше надолу към града. Това беше вик, който можеше да се изтръгне само от нещо без душа.

Разхълцан, хванал с ръце главата си, Енорийския свещеник се втурна към лагера. Бягаше трескаво, с дълга крачка, подскачаше като в галоп. Понякога се олюляваше и едва се задържаше на крака, но всеки път запазваше равновесие и продължаваше да тича.

Без всякаква надежда да го хване Лансинг се хвърли след него. Някъде в периферията на съзнанието му се въртеше с крехка благодарност мисълта, че няма никаква възможност да го хване. И да го хванеше, какво щеше да прави с него?

Чудовищният стон от хълмовете продължаваше да разтърсва небето. Там горе нещо отвратително крещеше от дън душа. Лансинг усети как ужасен студ стисна до болка гърдите му, сякаш огромен юмрук го е сграбчил и бавно го изстискава. Той се задъха, но не от бягането, а от студения юмрук, който го държеше в мъртва хватка.

Енорийския свещеник стигна до входа на сградата и пое с тежка стъпка нагоре по стълбите. Тичащият след него Лансинг спря точно пред осветения от светлината кръг. Енорийския свещеник лежеше на пода близо до огъня, притиснал плътно крака към тялото си. Беше свил глава към коленете си, ръцете му обхващаха тялото и в тази утробна поза той като че диреше защита от света. Бригадният генерал беше коленичил до него, а другите стояха прави и гледаха ужасени.

При звука от стъпките на Лансинг Бригадният генерал вдигна глава, после бавно се изправи.

— Какво става тук? — попита с гръмотевичен глас Бригадният генерал. — Какво направихте с него, Лансинг?

— Чухте ли вика?

— Да, чудехме се какво е това.

— Той се изплаши от риданията. Сложи ръце на главата си и избяга.

— Просто от страх?

— Мисля, че просто от страх. Беше в лошо състояние за известно време. Поговори с мен, мислите му блуждаеха съвсем

несвързани, в тях нямаше логика. Опитах се да го успокоя, но той вдигна ръце и извика, че бог го е изоставил.

— Невероятно! — произнесе Бригадният генерал.

Сандра, която беше заела място до Енорийския свещеник, след като Бригадният генерал се изправи, стана на крака и захлупи с ръце лицето си.

— Той е вдървен — каза тя. — Целият сякаш е стегнат с възли. Можем ли да направим нещо за него?

— Оставете го — рече Бригадният генерал. — Той сам ще се свести. Ако не се оправи, нищо не можем да сторим за него.

— Едно хубаво силно питие няма да му навреди — подхвърли Лансинг.

— Но как да му го налеем? Зъбите му са здраво стиснати. Трябва да му счупиш челюстта, за да го направиш. Може би това ще стане малко по-късно.

— Колко ужасно е това, което му се случи! — въздъхна Сандра.

— Той си го заслужи — каза Бригадният генерал. — Още от самото начало.

— Мислите ли, че може да се измъкне от това положение? — попита Мери.

— Виждал съм подобни случаи в бойна обстановка — рече Бригадният генерал. — Понякога хората се оправят, в други случаи не могат.

— Да се опитаме да го затоплим! — предложи Мери. — Има ли някой одеяло?

— Имам две — рече Юргенс. — Нося ги за всеки случай.

Бригадният генерал дръпна Лансинг настрана.

— Тоя стон от хълмовете наистина ли беше толкова ужасен? Ние го чухме, но тук той беше приглушен.

— Много страшен — каза Лансинг.

— Но вие устояхте срещу него?

— Да. Но аз не бях под емоционално напрежение, а той беше. Бил е напрегнат през цялото време. Тъкмо завършваше приказките си за това как господ го изоставил, когато онова нещо там горе се обади.

— Страх! — каза Бригадният генерал. — Срамен, истински страх. — Тоя човек не издържа. Загуби самообладание.

— Всичко в него беше една голяма, гръмогласна религиозна бъркотия, която най-подир го повали — рече Бригадният генерал.

Мери каза гневно:

— Говорите така, сякаш се радвате на станалото.

— Ами, не е така — възрази Бригадният генерал. — Изобщо не е така. Но изпитвам отвращение. Сега трябва да мъкнем, с нас двама сакати.

— Че защо тогава не ги наредите до стената и не ги застреляте?
— попита Лансинг. — О, извинете, забравих, че нямате пушка.

— Това, което никой от вас не разбира — подхвана Бригадният генерал, — е истината, че в рискована работа като нашата твърдостта е решаваща.

— Вие сте достатъчно твърд — каза Сандра. — Стига за всички нас.

— Мисля, че не ви харесвам — произнесе Бригадният генерал. — Това не ми пречи. Никой никога не е обичал решителния командващ офицер.

— Просто така се случи, че вие не сте нашият командващ офицер — отговори му Мери. — Всички ние можем да продължим напред много по-добре без вас.

— Мисля, че е крайно време да приключим с въпроса — прекъсна ги Лансинг. — Казах някои обидни неща за вас, господин Бригаден генерал, казах всичко до последната дума така, както го мислех. Сега ми се ще да взема думите си назад, стига да ги забравите. Ако продължаваме с тези кавги, рискованата работа, както я нарекохте вие, няма да излезе на добър край.

— Чудесно! — възкликна Бригадният генерал. — Вие говорите като мъж. Радвам се, че сте на моя страна, Лансинг.

— Не съм на ваша страна — поклати глава Лансинг, — но искам да продължа с вас по най-добрия начин.

— Слушайте! — обади се Сандра. — Млъкнете всички и слушайте. Стоновете спряха.

Те млъкнаха и се вслушаха. Стоновете бяха спрели.

ГЛАВА СЕДЕМНАДЕСЕТА

На другата сутрин, когато Лансинг се събуди, всички още спяха. Под натрупаните върху него одеяла Енорийския свещеник се беше поотпуснал. Той беше запазил донякъде ембрионалната си поза, но не изглеждаше така напрегнат, сякаш е вързан на възел.

Юргенс клечеше до огъня и наглеждаше къкрещата тенджерка с каша. Кафето беше сложено встрани върху слой извадени от огъня въглени, за да не изстине.

Лансинг се измъкна от спалния чувал и клекна до Юргенс.

— Как е нашият човек? — попита той.

— Прекара нощта доста спокойно — отговори Юргенс. — През последните няколко часа беше съвсем добре. Преди това се тресеше, трепереше целият. Нямаше смисъл да ви викам, защото никой не можеше да му помогне. Стоях до него и съм сигурен, че започва да се оправя. Най-подир спря да трепери, унесе се и заспа. Да ти кажа, Лансинг, трябваше да вземем с нас някакви лекарства. Защо никой не помисли за това?

— Взехме превръзки, болкоуспокояващи и дезинфекциращи лекарства — каза Лансинг. — Струва ми се, че имаше само това. И да бяхме взели други лекарства, нямаше да направим кой знае какво. Никой от нас няма медицински знания. Даже и да имахме лекарства, нямаше да знаем как да си служим с тях.

— Струва ми се, че Бригадният генерал беше необикновено груб с него — рече Юргенс.

— Бригадният генерал се уплаши — каза Лансинг. — Той си има свои проблеми.

— Не виждам какви проблеми може да има.

— Той е приел отговорността да се грижи за нас. За човек като него това е съвсем естествено. Той се безпокои за всичко, което правим, за всяка наша стъпка. Той действа като квачка. Не му е лесно.

— Ние можем да се грижим за себе си, Лансинг.

— Зная, но той не мисли така. Сигурно обвинява себе си за това, което сполетя Енорийския свещеник.

— Той не го обича.

— Така е. Никой не обича Енорийския свещеник. Трудно се общува с него.

— Защо тогава излезе да се разходиш с него?

— Не зная. Може би го съжалявам. Изглежда толкова самотен. Никой не може да бъде толкова самотен като него.

— Ти си човекът, който се грижи за всички — каза Юргенс. — Без да го изтъкваш, ти се грижиш за всички нас. Ти не каза на никого за мен, нито за това, което ти разказах — кой съм и откъде ида.

— Когато Мери те попита, ти я помоли да те извини. Предположих, че не искаш някой друг да научи.

— Разказах го на теб. Знаеш какво имам предвид. Разказах го на теб. Вярвах ти. Не зная защо, но мислех, че така е добре. Искях да знаеш.

— Може би, защото приличам на изповядващ отец?

— Нещо повече — каза Юргенс.

Лансинг стана и тръгна към изхода. Когато излезе на стълбите, той спря и огледа площада. Над него цареше тишина. Макар че на изток просветляваше, слънцето още не беше се показало. В бледата светлина на ранното утро сградите около площада бяха обагрени по-скоро в розово, отколкото в червено, както когато слънцето изгрее. Появяваше хлад и някъде сред руините пееше самотна птица.

Лансинг чу зад гърба си стъпки и се обърна. По стълбите слизаше Бригадният генерал.

— Енорийския свещеник изглежда малко по-добре — рече той.

— Юргенс ми каза, че отначало е имал треска, но след това се поуспокоил и през последните няколко часа спи.

— Той е проблем за нас.

— И какво?

— Трябва да мислим за нашата работа. Можем да претърсим града. Сигурен съм, че ще открием нещо.

— Хайде да отделим няколко минути и да се опитаме да обмислим нещата — предложи Лансинг. — Никога досега не сме обмисляли положението. Доколкото разбирам, вие сте убеден, че тук

някъде има ключ, който ще ни освободи от това място и ще ни върне в световите, от които идваме.

— Не — поклати глава Бригадният генерал. — Не, мисля, че не е така. Мисля, че никога не ще можем да се върнем по местата, откъдето идваме. Обратният път към дома е затворен за нас. Но може да съществува път към някой друг свят.

— Може би мислите, че ние сме тук, че сме изпратени тук от някаква странна организация да решим загадката, да намерим пътя до мястото, където тази организация иска да отидем, но че тя държи сами да намерим пътя. Като надбягване на мишки в лабиринт?

Бригадният генерал го погледна навъсено.

— Лансинг, вие си играете на адвокат на дявола. Защо ви е това?

— Ако не за друго, може би, затова, защото не зная по каква причина сме изпратени тук и какво трябва да правим.

— И какво предлагате? Да се отпуснем и да оставим нещата да си вървят?

— Не, не предлагам такова нещо. Мисля, че трябва да търсим изход от положението, но нямам и най-мъглява представа към какво да се насочим.

— Нито пък го предлагам аз — каза Бригадният генерал. — Но въпреки всичко трябва да търсим. И затова казвам, че сме затруднени. В търсенето трябва да участваме всички, но не можем да оставим Енорийския свещеник сам. Някой трябва да се грижи за него и това разкъсва нашите сили. Загубихме един от нас, но двама...

— Прав сте — съгласи се Лансинг. — Не трябва да оставяме Енорийския свещеник сам. Мисля, че Юргенс ще се погрижи за него. Трудно му е да върви.

— Нека да не оставяме Юргенс. Той трябва да е с нас. Има глава на раменете. Не говори много, но мисли добре. Има набито око, всичко вижда.

— Добре, вземете го. Ще остана аз.

— Не, не вие. Вие ще ми трябва. Мислите ли, че Сандра ще се съгласи да остане? На бойното поле тя не струва много. В най-добрия случай тя е вятърничаво създание.

— Може да я помолите — каза Лансинг.

Сандра се съгласи да остане с Енорийския свещеник и след закуска другите излязоха. Бригадният генерал беше планирал

експедицията добре.

— Лансинг, вие с Мери тръгвате по оная улица. Когато стигнете до края, прехвърляте се на съседната улица и се връщате назад. Ние с Юргенс хващаме тая улица и ще направим същото.

— Какво ще търсим? — попита Мери.

— Нещо необикновено. Нещо, което хваща окото. Дори и най-малкото подозрение. Струва си да се проверяват подозренията. Ще ми се да имаме време и хора да огледаме всяка една къща поотделно, но това е невъзможно. Трябва да пестим барута.

— Звучи ми като търсене наслука — каза Мери. — От вас очаквах по-логичен план.

Мери и Лансинг тръгнаха по улицата, която им посочи генералът. По пътя си много често срещаха паднали камъни. Не се виждаше нищо необикновено. Зданията бяха старомодни и съвсем овехтели каменни постройки, които малко се различаваха една от друга. Приличаха повече на жилищни сгради, макар че това не беше много сигурно.

Те влязоха да разгледат няколко съвсем обикновени къщи, защото издирването беше само едно изпълнение на задълженията им, и не откриха нищо. Стаите бяха голи и потискащи, покрити с прах, недокоснати от какъвто и да било знак на посещение. Лансинг се опита да си ги представи населени с весели и жизнерадостни хора, които говорят и се смеят, ала не успя да извика във въображението си желаните образи и накрая се отказа. Градът беше мъртъв, къщите бяха мъртви, стаите бяха мъртви. Те бяха умрели много отдавна и бяха станали убежище на призраци. Бяха изгубили паметта си. Нищо не беше останало.

— Струва ми се, че това сляпо търсене на нещо неизвестно е безнадеждно — каза Мери. — Даже и да е тук, след като няма външни признаци, че то наистина се крие тук някъде, ще ни трябва години да го открием. Мен ако питаш, Бригадният генерал е откачен.

— Може би не толкова откачен, колкото движен от някакви шантави цели — уточни Лансинг. — Даже когато бяхме при куба, той смяташе, че в града ще открием онова, което търсим. Разбира се, по онова време той мислеше за града със съвсем други понятия. Мислеше, че тук ще срещнем хора.

— Но след като не ги срещнахме, не е ли разумно човек да промени мислите си?

— Може би това щеше да е разумно за теб и мен. Ние можем да признаем грешките си, можем да се приспособим към променящото се положение. Но не и Бригадният генерал. Той разработва план на действие и го изпълнява. Ако рече, че нещо е така, значи е така. Той не променя мнението си.

— Като знаем това, какво можем да направим?

— Ще продължим да работим с него. Ще изминем с него няколко километра повече. Може би не е далеч денят, когато ще се убеди.

— Боя се, че трябва да чакаме много дълго.

— Ако е така, тогава ще решим какво да правим — каза Лансинг.

— Да му набием някоя мисъл в тъпата глава, това е първото ми предложение.

Той ѝ се усмихна и тя му отговори с усмивка.

Двамата седяха на каменна плоча и когато вече се канеха да станат, Мери повиши глас:

— Слушай! Не вика ли някой?

За миг те останаха неподвижни един до друг, после отново се чу звукът, който отначало Лансинг не бе успял да долови — слаб, далечен, заглушен от разстоянието. Това беше вик на жена.

— Сандра — извика Мери и се втурна по улицата към площада. Бягаше леко, сякаш имаше крила на краката си, а по петите ѝ тежко тичаше Лансинг. Пътеката лъкатушеше, тя беше затрупана с каменни блокове, паднали върху тясната улица.

На няколко пъти Лансинг чу вика да се повтаря.

Той стигна до края на улицата и излезе на площада. Мери вече го беше прекосила до средата. На стълбите, които водеха към лагера, стоеше Сандра и трескаво махаше с ръце, като продължаваше да крещи. Лансинг се опита да бяга по-бързо, ала краката не му се подчиниха.

Мери изтича по стълбите и хвана Сандра за ръцете. Двете стояха съвсем близо, вкопчени една в друга. С ъгъла на очите си Лансинг видя Бригадният генерал да излиза от другата улица на площада. Лансинг продължи упорито напред, стигна до стълбите и се изкачи по тях.

— Какво става? — попита той задъхано.

— Енорийският свещеник — отговори Мери. — Изчезнал е.

— Изчезнал? Сандра трябваше да го наглежда.

— Трябваше да отида до тоалетната — кресна срещу него Сандра. — Трябваше да я намеря. Отделих се само за минута.

— Търси ли го? — попита Мери.

— Търсих го — пищеше Сандра. — Търсих го навсякъде.

Бригадният генерал пуфтеше нагоре по стълбите. Зад него, все още на площада, подскачаше на куц крак, блъскаше с патерицата по земята и се опитваше да върви по-бързо Юргенс.

— За какво е тая врява? — попита Бригадният генерал.

— Енорийският свещеник е изчезнал — отговори Лансинг.

— Значи избяга — рече Бригадният генерал. — Дребният хитрец избяга.

— Опитах се да го намеря — извика Сандра.

— Знам къде е — каза Мери. — Сигурна съм, че знам къде е.

— Аз също — рече Лансинг и се запъти към входа.

Мери извика след него, изтича и му каза:

— Ще намериш фенерчето до спалния ми чувал. Държах го там цяла нощ.

Лансинг видя фенерчето и го грабна почти, без да се забави. Сетне изтича по стълбите към подземие. Докато слизаше надолу, той си говореше сам:

— Глупак! Ужасен, отвратителен глупак!

Слезе в подземие и тръгна по централния коридор, а подскачащият сноп светлина го водеше напред.

Може би има време, повтаряше си той. Може би има време, но беше сигурен, че време няма. И беше прав — нямаше време.

Голямата стая в края на коридора беше празна. Редицата от прозорчета светеше слабо в мрака.

Той стигна до първата врата — оная, която водеше към света на дивите ябълки, и я освети с фенерчето. Резетата, които държаха заключена вратата и не позволяваха да се отваря, висяха на осите си.

Лансинг посегна към вратата и в тоя миг една страхотна сила, връхлитаща изотзад, го повали на пода. Фенерчето, което продължаваше да свети, се търкулна встрани. При падането той удари главата си в пода, пред очите му изскочиха звезди и ярки мълнии, ала той продължаваше да се бори със силата, която го притискаше към земята.

— Идиот! — крещеше Бригадният генерал. — Какво искаш да направиш?

— Енорийският свещеник — смотолеви дрезгаво Лансинг. — Минал е през вратата.

— И ти щеше да тръгнеш след него?

— Ами да, разбира се. Можех да го намеря.

— Пълен кретен! — крещеше Бригадният генерал. — Тая врата е еднопосочна. Влезеш ли веднъж, връщане няма. Пристъпиш ли, вратата изчезва. А сега ще се държиш ли прилично, ако те пусна?

Мери вече беше вдигнала фенерчето и го насочи към Лансинг.

— Бригадният генерал е прав — рече тя. — Тая врата може да е еднопосочна. После изкрещя: — Сандра, махни се от там!

В мига, когато тя извика, Юргенс се появи от мрака и тръгна накуцвайки с патерицата си към Сандра. Блъсна я с патерицата в ребрата и я отхвърли в другия край. Бригадният генерал се изправи тежко и отстъпи към вратата, като я пазеше от всички.

— Разберете! — каза той. — Никой няма да мине през тази врата. Никой няма да я докосне.

Лансинг се изправи с разтреперани крака. След като събори Сандра, Юргенс ѝ помогна да стане.

— Ето го! — каза Мери, като светеше с фенерчето към пода. — Тук е френският ключ, с който е развил болтовете на бравата. Мери спря и вдигна френския ключ.

— А сега — започна Бригадният генерал, — след като всеки от нас мина през периода на своята лудост, хайде да се поуспокоим. Ще сложим резетата на местата им, ще ги стегнем с болтове и ще хвърлим ключа.

— Откъде знаете, че вратата е еднопосочна? — попита Сандра.

— Не зная — отговори Бригадният генерал. — Просто бас държа, че е такава.

И наистина е така, рече си Лансинг. Никой не може да каже със сигурност, даже Бригадният генерал. И докато те знаеха това, знаеха го безусловно, никой нямаше да мине през вратата.

— Няма начин да се разбере, докато не минеш през вратата — каза Юргенс. — Тогавата може да е много късно.

— Правилно! — рече Бригадният генерал. — Но никой няма да се опита.

Той протегна ръка към Мери и тя му подаде френския ключ.
— Дръж фенерчето към мен — каза той. — Трябва да виждам
какво правя.

ГЛАВА ОСЕМНАДЕСЕТА

— Той избяга — произнесе Бригадния генерал. — В разговора ви миналата нощ той спомена ли за бягство, Лансинг?

— Не, не каза нищо такова, сигурен съм, но си личеше, че е изгубил надежда. Каза, че това място е адът и наистина мислеше, че е ад, истински библейски ад. И не само се кълнеше.

— Той беше слаб човек — каза Бригадния генерал. — Постъпи като истински страхливец. Той е първият от нас, който трябваше да си отиде.

— Говорите така — изхлипа разплаканата Сандра — като че очаквате да си отидат и Други.

— Винаги има нещастни случаи — разсъждаваше Бригадния генерал. — Човек може да ги пресметне. Разбира се, най-добре е да ги сведем до приемлив процент.

Лансинг направи гримаса.

— Ако мислите, че това е хумор, нека да ви кажа, че това е гаден хумор. Не чакайте смях от нас.

— А сега ще ни кажете, че трябва да внимаваме — каза Мери. — Даже и след като Енорийския свещеник си отиде, трябва да внимаваме.

— Разбира се, че трябва — кимна Бригадния генерал. — Това е единственият ни шанс. Ако тук не намерим нищо...

— Ако тук намерим нещо, ще си помислите, че е клопка — каза Сандра. — Ще се уплашите да го използвате. Ние не можем да използваме вратите, защото те могат да бъдат клопки.

— Сигурен съм, че са клопки — рече Бригадния генерал. — Не искам да хвана някого от вас при опит да разбере това.

— Аз погледнах през прозорчето — обади се Юргенс, — и не видях нито следа от него.

— Какво очакваше да видиш? — попита Бригадния генерал. — Да го видиш, че стои, обърнал нос към нас? Още с минаването си през вратата той е изчезнал. Избяга при първия удобен случай. Не искаше да опита късмета си.

— Може би така е по-добре — въздъхна Мери. — Там може да е щастлив. Помня лицето му, когато за първи път погледна през прозорчето. Изглеждаше щастлив и това е единственият път, когато съм го виждала щастлив. В онзи свят имаше нещо, което го привличаше. Може би така е и за всички нас, но за него беше малко по-особено.

— Спомних си — каза Лансинг. — Той беше щастлив. За първи път видях, че ъгълчетата на устата му не са увиснали надолу.

— И какво искате да направим? — попита Бригадният генерал. — Да се строим всички пред тази врата и да минем с маршова стъпка през нея?

— Не — поклати глава Мери. — За нас това е неправилно, но за Енорийския свещеник беше. За него това беше изход. Надявам се, че той е щастлив.

— Щастието не може да бъде единствената ни цел — рече Бригадният генерал.

— Нито пък желанието да умреш — каза Мери, — а точно такова желание имате вие. Сигурна съм, че този ваш скъпоценен град ще убие всички ни един по един. Едуард и аз не сме склонни да останем и да понесем такава участ. С настъпването на утрото ние тръгваме.

Лансинг погледна през пламъците към нея и за миг изпита желание да заобиколи огнището и да я грабне в обятията си. Но той не го направи, а остана да седи на мястото си.

— Компанията може да се разпадне — отчая се Бригадният генерал. — Единствената ни сила е да останем заедно. Вие се поддавате на паниката.

Сандра извика:

— Всичко това е моя грешка! Ако бях останала и го наглеждах...

— Това няма значение — опита се да я успокои Юргенс. — Той щеше да издебне момента. Ако не днес, щеше да го направи някой друг ден. Нямах да се успокои, докато не се опита да влезе в другия свят.

— Мисля, че това е вярно — каза Лансинг. — Той беше отчаян, беше изчерпал последните си сили. Аз даже не разбрах колко далеч е отишъл, докато говорехме снощи. Искрено вярвам, че никой от нас не може да обвини себе си за станалото.

— Тогава какво ще кажеш за неговото напускане? — попита Бригадният генерал. — Как мислиш, Лансинг?

— По моя преценка всеки от нас щеше да се махне от тук — отговори Лансинг. — В тоя град има нещо ужасно. Сигурно сте го почувствали. Той е мъртъв, но въпреки че е мъртъв, нещо ни дебне. Дебне всяко наше движение през цялото време. Може за малко да го забравиш, но после отново усещаш тази заплаха между лопатките.

— Ако ние останем, ще останат ли другите?

— Оставате сами. Аз тръгвам и Мери ще дойде с мен.

Докато произнасяше тези думи, Лансинг си помисли, че още преди да говори с Мери знаеше: те тръгват. Откъде знаеше, чудеше се той. Каква непозната, подсъзнателна връзка се беше изградила между тях?

— Да изчакаме още няколко дни! — предложи Бригадният генерал. — Още няколко дни. Моля ви само за това. Ако през следващите няколко дни не се случи нищо, тогава всички тръгваме.

Никой не отговори.

— Три дни — каза той. — Само три дни.

— Не съм човек, който да докара другия до крайност в пазарлъка — каза Лансинг. — Мери е съгласна, аз ще склуча с вас сделка и ще ви направя отстъпка. Два дни, това е. Без продължение.

Бригадният генерал хвърли объркан поглед към Мери.

— Добре — съгласи се той. — Два дни.

Навън вече беше паднала нощта. По-късно щеше да изгрее луната, ала сега, след залез слънце, плътна нощ забули града. Юргенс стана непохватно.

— Ще приготвя вечеря.

— Не, остави на мен — възрази Сандра. — Когато съм заета, се чувствам по-добре.

Някъде далеч се чу ужасен вой. Те замръзнаха на местата си, седяха вкочанени и се вслушваха. Отново, както и предишната вечер, на върха на хълма над града някакво самотно същество оплакваше своята мъка.

ГЛАВА ДЕВЕТНАДЕСЕТА

Късно следобед на втория ден Мери и Лансинг направиха своето откритие.

Между две сгради в края на тясна уличка те видяха зейнала дупка. Лансинг насочи лъча на своето фенерче в мрака. Лъчът освети няколко ката тесни стълби, а най-важната част от тях, както се очакваше, започваше от улицата.

— Ти остани тук — предложи той. — Ще слеза долу да огледам мястото. Най-вероятно няма да намерим нищо.

— Не! — възрази тя. — Ще дойда с теб. Не искам да оставам сама.

Той се наведе внимателно към отвора и ловко слезе по горната част на стълбите. По звука от стъпките зад гърба му разбра, че Мери е съвсем близо. Оставаше още голяма част от стълбите. Той стигна до една площадка, от нея надолу започваше ново рамо на стълбището. Още след първите няколко крачки по стълбите той чу някакво мрънкане. В момента, когато спря на място и напрегна слуха си, Мери се блъсна в него.

Мрънкането беше съвсем тихо. Не приличаше на онова, за което той си помисли отначало. Беше ниско гърлено пеене, сякаш някой си тананика сам. Мъжко тананикане, а не женско.

— Някой пее — прошепна Мери.

— Трябва да слезем и да видим — каза той.

Не му се щеше да върви напред. В момента искаше само да се обърне и да изхвърчи навън. До сега пеенето, ако това наистина беше пеене, звучеше съвсем човешки, но в цялото премеждие имаше нещо толкова зловещо и отблъскващо, че той стисна здраво зъби.

Второто рамо завършваше с друга площадка и когато той пое по третата част на стълбите, пеенето вече стана по-силно, а долу, право пред себе си, той видя меко проблясващи светлинки, сякаш котешки очи се взират в него от мрака. В края на стълбите той направи няколко крачки по метална пътека, а Мери дойде и застана до него.

— Механизъм — прошепна тя. — Или машина.

— Трудно е да се каже. Прилича ми на някаква инсталация.

— И действаща инсталация. Разбираш ли, че това е първото живо нещо, което откриваме.

Лансинг видя, че машинарията не е много голяма. Не беше и прекалено мощна. Многобройни мигащи светлини, пръснати по нея, я осветяваха достатъчно, за да я забележи човек, по-скоро да я разпознае, каза си Лансинг, защото светлината от мигащите очи беше слаба. Целият ѝ корпус беше вретеновиден и приличаше на паяжина. Не се виждаха движещи се части. И това нещо си пееше.

Той насочи светлината на фенерчето си напред и видя, че металната пътека, на която те стояха, отиваше право напред, като се превръщаше в тясна ивица между двете части на машината. Тясната пътека продължаваше далеч зад пределите, до които стигаше петното от лъча на фенерчето и доколкото можа да забележи, вретеновидните форми се разполагаха от двете ѝ страни.

Бавно и много внимателно той тръгна напред по пътеката, а Мери вървеше съвсем близо до него. Когато стигнаха до началото на машинарията, двамата спряха и той насочи лъча на фенерчето към най-близкия елемент на инсталацията.

Машините бяха не само вретеновидни, те бяха и много нежни. Излъсканият метал, ако това наистина беше метал, проблясваше в мрака, по него нямаше прах и мръсотия. Всъщност съоръжението не приличаше много на механизмите, които някога бе виждал. Напомняше по-скоро за отломка от метална скулптура, която някой развихрил се художник е сглобил с помощта на клещи, разтърсван от буен смях. Ала въпреки липсата на движещи се части, въпреки че не се забелязваше истинска дейност, машинарията създаваше впечатление, че е предназначена за нещо и прелива от живот.

— Странно! — каза Мери. — Като инженер трябва да имам някаква представа какво е това. Но тук няма нито един елемент, който да познавам.

— Нямах ли идея какво прави?

— Не, никаква.

— Ще я наричаме машинарията. — Поради липса на по-подходяща дума. Лансинг усети, че неволно реагира на ритъма на песента, която пееше машинарията, сякаш тялото му, цялото му тяло,

отмерва нейния такт. Ритъмът се просмукваше в него и служеше за фон за неговия живот.

Тя ме пренася, помисли си той, ала тая мисъл идваше от много далеч и никак не приличаше на негова, като че мислеше друг човек. Той усети опасността да бъде пренесен в пространството и се опита да предупреди с вика си Мери, но предупреждението просъществува в съзнанието му един кратък миг и преди още да извика, той вече беше друга форма на живот.

Ръстът му се измерваше със светлинни години и всяка негова крачка беше дълга трилиони километри. Той се разпростираше със заплашителни размери във вселената, а тялото му — тънко и източено, се мяркаше като звезда в блясъка на ярки слънца, които се въртяха около него. Планетите скърцаха като чакъл под краката му. Когато на пътя му се изпречваше някоя черна дупка, той я ритваше встрани. Той протегна ръка. Дръпна пет-шест квазара, наниза ги върху нишки от звездна светлина и ги окачи на шията си.

Той изкачи един хълм от скупчени звезди. Хълмът беше висок и стръмен, трябваше да драска доста до върха. Докато се катереше нагоре, той избута много звезди, от които бе съграден хълмът, и след като ги измести, те се разтрополяха надолу, търкаляха се и подскачаха към подножието на хълма, ала подножие всъщност нямаше.

Стигна на върха и за да се задържи, застана там с разкрасени нозе, а цялата вселена се разстиляше пред него до най-далечния си край.

Вдигна юмрук и го размаха, размаха го като предизвикателство към вечността, и ехото от вика му се върна при него от най-далечната пустота на вселената.

От това място той виждаше края на времето и пространството и си спомни как някога се чудеше какво се простира между времето и пространството. Сега той го видя и се отдръпна назад. Нозете му изгубиха опора и той се търколи по хълма, а когато стигна в подножието — не точно в подножието, защото подножие нямаше — той се носеше с разперени ръце по течение от звезден прах и газ, който бушуваше навсякъде около него и го подмяташе безпощадно, сякаш беше попаднал в прегръдките на развълнувано море.

Докато си спомняше какво е видял отвъд времето и пространството, той изохка. И като изохка, той се върна на мястото,

откъдето тръгна: стоеше на металната пътека, притисната между паяжиновидните машини, които си тананикаха монотонно.

Мери го държеше за ръката и се опитваше да го обърне. Той се чувстваше глупаво, не знаеше къде точно се намира, но се вслуша в монотонното тананикане и се обърна. Видя, че светещото фенерче е паднало на пода и го вдигна. Докато го вдигаше, едва не падна по очи. Мери отново го дръпна.

— Сега не можем да спрем. Как си?

— Ще се оправя — рече той. — Много съм объркан. Видях вселената...

— Значи това си видял. — Искаш да кажеш, че и ти си видяла нещо?

— Когато се върнах, ти стоеше като вцепенен — каза тя. — Отначало се боях да те докосна. Мислех, че ще се пръснеш на милиони парчета.

— Хайде да поседнем — предложи той. — Нека да поседнем за минута.

— Тук няма къде да седне човек.

— На пода. Можем да седнем на пода.

Те седнаха върху твърдата настилка на пътеката с лице един към друг.

— Сега вече знаем — каза тя.

— Какво знаем? — Той тръсна глава, сякаш да проветри мозъка си. Световъртежът бавно си отиваше, но той все още беше замаян.

— Знаем за какво са направени машините. Едуард, не можем да кажем на Бригадният генерал за това място. Той ще побеснее.

— Ние му дадохме дума — възрази Лансинг. — Трябва да сме почтени към него.

— Още веднъж намираме нещо, което не знаем как да управляваме. Също като вратите.

Той погледна през рамо назад към паяжино-образните машини. Сега можеше да ги разгледа по-добре. Главозамайването си отиваше.

— Ти спомена, че си видял вселената. Какво искаш да кажеш с това?

— Мери, Мери! Не можеш ли да изчакаш една минута?

— Това ти причинява болка.

— Мисля, че е така. — Аз се отървах малко по-леко.

— Благодарение на твоето силно самообладание.

— Не се шегувай — каза тя. — Не го обръщай на шега. Това е нещо сериозно.

— Зная. Извинявай. Искаш да знаеш и аз ще се опитам да ти обясня. Аз се разходих из вселената. Бях висок и голям. Тялото ми беше направено от блестяща слънчева светлина, може би беше кълбо от опашката на комета. Всичко стана като на сън, но не истински сън. Аз бях там. Смешно, но бях там. Изкачих един хълм от струпани една върху друга звезди и като застанах на върха на хълма, видях вселената чак до края на времето и пространството, до там, където изчезваха времето и пространството. Видях онова, което се простира отвъд времето и пространството, но не помня какво точно беше то. Хаос, може би това е името му.

Разпененото нищо, яростното сърдито нищо.

Никога не съм мислил за нищото като за беснеещ гняв. Това ме потресе. Като казвам яростно, нямам предвид нещо горещо. То беше студено. Студено не с неговата температура, защото нямаше начин да разбере каква е температурата му. Едно отровно, убийствено студено. Изоставено. Не, нещо по-лошо от изоставено. Враждебно срещу всичко, което съществува или е съществувало. Настръхнало срещу всичко, което не е нищо, унищожавашо всичко, което не е нищо.

Тя направи едно мило движение с ръце.

— Не трябваше да те питам. Не трябваше да настоявам. Много съжалявам, че те принудих да ми разкажеш за това. Не ти беше лесно.

— Искях да ти го разкажа. Сам щях да ти го разкажа, може би не веднага. Но сега всичко отмина и се чувствам по-добре. Право да ти кажа, вече се отдалечих от станалото. От това, което ми сториха, което ни сториха. Ти каза, че също си видяла нещо.

— Не същото като теб. Не толкова опустошаващо. Сигурна съм, че машината направи това за нас. Тя взема твоя ум, твоето его, взема жизнените ти сили, цялата ти личност, изтръгва ги от теб и ги изпраща някъде далече. Ти каза, че е станало като на сън, но не било сън. Машината не би могла да сънува. Ако някой действително можеше да отиде там, където си бил ти, той щеше да види същото. Малко е абсурдно, разбира се...

— Ритнах с пета една черна дупка. Изкачих звездна планина. Планетите скърцаха като чакъл, когато стъпвах по тях.

— Това е абсурдното, Едуард. Съпротивлението, бунтът на твоя разум. Защитният механизъм е имал за цел да запази разсъдъка ти.

Ето го смешното. Големият смях, който трябва да ти покаже, че нямаш разум.

— Искаш да кажеш, че аз наистина съм бил там? Че умът ми наистина е бил там?

— Хайде да погледнем истината в лицето — каза тя. — Хората, които са живели в тоя град, са били талантиливи учени и необикновени техници. Те са създали и този апарат, и вратите, и графичния екран на Бригадния генерал. Техният разум и техните намерения са насочени в друга посока, не като моят и твоят разум. Те предизвикват у нас паника, дават отговори, за които никога не сме мислили. Колкото и да са абсурдни, вратите са ясни. Но това, което виждаме тук, е недостъпно за ума. В известен смисъл то може да е научна ерес.

— Ако говориш за това много дълго, ще ме въвлечеш в него.

— Да погледнем фактите. Имаме работа, със свят, който не разбираме. Контактваме с останките от него. Бог знае какво щяхме да заварим тук в разцвета на тяхната култура. По своя външен вид тя може би е човешка. Мисля, че е човешка. Разработили са необикновени проекти, които може да осъществят и човечеството. Но поради самия факт, че тези проекти толкова приличат на човешки, те може би са по-силно свързани с нас, отколкото цивилизацията на някоя раса, възникнала на далечна звездна система.

— Но тяхната култура е загинала. Въпреки всичко, което са сторили или са могли да сторят, тя е стигнала до унищожение. Те са изчезнали, техният град е мъртъв.

— Може да са се прехвърлили на друго място. Може да живеят в свят, който са открили.

— Или пък са надхитрили себе си. Мислила ли си за това? Загубили са душите си, нали така каза Енорийския свещеник?

— Това ми звучи като негови думи — кимна Мери. — А сега за теб. Къде те изпратиха?

— Успях само да хвърля бегъл поглед. Ти сигурно си бил по-дълго време от мен. Един бегъл поглед, това е всичко. Попаднах в друга култура. Всъщност не видях никого. Не говорих с никого. Бях като призрак, когото никой не вижда. Сянка, която влиза и излиза. Но аз усещах хората, усещах живота, който водят, и мислите, които ги

вълнуват. Беше прекрасно. Те бяха като богове, в това не се съмнявам. Ако постоиш по-дълго сред тях, ако усетиш колко далеч са отишли пред теб, ще се превърнеш в пълзящ червей. Добри богове, струва ми се. Бяха и много изтънчени. И цивилизовани, напълно цивилизовани. Те нямаха държава, тя не им трябваше. Нямаха вкус към икономиката, защото не им трябваше икономика. Това беше истинска цивилизация, върха на цивилизацията, в която няма нужда от държава и икономическа система. Без пари, без покупки и продажби, без заеми и кредити, без противоречиви интереси, без алчни банкери и адвокати. Там сигурно не съществува такова нещо като закон.

— Откъде знаеш?

— Просто го почувствах. Всичко беше направено така, че да го разбере човек. Не да го види, разбира се. Да го разбере.

— Вместо телескопи.

— Телескопи ли?

— Просто разсъждавам на глас. В моя свят, а и в твоя, предполагам, хората използват телескопи да проникнат в тайните на космоса. Но тези хора нямат нужда от телескопи. Вместо да гледат, те просто отиват. Самите хора могат да отидат на това място. Мисля, че могат да отидат навсякъде, където пожелаят. След като са построили такова съоръжение, те знаят как да го управляват и могат да се насочват към особени цели. Но нека да се върнем към машините. Как да ги наричам?

— Просто машините.

— Сега те работят бясно. Изпращат ни по волята на случая.

— Някъде в тоя град — започна тя, — сигурно има контролна зала, от която се управлява тази машинария. Може би това са будки, в които застават операторите, макар че се съмнявам в това. Машината сигурно е нещо много по-умно, за да е така.

— Даже и да намерим такова място, ще ни трябват години да се научим как да управляваме системата.

— И така да е, трябва да хвърлим един поглед.

— Може би точно това става с хората тук. Сигурно откриват друг, по-добър свят и изпращат там цялото население.

— И тялом, и духом ли? — попита Мери. — Това изисква много работа.

— Така е. Не помислих за това. Даже и да можеха да го направят, това не обяснява всичко, което е станало тук. Освен ако изпращат с хората и цялата им собственост.

— Много се съмнявам — каза Мери. — По-скоро те използват този апарат да открият друг свят и да построят врата към него. Възможно е двете неща — машината и вратите, да са свързани, но аз съм по-склонна да вярвам, че това устройство е инструмент за изследване, с който се изучават взаимосвързаните светове. Представи си само какво може да се направи с него! Можеш да получиш всички сведения, за да се приспособиш към своята цивилизация. Можеш да преразгледаш политическата и икономическата система, да си послужиш с технологични процеси, които не си познавал преди, да се издигнеш над обществените структури, може би да научиш някои нови научни факти, даже напълно непознати научни дисциплини. За всяко цивилизовано общество това е културно оръжие в ръцете на човек.

— Ти стигна точно до това — съгласи се той. — Интелигентни хора, казваш. Били ли са тукашните хора достатъчно интелигентни? Би ли могла твоята или моята цивилизация да си послужи с инсталацията, която намерихме? Или просто ще продължим по стария начин да кретае по нашите пътища, да живеем както сме свикнали, да не си послужим или да злоупотребим с онова, което сме открили на други светове? Може би злоупотребата звучи по-зловещо?

— Това не засяга нито теб, нито мен — каза тя. — Поне в момента. Мисля, че трябва да излезем от тук и да се опитаме да намерим предполагаемата контролна зала.

Той се изправи и ѝ подаде ръка да стане на крака. Тя се изправи, но продължи да държи ръката му.

— Едуард — каза тя, — ние двамата с теб минахме заедно през толкова много неща! Даже за толкова малко време...

— То не ми се струва толкова кратко — прекъсна я той. — Не помня времето без теб.

Той се наведе да я целуне и тя се притисна за малко към него, после отстъпи назад. Двамата се изкачиха по стълбите на уличката и започнаха да търсят залата. Търсенето продължи до падането на нощта, но те не намериха контролна зала.

След връщането им в сградата, където беше лагерът, те видяха, че Сандра и Юргенс готвят вечерята. Бригадният генерал не се

виждаше никъде.

— Той излезе сам — обясни им Сандра. — Оттогава не сме го виждали.

— Нищо не намерихме — рече Юргенс. — А вие?

— Моля ви, никакви служебни приказки преди вечеря — извика Мери. — До тогава Бригадният генерал ще се върне.

Той дойде след половин час и седна върху навития на руло спален чувал.

— Нямам нищо против да ви кажа, че съм съсипан — каза той. — Претърсих по-голяма част от северния квартал. От някаква глупава мисъл имах предчувствието, че ако открием нещо, ще го открием там. Не намерих нищо.

Сандра напълни една чиния и му я подаде.

— Хайде да вечеряме — каза тя.

Бригадният генерал взе чинията и започна да се храни, без да чака другите, гребеше и пъхаше в устата си. Изглежда уморен, помисли Лансинг. Уморен и стар. За първи път на Бригадният генерал му пролича тежестта на годините. След вечеря Бригадният генерал извади една бутилка от раницата си и я пусна да обикаля. Когато тя се върна при него, той отпи от нея голяма глътка, запуши я отново и я остави в скута си.

— Два дни — каза той. — Толкова ми обещахте. Аз съм човек, който държи на думата си. Няма да се опитам да ви задържа още. Мери, вече знаей, че вие с Лансинг заминавате. Какво ще кажат другите двама?

— Мисля, че ще тръгна с Мери и Лансинг — отговори Сандра. Сигурна съм, че тръгвам. Този град ме плаши.

— А ти какво ще кажеш — обърна се той към Юргенс.

— С цялото си уважение към вас — каза му роботът, — не виждам причина да остана.

— Колкото до мен, аз ще остана за известно време — рече Бригадният генерал. — По-късно ще ви настигна. Мисля, че тук има нещо, което трябва да намерим.

— Генерале — започна Лансинг, — ние го открихме днес следобед. Но трябва да ви предупредя...

Бригадният генерал скочи на крака и бутилката падна от скута му. Тя се удари о пода, но не се счупи, само се търколи и Лансинг я хвана.

— Открили сте го! — развика се Бригадният генерал. — Какво е то? Кажете какво сте намерили.

— Седнете, генерале! — каза рязко Лансинг като че говореше на непослушно дете.

Видимо учуден от тона в гласа на Лансинг, Бригадният генерал седна покорно на мястото си. Лансинг се наведе напред и му подаде бутилката. Той я взе и пак я сложи в скута си.

— А сега да поговорим по-спокойно за това — каза Мери. — Хайде да го обсъдим. Нека не се обвиняваме. Предложих на Едуард да не казваме нищо за откритието си, но той каза, че е дал дума...

— Защо? — развика се Бригадният генерал. — Защо да не казвате нищо?

— Защото онова, което открихме, е неразбираемо за нас. Ние знаем поне едно нещо, което то може да прави, но няма възможност да се управлява работата му. То е опасно, не трябва да се въртим около него. Помислихме си, че някъде наоколо трябва да има контролна зала, но не я открихме.

— Ти си инженер — намеси се в разговора Юргенс. — От всички нас сигурно знаеш повече за това нещо. Разказвай нататък, кажи какво сте намерили.

— Може би ти ще им разкажеш, Едуард? — попита тя.

Лансинг поклати глава.

— Не, ти трябва да им разкажеш.

Тя им разправи всичко и те я изслушаха внимателно. Само на няколко места я прекъснаха с въпроси.

След завършването на разказа настана дълго мълчание. Найсетне Юргенс се обърна към Мери:

— Ти каза, че хората тук имат отворена врата към други светове. По-скоро към свързани, отколкото към паралелни Земи.

— Те може и да не знаят за паралелните Земи — каза Лансинг.

— И тези хора искат да се махнат от тук — продължи Юргенс. — Устройството, което открихте, и вратите в подземията са свързани и представляват част от едно и също изследователско направление.

— Така изглежда — отговори му Мери.

Бригадният генерал заговори спокойно, гласът му вече не приличаше на предишните викове.

— Вие двамата сте единствените, които са го видели. Ние, останалите, трябва да му хвърлим един поглед.

— Не казвам, че трябва да спрем с изучаването на машината — каза Мери. — Казвам само, че трябва да внимаваме какво правим. Машината отнесе надалеч и двама ни, но само за миг. Това може би е само пример за нейните възможности.

— Търсихте ли контролната зала?

— Търсихме я до мръкнало — потвърди Лансинг.

— Изглежда управлението е разположено при апарата — каза Бригадният генерал.

— Помислихме и за това, разбира се, но там няма стая. Цялото пространство е заето от съоръжението. После си помислихме, че в близката сграда...

— Случаят може и да не е такъв — каза Мери. — Сега зная това. Контролната зала може да бъде навсякъде из града. На всяко място.

— Казахте, че не познавате този механизъм — настояваше Бригадният генерал. — Че нямате представа какъв е.

— В него няма нито един детайл, който да ми е познат — каза Мери. — Нито един детайл, който да е от някой механизъм, известен в моя свят. Разбира се, едно по-подробно разглеждане може да даде нещо повече от повърхностния поглед. Работата е там, че не искам да го разглеждам отблизо, да се напъхам в него. Това нещо може да ми извие врата. Едуард и аз не изпитахме върху себе си пълния му ефект. Ако човек навлезе по-дълбоко, ако се, приближи повече, нямам представа какво ще стане.

— В тоя град ме тревожи най-много това, че е прекалено еднообразен — каза Сандра. — Не самият град, а културата, която представлява. Той излага на показ една невероятна културна нищета. Тук няма църкви, няма култови места, не се вижда нещо подобно на библиотека, художествена галерия или концертна зала. Струва ми се невъзможно един народ да бъде лишен от чувственост, да бъде доволен от такъв скучен живот.

— Може би са имали народ с една вяра — рече Лансинг. — И всички са били погълнати от научни изследвания и пориви. Това е трудно за разбиране, но ние не знаем техните мотиви. Възможно е, предполагам, да са имали толкова силни мотиви, че...

— Този разговор не води до никъде — изръмжа Бригадния генерал. — Ще хвърлим един поглед утре сутринта. Поне аз ще хвърля поглед. Другите могат да си вървят.

— Ще останем с вас — каза Лансинг. — Ще останем достатъчно дълго, за да го видите.

— Само че, за бога, всички да внимават! — предупреди Мери.

ГЛАВА ДВАДЕСЕТА

— Съмнявам се, че тук се крие толкова голяма опасност, колкото изглежда на външен вид — разсъждаваше Бригадният генерал. — Машините вероятно могат да усилят чувствителността, но от друга страна човек със силен дух, стъпил здраво с двата крака на земята...

— Предполагам, че мислите за себе си — каза Лансинг. — Ако е така, не ми позволявайте да ви спра. Тръгнете напред, вървете право към машините.

— Дълбоко грешите — каза Мери. — Не съм чак толкова чувствителна. Може би това се отнася отчасти за Едуард, за Сандра със сигурност. Енорийският свещеник беше чувствителен и...

Бригадният генерал поклати глава.

— Енорийският свещеник не би могъл да е чувствителен човек. Може би слаб, може би мекушав, но иначе голям дръвник.

Мери въздъхна примирено.

— Карайте както знаете — промълви тя.

Петимата стояха на металната пътека, свободна от всякакви машини, които още проблясваха с котешките си очи и си тананикаха.

— Имам особено предчувствие — обади се Юргенс. — Такъв, какъвто съм — наполовина машина, може би ще открия някакво сходство с това съоръжение. Не мога да твърдя със сигурност, защото в моя свят има само най-прости машини. Не познавам нещо, което да има и най-далечна прилика с тази система. Както казах, надявам се на възможност за интересен експеримент, но съм много разочарован.

— Нищо ли не усещаш? — попита Сандра.

— Нищо — отвърна той.

— А сега, след като видяхме машините, какво да правим с тях? — попита Бригадният генерал. — Какво ще направим най-напред?

— Ние не ви обещахме нищо, освен да дойдем с вас да им хвърлите един поглед — каза Лансинг. — Това е единственото, което ще направя. Погледнете машините още веднъж.

— Тогава каква е ползата, че ги намерихме?

— Казахме ви — започна Мери, — че в момента нямаме възможност да проумеем същността им. Вие търсехте нещо, без да имате представа какво е то, и ние го намерихме. Миналата вечер ви казах, че този град ще ни убие един по един. Енорийския свещеник твърдеше, че той е възплъщение на злото и сам избяга от злото, което виждаше. Ако Енорийския свещеник е прав и тук, в тоя град, се таи зло, машините може да са част от него.

— Не мислите така, нали?

— Не, не мисля. Струва ми се, че машините нямат възможност да творят зло. Но градът не е място за оставане и аз го напускам веднага. Тръгваме ли, Едуард?

— Върви напред. Идвам след теб.

— Почакайте малко! — разбесня се Бригадният генерал. — Не можете да ме изоставите сега. Сега, когато сме на прага!

— На прага на какво? — попита Юргенс.

— На прага да открием отговора, който търсим.

— Той не е тук — каза Юргенс. — Машините може би са част от него, но те не са целият отговор и вие няма да получите решението от тях.

Бригадният генерал запръска слюнки срещу робота, но нито дума не излезе от устата му. Лицето му се поду, стана червено от гняв и безсилие. После внезапно слюнките спряха и той кресна на останалите:

— Ще видите вие! Аз ще ви покажа! Ще ви покажа на всички!

И както крещеше, той се хвърли напред, затича по пътеката право към пространството между краищата на двете машини.

Юргенс направи две бързи крачки да го догони, като се опитваше да се задържи здраво на краката си върху гладката повърхност на металната пътека с помощта на патерицата. С леко движение Лансинг изби патерицата под него и просна робота върху пътеката.

Бригадният генерал продължи да тича. Той вече стигна далечния край на пътеката, когато внезапно цялото му тяло засия. Сиянието продължи нищожна част от секундата и Бригадният генерал изчезна.

Заслепени от блясъка, те стояха стъписани и ужасени. Юргенс грабна патерицата и се подпря на нея, за да стане на крака.

— Благодаря ти, че ми спаси живота — обърна се той към Лансинг.

— Казах ти много отдавна — рече Лансинг, — че ако направиш някоя глупост, ще те набия, с каквото ми падне под ръка.

— Не го виждам! — възкликна Сандра. — Бригадният генерал е изчезнал.

Мери посочи снопчето светлина над пътеката:

— И аз не го виждам — каза тя. — Светлината няма да се задържи дълго.

— Мисля, че това е вярно — промърмори Юргенс. — Бригадният генерал е изчезнал.

— Но с нас не беше така — каза Мери на Лансинг. — Нашите тела останаха тук.

— Ние не отидохме по пътеката толкова далеч като генерала.

— Може това да е причината — съгласи се тя. — Ти спомена, че машините могат да пренасят телата също като разума. Казах ти, че това е невъзможно. Сигурно съм сгрешила.

— Двама от нас изчезнаха — въздъхна Сандра. — Енорийският свещеник и Бригадният генерал.

— Бригадният генерал може да се върне — предположи Лансинг.

— Не знам защо, но аз не мисля така — каза Мери. — В това е изразходвана много енергия. По-скоро Бригадният генерал е мъртъв.

— Не можеш да говориш така за него — рече Юргенс. — Той си отиде в сиянието на славата. Не, не! Съжалявам. Моля да ме извините. Нямах предвид това, не трябваше да го казвам.

— Прощаваме ти — успокои го Лансинг. — Ти само изпревари друг от нас, който щеше да каже същото.

— А сега? — попита Сандра. — Какво ще правим сега?

— Там е работата — каза Мери. — Едуард, имаш ли някаква представа дали ще се върне, както се върнахме ние?

— Нямам представа. Щом ние се върнахме, мисля...

— Но с нас беше различно.

— Проклетият глупак! — изруга Лансинг. — Бедният жалък проклет глупак! Водачът до края.

Те постояха един до друг, загледани в пътеката с цялата ѝ празнота. В полумрака проблясваха котешките очи, машините продължаваха напевното си мъркане.

— Може би трябва да изчакаме малко, преди да напуснем града — каза Мери.

— Мисля, че трябва — кимна Юргенс.

— Ако се върне, ще има нужда от нас — добави Сандра. Мери се обърна към Лансинг. — Как мислиш, Едуард?

— Трябва да изчакаме — отсече той. — В такова време не можем да изоставим човек. Мисля, че той няма да се върне, но ако все пак се върне...

Те преместиха лагера си на уличката близо до стълбите към подземиято, където машините тихичко си напяваха. И всяка нощ самотен звяр излизаше на хълмовете да изплаче с воя си своята мъка и самота.

Призори на четвъртия ден след оглед на картата, която вероятно показваше тази част от света, те напуснаха града и откриха западното продължение на пътя, към което се стремяха.

ГЛАВА ДВАДЕСЕТ И ПЪРВА

Рано следобед те стигнаха билото на хълмовете, които опасваха града, и навлязоха в странния свят на издълбана от ерозията земя. Пътеката продължи през колоритни кошмари от земни крепости, замъци, назъбени стени, кули и други фантастични форми, оцветени в безброй нюанси, излагащи на показ геоложки слоеве от различни почви.

Вървяха бавно, не се и опитваха да бързат. Пътеката вече не можеше да се нарече път. Понякога стигаха до равнината на наводнявани в далечното минало райони, ала бързо ги оставяха зад гърба си, за да навлязат отново във фаталната, колоритно-необуздана лудост на издълбаната земя.

Малко преди падането на нощта те избраха място за лагер в подножието на висока глинеста скала. Дърва намериха в струпаните от течения купчинки, отложени тук открай време, когато високи дървета са се извисявали край разпенените потоци, издълбали тая земя. Дърва намериха, но не и вода. Ала денят не беше прекалено горещ и манерките им бяха пълни почти до горе.

Тук-там се виждаше рядка растителност. С изключение на няколко места, обрасли с висока трева, и няколко групи иглолистни растения, притиснати към почвата, набраздената земя беше гола.

След вечеря те седяха и гледаха как великолепието на багрите бавно изчезва. С падането на нощта изгряха ярки едри звезди. Загледан в небето, Лансинг откри познати съзвездия. Няма съмнение, че това е Земята, каза си той, но не старата близка Земя, която той познаваше. Това беше друга планета в друга звездна система — беше една от алтернативните Земи, за които му разправяше Анди, без даже за миг да допусне, че наистина може да има такива Земи.

Мисълта за времето тревожеше Лансинг. С незначителната промяна на съзвездията в нощното небе, ако изобщо имаше промяна, разликата между тази Земя и оная, която познаваше, едва ли надхвърляше няколко десетки хиляди години. И още нещо: на тази

Земя се беше появила велика или поне по-велика цивилизация от цивилизацията на собствената му Земя, тя беше израсла, беше се развила, разцъфтяла и след това беше загинала. Възможно ли е, питаше се той, тук, на това място, да е започнало най-ранното развитие на човека? Възможно ли е човешкият род да се е развил няколко милиона години по-рано? Има ли вероятност критичната точка между двете култури да е крайт на човешкия род на неговата Земя, изискващ ново начало? Тази мисъл го тревожеше. Ако човечеството е загинало на една от Земите, какъв е неговият шанс да започне отново, да му се даде втора възможност? Разумът му подсказваше, че този шанс е почти невъзможен.

— Едуард! — извика му Мери. — До сега не си казал нито дума. Какво става?

Той тръсна глава.

— Случайни мисли. Нищо особено.

— Чувствам се неудобно, защото тръгнахме много скоро — каза Сандра. — Ние наистина не дадохме възможност на Бригадния генерал да се върне.

— Защо не ни каза? — попита я Мери. — Ти не обели нито дума. Щяхме да те послушаме.

— Беше много тревожно, когато искахте да тръгнете. Не бих могла да понеса мисълта, че ще остана още един ден в града.

— Мең, ако питате — рече Юргенс, — мисля, че само си загубихме времето да го чакаме. Той си отиде и си отиде за добро.

— Какво ще стане с нас сега? — въздъхна Сандра.

— Защото Енорийския свещеник и Бригадния генерал си отидоха? — попита Юргенс.

— Не защото двама си отидоха, не и заради тези двама. Бяхме шестима, сега сме четирима. Кога ще останем трима или двама?

— Сега шансовете ни са по-големи, отколкото в града — каза Мери. — Градът е убиец. Ние загубихме нашите хора в града.

— Ще се оправим — рече Юргенс. — Ще налучкаме пътя. Като си отваряме очите, няма да пропуснем шансовете си.

— Но ние не знаем къде отиваме — разплака се Сандра.

— Никога не сме знаели — забеляза Юргенс. — Още в самото начало, когато бяхме захвърлени в тоя свят, ние не знаехме къде

отиваме. Може би зад следващия завой на пътеката ни чака отговорът. Може би ще научим това в другиден или ден по-късно.

Тази нощ Душещия се върна пак. Той сумтеше около лагера, но не влезе в него. Те седяха и го слушаха. В неговото присъствие имаше нещо успокоително, сякаш се е върнал стар приятел, сякаш изгубено куче е намерило пътя към къщи. Сумтенето не будеше страх. Душещия не влезе в града с групата, може би също като тях не обичаше града. Ала сега, когато отново поеха по пътеката, Душещия се върна да се присъедини към тях.

Малко преди мръкване на втория ден те стигнаха до древните руини, които се виждаха на малка тераса над пътеката.

— Място за преспиване — каза Юргенс.

Те се изкачиха на терасата и стигнаха до куп паднали камъни — блокове от мек пясъчник, които някога са били вградени в ниска стена около малка полусрутена постройка в средата на правоъгълник, ограничен от стената.

— Пясъчник — рече Лансинг. — Откъде ли е взет?

— От там — отговори Юргенс и посочи ниска глинеста скала, която оформяше задната част на терасата. — Слой пясъчник в глината. Тук има стари, много стари следи от разработване на каменна кариера.

— Странно! — рече Лансинг.

— Нищо странно — възрази Юргенс. — На отделни места по пътя имаше открити пясъчници.

— Не съм забелязал.

— Трябва да се взираш по-внимателно, за да ги забележиш. Те са със същия цвят като глината. Видях първия пясъчник случайно и оттогава все гледам за тях.

Площта, опасана от порутените стени, беше два декара, не повече. Руините в центъра на това място някога са били сграда с една стая. Покривът беше паднал вътре, стените бяха съборени. Няколко счупени глинени съдове бяха пръснати по онова, което някога е било добре утъпкан земен под, а в единия ъгъл Юргенс намери потъмняла очукана метална тенджерка.

— Място за спиране на пътниците — каза Сандра. — Кервансарай.

— Или укрепление — рече Юргенс.

— Укрепление срещу кого? — попита Лансинг. — Тук няма срещу кого да се защитава.

— Някога може и да е имало — възрази роботът.

Пред рухналата къща те откриха следи от стар лагерен огън, купчина пепел и почернели от огъня камъни, наредени около огнището, които може би са служили за готвене. Близко до огнището бяха натрупани малко дърва.

— Последните хора, които са били тук, са събрали малко повече дърва — каза Юргенс. — Ще ни стигнат за тая нощ.

— А вода? — попита Лансинг.

— Мисля, че имаме достатъчно — отговори Мери. — Утре ще налеем отново.

Лансинг мина зад съборената стена и се вгледа в чудовищно издълбаната земя. Зла земя, каза си, това бяха думите, които търсеше цели два дни и които изплуваха едва сега в съзнанието му. В западната част на двата щата Дакота се разстилаше такава земя като тая, която първите заселници — може би французите, той не помнеше точно — бяха нарекли Зла земя. Зла земя за пътуващия по нея. Тук преди много години гигантски наводнения, причинени от поройни дъждове, бяха подкопали земята, бяха я изваяли, отнасяйки почвата. Имаше няколко места от по-здрав материал, устоял на побеснялата вода, за да се превърне най-подир в изкривени фигури, запазени до днес.

Някога, през отдавна отминали дни, тази пътека, по която дойдоха, може да е била търговска артерия. Ако Сандра е права, ако тези развалини някога са били кервансарай, това трябва да е било спирка за керваните, носещи скъпоценен товар за града и от града. Но ако е за града, трябва да има и начало за керваните. Къде се намира другият краен пункт на пътя?

Мери дойде зад гърба му и застана до него.

— Пак ли те мъчат безинтересни мисли?

— Само се опитвам да надникна в миналото. Ако можем да видим миналото, ако разберем какво е имало тук преди хиляди години, можем да разберем по-добре това, което става сега. Сандра предполага, че тук някога е имало спирка за пътниците.

— Това е спирка за нас.

— А преди нас? Едва сега разбирам, че керваните вероятно са минавали по този път може би преди много столетия. За тях това е

било позната земя. За нас тя е непозната.

— Ще се оправим — успокой го тя.

— Навлизаме все по-дълбоко в неизвестното. Нямаме представа какво ни чака по пътя. Някой ден храната ни ще свърши. Какво ще правим тогава?

— Остава ни храната на Енорийския свещеник и Бригадният генерал, която носим с нас. Ще мине много време, преди да свърши. Водата е най-голямата ни грижа в момента. Утре може да намерим вода.

— Тази опустошена земя трябва да свърши някъде — каза той. — Ще намерим вода, когато излезем от нея. Хайде да се върнем при огъня.

Луната тая нощ се показва по-рано, една пълна или почти пълна луна, заливаща Злата земя с неземна призрачна светлина. От другата страна на пътеката се издигаше внушителен стръмен хълм, чиито склонове се губеха в мрака, но силуетът му се очертаваше рязко от издигащата се луна. Седнала близо до огъня, Сандра трепереше.

— Това е царство на феите — каза тя, — но проклето царство на феите. Никога не съм мислила, че царството на феите може да е проклето.

— Твоето мнение — обърна се към нея Лансинг, — носи отпечатък на света, в който си живяла.

Сандра избухна.

— Няма нищо лошо в света, в който съм живяла. Той беше красив, беше пълен с красиви неща и красиви хора.

— Точно това имам предвид. Ти нямаш възможност за сравнение.

Думите му бяха заглушили от внезапен вой, който сякаш идваше отгоре.

Сандра скочи на крака и извика. Мери се хвърли към нея, хвана я за раменете и я разтърси.

— Млъкни! — кресна ѝ тя. — Запази спокойствие.

— То ни преследва! — пищеше Сандра. — Върви по петите ни.

— Там горе — посочи Юргенс към хълма. Воят замря и за миг настана тишина. — Горе на ръба — каза спокойно Юргенс.

И то наистина беше там. Това нещо, което виеше, беше едно чудовищно същество, осветено от изгрялата луна, една черна фигура

под кръглия лик на луната.

То приличаше на вълк, но беше много по-голямо, по-тежко, по-пълно от вълк, и все пак то излъчваше сила и ловкост, които са отличителните черти на вълка. Беше огромен рунтав звяр, малко раздърпан, сякаш е преживял трудни времена в отчаяна борба за малкото храна, която е намирал, звяр, който се прокрадва да намери място за нощуване, подтикван от агонията, която го кара да излива воплите си пред света.

Звярът отметна глава, вдигна муцуна и отново се обади. Този път това не беше вой, а хълцащо ридание, което се понесе над земята и затрептя сред звездите.

Лансинг усети, че хлад обхваща тялото му и хвърли всички сили да се задържи прав, защото коленете му се огънаха. Сандра се строполи на земята, обхванала с ръце главата си. Мери се наведе над нея. Лансинг усети как една ръка ляга на раменете му. Обърна глава и видя, че Юргенс е до него.

— Аз съм добре — рече Лансинг.

— Разбира се — каза Юргенс.

Виещия стенеше и скимтеше, ревеше и изливаше своята скръб. Тя си отиде завинаги, поне така изглеждаше, после също така внезапно, както се появи, звярът изчезна. Луната, която плуваше на изток, освети само тънката извита линия на извисяващия се заплашително хълм. Тази нощ, след като тримата заспаха в спалните си торби и Юргенс остана на пост, Душещия се появи от нощта и започна да души осветения кръг на лагера. Легнали в своите торби, те слушаха сумтенето и не се страхуваха. След Виещия на върха на хълма той беше желан гост, дошъл да ги навести.

На другата сутрин те стигнаха до края на Злата земя и навлязоха в тясна, постепенно разширяваща се зелена долина. От един поток, който се виеше из долината, си наляха вода. Докато вървяха покрай потока, долината се разшири още повече, потискащият силует на Злата земя остана назад и скоро се превърна в бледо петно на хоризонта, докато най-сетне окончателно изчезна.

Малко преди залез слънце те стигнаха до друг поток, по-широк от първия, чиито води идваха от запад, и на мястото между двата потока, където те течаха един до друг, пътниците стигнаха до страноприемница.

ГЛАВА ДВАДЕСЕТ И ВТОРА

Още с отварянето на вратата те се озоваха в голяма обща зала, в единия край, на която се виждаше камина. Пред камината имаше голяма маса, около която бяха наслагани столове. Двама души седяха на столове с лице към огъня и с гръб към новодошлите. Трътлеста ниска жена с лице като месечина изтича от кухнята, като избърсваше ръце в карираната престилка, завързана около кръста ѝ.

— О, вие вече сте тук! — каза задъхано тя. — Заварихте ме неподготвена. Пристигате по-рано, отколкото очаквах.

Тя спря пред тях, като продължи да бърше ръцете си, и ги погледна с кривогледите очи на кръглото си лице. Вдигна ръка да отмахне един паднал кичур от лицето си.

— Виж ти, виж ти! — меко възкликна тя. — Та вие сте четирима! Изгубили сте само двама души при преминаването през града. Хората до огъня са загубили четирима, а има и други групи, които бродят наоколо.

Слаб шум накара Лансинг да погледне към другия край на стаята — едно затъмнено място далеч от огъня. Там той видя картоиграчи, наседали около масата, които бяха толкова увлечени в играта си, че не забелязаха пристигането на групата. Едва сега той разбра, че звукът, който чуваше, беше мекото плющение на картите по дъските на масата. Той кимна към картоиграчите.

— Кога се появиха? — попита той.

— Дойдоха миналата нощ — отговори жената. — Отидоха право към масата и веднага седнаха. И до сега играят.

Двамата, които седяха пред огъня, станаха от местата си и прекосиха стаята. Бяха мъж и жена. Жената — руса, висока и тънка като топола, мъжът напомни на Лансинг за един търговец на ценни книжа, който се опитваше да му пробута съмнителна стока. Жената подаде ръка на Мери.

— Казвам се Мелиса. Не съм човешко същество, макар че много приличам на хората. Аз съм кукла.

Тя не даде други обяснения, само се ръкува с всички.

— Аз съм Йоргенсон — каза мъжът. — много се радвам да ви видя. Трябва да ви призная, че и двамата сме уплашени. Аз се крия тук с дни и се опитвам да убедя и двама ни, че трябва да продължим безсмисленото пътуване, в което сме въввлечени против волята си.

— Разбирам как се чувствате — каза Лансинг. — Всички ние, казвам ви го спокойно, сме имали подобни пристъпи.

— Да отидем до огъня — предложи Йоргенсон. — Имаме една бутилка, с която не напредваме бързо. Надяваме се да ни помогнете.

— С най-голямо удоволствие — съгласи се Лансинг. — Благодаря за поканата.

Жената с престилката, по всяка вероятност собственичка на страноприемницата, беше изчезнала. Картоиграчите не им обръщаха внимание.

Когато седнаха пред огъня с пълни чаши в ръце, Йоргенсон каза:

— Сега ще се опознаем по-добре и ще обменим опит и мисли. Доколкото зная, аз съм пътник във времето. Когато за първи път пристигнах на това място, мислех си, че просто минавам от тук и ако наистина беше така, отдавна да си бях отишъл. Изглежда случаят не е такъв. Защо е така, не зная. Не мога да разбера какво става, това е първият случай, когато засичам във времето.

Лансинг отпи от питието и то му се стори много добро. Той отпи още една глътка.

— Както вече ви казах — поде Мелиса, — аз съм кукла. Още не ми е ясно какво точно значи кукла, но по начина, по който съм създадена, се досещам, че това е имитация на човешко същество. Защо трябва да се имитират човешки същества, не зная точно. Има само няколко такива като мен или по-точно имаше такива като мен, защото аз вече не съм там. Ние, няколко такива като мен, живеехме в нещо, което мога да нарека последния град, място на голям комфорт и удобство, в който си живеехме хубав живот, само дето нашият живот нямаше никаква цел, което в крайна сметка е малко потискащо. Бяхме, както казах, само няколко като мен и напълно е възможно всички да сме били кукли, само че аз винаги се страхувах да попитам. Боях се, нали разбирате, че съм единствената кукла сред тях и ако това се разкрие, ще бъде ужасно.

— От години търся точно определено място и време — продължи разказа си Йоргенсон. — Веднъж, много отдавна, бях за малко там и изведнъж, без да зная как, изчезнах от това място. Оттогава вечно го търся и колкото и да се опитвам, винаги не успявам да стигна до него. Мисля си дали по някаква причина това място не е затворено за мен. Ако е така, чудя се защо.

— Ако го помниш добре, това ще ти помогне да го намериш — каза Мери. — Искам да кажа, че щом знаеш времето и мястото...

— О, зная много добре времето и мястото. Беше през двайсетте години на двайсети век, през така наречените „шумни двайсет“, само че в тях нямаше много шум. Имаше мир и тишина, мир и тишина в безкрайния летен ден. Светът още не беше стигнал до циничната изтънченост, която дойде след няколко десетилетия. Помня го много добре. Струва ми се, че беше през 1926 година, а месецът беше август. Намирах се в малко крайморско градче на източния бряг. Може да е Масачузетс, но по-вероятно е било Делауеър или Мериленд.

— Нито едно от тези имена не ми говори нещо — оплака се Мелиса. — Каза ми, че е в Северна Америка, но аз не познавам Северна Америка. Зная само градчето, където живеехме. Беше великолепно построено и имахме малки тичащи механични прислужници, които поддържаха образцова чистота и се грижеха за нас. Нямаше имена на градовете, нямаше име и мястото, където живеехме. Не ни трябваше да знаем дали има име, пък и не искахме да ходим никъде, така че нямаше имена на градовете, нямаше имена за другите места, ако наистина имаше други места.

— Бяхме шестима, когато дойдохме на това място — каза Йоргенсон.

— И ние бяхме шестима — възкликна Мери. — Мисля си дали всички групи като нашата са били съставени от шест души.

— Не зная — сви рамене Йоргенсон. — Познавам само нашата и вашата група.

— Имахме един идиот — започна Мелиса. — Не някой, който дрънка глупости, а много забавен тип. Беше пълен със смехории. Правеше се на клоун и пускаше най-остроумните игри на думи. Беше играчът от Мисисипи. Никога не съм го питала какво е това, защото не исках да покажа невежеството си, но сега ще попитам. Може ли някой да ми каже какво е Мисисипи?

— Това е река — отговори Лансинг.

— Съдържателката спомена, че сте загубили четирима от хората си в града — каза Мери. — Можете ли да ни обясните как ги изгубихте?

— Те не се върнаха — каза Мелиса. — Един ден всички излязохме да търсим нещо. Какво дирехме, нямам представа. Малко преди да се стъмни двамата се върнахме на площада, където беше лагерът ни. Запалихме огън, приготвихме храна и чакахме останалите. Чакахме ги цяла нощ, но те не дойдоха. После, треперещи от страх, тръгнахме да ги търсим. Дирихме ги пет дни, но от тях нямаше и следа. И всяка нощ един огромен звяр излизаше на хълмовете над града и оплакваше с вой съдбата си.

— После намерихте пътеката на запад от града и най-подир стигнахте до страноприемницата — каза Сандра.

— Точно така направихме — кимна Йоргенсон. — Оттогава се крием тук, страх ни е да вървим нататък.

— Стопанката само ни подмята, че ни е време да тръгваме — продължи думите му Мелиса. — Знае, че нямаме пари. Двама от нашата група имаха пари, но парите изчезнаха с хората.

— Ние имаме известна сума — каза Лансинг. — Ще платим сметката и вие можете да тръгнете с нас.

— Имате намерение да пътувате? — попита Мелиса.

— Разбира се, че ще пътуваме — отговори Юргенс. — Какво да правим тук?

— Но всичко е толкова безсмислено — извика Йоргенсон. — Поне да знаехме защо сме тук и какво трябва да правим. Имате ли някакви сведения?

— Никакви — отвърна Мери.

— Блъскахме се като мишки в лабиринт — каза Лансинг. — Може би сега ще имаме повече късмет.

— Когато бях у дома преди да се прехвърля тук, имахме игрални маси — подхвана Мелиса, — Играехме с часове, понякога и с дни. В игрите ни нямаше правила, правилата се развиваха, докато играехме. Даже когато определяхме някои правила или поне си мислехме, че те съществуват, правилата се сменяха отново.

— Някой печелеше ли? — попита Мери.

— Не помня. Мисля, че никой никога не е печелил. Но ние не разсъждавахме, разбира се. Това беше просто игра.

— Тази игра е истинска — рече начумерено Йоргенсон. — Всички сме заложили на нея живота си.

— Някои скептици мислят, че няма стабилни принципи във вселената — каза Лансинг. — Малко преди да напусна моя свят, говорих с един човек — с един мой приятел, с един гръмогласен мой приятел — който предполага, че вселената се управлява от случайности или дори нещо по-лошо. Аз не вярвам на това. В работите на вселената трябва да има елемент на разум. Трябва да има причина и следствие. Трябва да има цел, макар че ние не можем да схванем целта. Дори ако някои по-развити и интелигентни форми на живот ни накарат да седнем и ни обяснят всичко до най-важната подробност, ние и тогава няма да ги разберем.

— А това не ни дава големи надежди — каза Йоргенсон.

— Да, мисля, че не ни дава. Въпреки всичко това може да означава, че има надежда.

— Има някои тайни — рече Юргенс. — Говоря за основното значение на тази дума, а не за изтърканото й сензационно съдържание. Тези тайни могат да бъдат разкрити, ако някой насочи към тях разума си.

— Ние попитахме стопанката какво има по пътя пред нас — каза Мелиса. — Тя не можа да ни каже почти нищо.

— Също като оня голям пън в първата странноприемница — рече Йоргенсон. — Каза ни само за куба и за града.

— Стопанката — намеси се Мелиса — обясни, че малко по-нататък ще стигнем до пеещата кула. Нищо повече. Само че ни предупреди да вървим на запад, а не на север. На север, каза тя, се простира Хаоса. Хаоса с главна буква.

— Тя не знае какво е Хаоса — обясни Йоргенсон. — Знае само думата. И трепери като я произнася.

— Тогава трябва да тръгнем на север — рече Юргенс. — Човек става подозрителен, когато някой го предупреждава да не отива някъде. Мисля, че там ще намерим нещо, за което не сме и предполагали.

Лансинг допи питието си и сложи чашата на масата. Той стана бавно, прекоси стаята и застана до масата, където четиримата

посетители играеха на карти.

Той дълго стоя до тях и никой не му обърна и най-малкото внимание, сякаш не бяха забелязали неговото присъствие. Внезапно един от тях вдигна глава и се обърна да го погледне.

Лансинг отстъпи крачка назад, ужасен от това което видя. Очите на картоиграча бяха тъмни дупки в череп, от които надничаха две черни обсидианови камъчета. Носът не беше просто нос — той беше две дишащи цепнатини, разположени на повърхността между очите и устата. Устата беше друга цепнатина без каквито и да било устни. Картоиграчът нямаше брада, лицето му продължаваше рязко надолу към шията.

Лансинг се обърна и се махна от тях. Когато стигна до масата пред огъня, той чу Сандра да казва със странен трепет в гласа:

— Нямам търпение да стигна до пещата кула.

ГЛАВА ДВАДЕСЕТ И ТРЕТА

Те стигнаха до пеещата кула на четвъртия ден след тръгването от страноприемницата.

Кулата всъщност не беше никаква кула, съоръжението приличаше повече на игла. Кацнало на върха на висок хълм, то пробождаше небето като вдигнат нагоре пръст. В основата си имаше диаметър около два метра и се извисяваше на трийсетина метра над земята. Кулата имаше неприятен розов цвят и нейният материал много приличаше на материала, от който беше изграден кубът. Пластмаса, рече си Лансинг, макар да беше сигурен, че това не е пластмаса. Когато долепи дланта си до гладката повърхност, той усети някакво трептене, сякаш вятърът, който идваше от запад, я караше да трепти по цялата си дължина като стърчаща, заострена, необикновена струна от цигулка под движението на огромен лък. С изключение на Сандра всички бяха разочаровани от музиката, която тя издаваше.

Йоргенсон каза, че това всъщност не е музика, а шум. Шумът не беше много висок, но понякога леко се извисяваше. Той напомняше на Лансинг за камерна музика, макар че познанията му за камерната музика не бяха много задълбочени. Много отдавна, спомни си той, през един неделен следобед Алис го заведе на концерт от камерна музика и цели два часа той, страда мълчаливо и истински. Освен това, въпреки че най-често музиката беше тиха, тя криеше в себе си фантастична енергия. Те чуха първата част, изсвирена от вятъра, на третия ден следобед.

Сандра веднага изпадна в транс. Само с една част от цялото музикално произведение тя бе пленена. Тази нощ тя не искаше да спираща за нощуване.

— Не можем ли да побързаеме? — попита тя. — Можем да стигнем кулата преди да падне нощта. Никой от нас не е чак толкова уморен, пък и нощем е по-прохладно за пътуване.

Лансинг отхвърли рязко всяка мисъл за пътуване през нощта.

Сандра не пожела да спори. Тя не взе участие в приготвянето на вечерята, както правеше обикновено, само отиде на малка могилка над лагера и остана там — малка, тъничка, духната от вятъра фигурка, цялата обърната в слух. Отказа да се храни, не затвори очи, цяла нощ остана на могилката.

Сега, когато те изкачиха високия хълм до върха, където се издигаше така наречената кула, тя все още беше под влиянието на същия унес. Стоеше встрани от другите, отметнала глава назад, загледана нагоре към върха на кулата, и слушаше с всяка частица от тялото си.

— Това изобщо не ме вълнува — каза Йоргенсон. — Какво намира в него?

— Това изобщо не те вълнува — намеси се Мелиса, — защото нямаш душа. Каквото и да приказваш, това си е музика, само че най-малкото е странна музика. Аз обичам танцова музика. Някога много танцувах. На тази музика не може да се танцува.

— Страхувам се за Сандра — каза Мери на Лансинг. — Тя не се е хранила и не е спала, откакто чухме първите акорди на тази музика. Какво да правим?

Лансинг тръсна глава.

— Остави я засега. Може и да излезе от това състояние.

Когато вечерята беше готова, Мелиса взе чиния с храна за Сандра и я накара да яде, но тя не хапна почти нищо и не каза нито дума.

Седнал до огъня с поглед към жената, чийто силует се очертаваше на фона на вечерното небе, Лансинг си спомни с какво вълнение тя очакваше да стигне до пеещата кула. През тази първа нощ, когато нощуваха във от страноприемницата, тя каза:

— Ще бъде прекрасно. Много се надявам. В тоя свят има толкова малко красиви неща. Това е един свят, лишен от красота.

— Ти живееш за красотата — каза й той.

— О, това е наистина така. Днес през целия следобед се опитвах да съчиня поема. Тук има нещо, от което може да излезе поема — самият елемент на красотата идва от място, което е много некрасиво. Но аз не успях да я подхвамна отначало. Зная какво трябва да кажа, но мисълта и думите не вървяха ръка за ръка.

Сега, когато стоеше край огъня и я гледаше, така обладана от музиката, както никой друг, той си мислеше дали е напреднала в своята поема.

Йоргенсон каза на Юргенс:

— Когато бяхме в страноприемницата, ти предложи да тръгнем на север. Предупредиха ни да не вървим на север. Ти каза, че се отнасяш подозрително към всяко предупреждение и че ако някой предупреди някого да не тръгва в определена посока, той трябва да тръгне точно натам. Винаги има опити, твърдеше ти, целящи човек да се откаже от своето търсене.

— Точно така — кимна Юргенс. — Мисля, че в това има здрав разум.

— Но ние тръгнахме на запад, а не на север.

— Ние поехме път към известното, а сега ще тръгнем към неизвестното. Сега, след като стигнахме до кулата, ще свием на север и ще хвърлим поглед към Хаоса.

Йоргенсон погледна въпросително към Лансинг и Лансинг му кимна.

— Точно това ми се въртеше в главата. Имаш ли възражения?

Йоргенсон поклати глава от затруднение.

— Мисля си — промълви Мелиса, — какво ли представлява Хаоса?

— Може да бъде всичко — отговори Лансинг. — Не ми звучи много приятно.

— Искаш да кажеш, че се боиш от него?

— Да, така е. Страхувам се от него.

— Хората влагат различен смисъл в едно и също нещо — каза Мери. — За нас Хаоса може да бъде едно, а за други хора — нещо съвсем друго. Различните в културно отношение групи имат различни понятия.

— Хващаме се за сламка — рече Йоргенсон. — Стискаме отчаяно, безсмислено. Първо се хванахме за куба, после за града. Сега се вкопчихме в пеещата кула и Хаоса.

— Продължавам да мисля, че кубът е важен — каза Мери. — Още имам чувството — засега не мога да се освободя от него — че пропуснахме нещо с куба. Бригадният генерал мислеше, че най-важен е градът, но той беше прекалено очевиден, прекалено явно ни заблуди.

За всеки беше напълно естествено да очаква отговор от града. — Тя се обърна към Йоргенсон: — Вие не намерихте отговора там, нали?

— Открихме само празни стаи, прах покриваше всичко. Четиримата изчезнали може и да са намерили отговора — може би затова не се върнаха. Вие намерихте повече от нас — вратите и необикновените машини. И все пак те не ви дадоха нищо, те са без значение.

— Не са съвсем без значение — възрази Мери. — Те ни разказаха за жителите на града. Това са изключително умни и учени хора с технологична нагласа, големи майстори в работата си. А това, което открихме, показва къде са отишли — в други светове.

— Както ние дойдохме в друг свят?

— Точно така — потвърди Юргенс. — С едно изключение: те са заминали по собствено желание. — И сега дърпат нас.

— Не можем да бъдем сигурни — възрази Лансинг. — Някой или някаква организация, както казваш, ни дърпа, но ние не знаем кой е той.

— Тоя опит — подхвана Мери, — едва ли е напълно непознат за теб. Ти си бил точно такъв пътешественик. По собствено желание си преминавал в други светове, пътувайки във времето.

— Вече не съм — поклати глава Йоргенсон. — Загубих дарбата си. На това място моите способности нямат сила.

— Може би трябва да се концентрираш върху това как си действал, върху механизма как си го правил. Какво си казвал, как си постъпвал, как е бил настроен умът ти.

Йоргенсон кресна в лицето й:

— Да не мислиш, че не съм опитвал? Опитах, когато бяхме в града.

— Да, той се опита — кимна Мелиса. — Видях, че се опита.

— Само да можем! — въздъхна Йоргенсон. — Само да можем, щях да се върна във времето от оная епоха преди още градът да се превърне в пустиня, когато хората са били тук и всеки е вършел своята работа.

— Щеше да бъде прекрасно! — възкликна Мелиса. — Нима не виждате?

— Да, виждаме, би било прекрасно.

— Ти не вярваш в пътуването ми през времето — рече предизвикателно Йоргенсон.

— Не съм казал такова нещо — поклати глава Лансинг.

— Да, не си. Не си го казал с толкова много думи.

— Виж какво — ядоса се Лансинг. — Не се опитвай да раздухаш кавга. Имаме си достатъчно неприятности на главата. Не можем да продължим пътя си с лични конфликти. Ти каза, че си пътувал във времето и аз не го оспорвам. Хайде да спрем до тук, а?

— Много добре — рече Йоргенсон, — само си затваряй човката.

С голямо усилие над себе си Лансинг премълча.

Мери каза:

— Насочихме се към онова, което открихме. Много се надявах, че кулата ще ни даде отговора.

— Тя не ни даде нищо — рече Йоргенсон. — Тя е също като всичко друго.

— Може да стане нещо със Сандра — каза Юргенс. — Музиката я изпълва. След време...

— Това е само тънък трептящ звук — забеляза Йоргенсон. — Не виждам какво намира в него.

— Сандра идва от артистичен свят — каза му Мери. — Тя е свикнала с естетични неща, които в другите светове са слабо развити. Музиката...

— Ако това е музика.

— Музиката сигурно ѝ говори нещо — каза Мери, без да се смути от прекъсването. — След време тя ще дойде и ще ни разкаже какво е чула.

ГЛАВА ДВАДЕСЕТ И ЧЕТВЪРТА

Но тя не дойде да им разкаже. Едва се бе докоснала до храната. Не отказваше да говори, но фразите ѝ бяха кратки и неразбираеми. За четиридесет и осем часа през първите две денонощия тя остана права, заслушана в музиката, без да обръща внимание на своите другари по съдба, дори без да обръща внимание на самата себе си.

— Само си губим времето — оплака се Йоргенсон. — Трябва да тръгнем на север. Хаоса, ако го открием, каквото и да представлява, може да ни каже нещо. Не можем да киснем тук вечно.

— Не искам да вървя на север — изпищя Мелиса. — Страхувам се от Хаоса.

— Мръсна кучка — рече Йоргенсон. — Дори не знаеш какво е Хаоса, а се боиш от него.

— Тези приказки няма да ни доведат до никъде — каза Лансинг. — Заяждането не помага. Хубаво е да поговорим, разбира се, но не трябва да крещим един срещу друг.

— Не можем да тръгнем и да оставим Сандра — каза им Мери. — Тя е с нас от самото начало. Никога няма да я зарежа.

— Северът не е единствената посока, в която можем да тръгнем. Казаха ни, че може да стигнем до нещо, наречено Хаос, но можем да намерим нещо по-далеч на запад. В първата страноприемница чухме за куба и за града, нищо повече. Във втората страноприемница научихме за кулата и Хаоса. Собствениците не са много щедри в сведенията си. Имаме карта, но тя е безполезна. Показва само пътя от града през Злата земя, нищо друго. На нея не е отбелязана нито втората страноприемница, нито кулата.

— Може би те ни казаха всичко, което знаят — възрази Лансинг.

— Може и така да е — съгласи се Юргенс, — но ние не можем да разчитаме на тях.

— Всичко е ясно — каза Йоргенсон. — Ще вървим и на север, и на запад.

— Няма да оставя Сандра — произнесе решително Мери.

— Може би, ако поговорим с нея — недоизрече Йоргенсон.

— Опитах се — въздъхна Мери. — Казах й, че не можем да останем тук. Казах й, че ще се върнем и тя пак ще слуша кулата. Съмнявам се, че ме е чула.

— Остани с нея — предложи Йоргенсон. — Другите поемаме на път. Двама от нас ще тръгнат на север, другите двама — на запад и ще видим какво ще открием. Решаваме, че всички ще се върнем след четири-пет дни.

— Мисля, че това е неразумно — каза Лансинг. — Не съм съгласен да оставя Мери сама. Струва ми се, че не трябва да тръгваме.

— Колкото до това, няма никаква опасност. Никаква заплаха от физически характер — рече Йоргенсон. — Така е напълно безопасно. Ще оставим тук Мери, останалите ще направят едно светкавично пътуване. Не храня големи надежди, но винаги има шанс да попаднем на нещо.

— Можем да носим Сандра — предложи Юргенс. — Ако я отдалечим от музиката, има изгледи да се съвземе.

— Предполагам, че бихме могли — каза Лансинг, — но е много вероятно да ни се противопостави. Тя не е с всичкия си. Даже и да не възрази, ако трябва да я носим, тя ще ни забави. Земята тук е лоша, има големи преходи между изворите. От тук до последния източник на вода има два дни път.

— Преди да тръгнем, трябва да напълним манерките си — рече Йоргенсон. — Ще прием по-малко. Ще се оправим. По-нататък може да намерим други извори.

— Струва ми се, че Йоргенсон е прав — каза Мери. — Не можем да оставим Сандра. Ще остана с нея. Не виждам никаква опасност. В земите наоколо няма живот, тук е само Душещия, но той е един от нас.

— Няма да те оставя тук сама — възрази Лансинг.

— Можем да оставим Юргенс — предложи Йоргенсон.

— Не — отвърна Мери. — Сандра ме познава добре. Винаги е общувала с мен. — После се обърна към Лансинг. — Всички не можем да останем тук. Само си губим времето. Трябва да знаем какво има на север и на запад. Ако не намерим нищо, ще знаем това и ще измислим нещо ново.

— Не тръгвам на север — каза Мелиса. — Просто няма да вървя.

— Тогава ти и аз ще тръгнем на запад — каза Йоргенсон. — Лансинг и Юргенс поемат на север. Ще вървим леко и бързо. Само след няколко дни ще се върнем. До тогава Сандра може да се оправи.

— Все още се надявам, че тя научава нещо, чува нещо, за което всички ние сме глухи — въздъхна Мери. — Отговорът на въпроса или част от него може да е тук и тя да е единствената, която ще го открие.

— Ще останем заедно — настояваше Лансинг. — Не трябва да се разделяме.

— Голям си инат — каза Йоргенсон.

— Инат съм — съгласи се Лансинг.

Към края на деня Сандра вече не можеше да се държи на крака. Тя падна на колене. От време на време започваше да пълзи, да лази към пеещата кула.

— Боя се за нея — каза Лансинг на Мери.

— И аз — кимна Мери, — но тя изглежда се чувства добре. Не говори много. Казва, че трябва да остане тук. Другите могат да вървят, но тя не може да напусне това място. Каза ми да ѝ оставя малко храна и вода и тя ще се оправи. Тази вечер тя хапна нещо и пи малко вода.

— Каза ли ти какво става?

— Не, не ми каза. Питам я, но тя или не искаше, или не можеше да ми каже. Предполагам, че не можеше. Може би тя самата не разбира какво става.

— Сигурна ли си, че става нещо, че това не е само видимото очарование от музиката?

— Не съм съвсем сигурна, но мисля, че тук става нещо.

— Странното е — каза той, — че не получихме сериозна информация от кулата. Тук няма нищо, абсолютно нищо, за което да се хванеш. Също като при куба. И двете неща си приличат. Не можеш да получиш нищо нито от едното, нито от другото. И двете са строителни конструкции. Някой ги е построил с определена цел.

— Йоргенсон също говореше за това. Той мисли, че са фалшиви ключове, построени да ни заблудят.

— Лабиринтния синдром. Бягане из лабиринта. Тест за излизане от него.

— Той не го каза, но имаше предвид точно това.

Те седяха встрани от другите близо до огъня. Юргенс стоеше от едната им страна и не правеше нищо, просто стоеше. Другите двама

седяха до огъня, понякога си подхвърляха по някоя дума, но през по-голямата част от времето мълчаха. Мери хвана Лансинг за ръката.

— Трябва да направим нещо — каза тя. — Не можем просто да стоим тук и да чакаме какво ще стане със Сандра. Човекът в първата страноприемница спомена, че зимата приближава. Каза, че през зимния сезон затваря. Тук зимата сигурно е ужасна. Сигурно ни остава малко време. Вече е есен. Може би дълбока есен.

Той сложи ръка върху нейната и я притегли към себе си. Тя отпусна глава на рамото му.

— Не мога да те оставя тук съвсем сама — каза той. — Страх ме е да те оставя тук сама.

— Трябва.

— Мога да тръгна на север сам. Юргенс ще остане тук при теб.

— Не, предпочитам Юргенс да дойде с теб. Тук не е опасно, опасността е там, на север. Не разбираш ли? Така трябва да стане.

— Да, зная. В това има смисъл, но аз просто не мога да те оставя.

— Трябва да го сториш, Едуард. Ние трябва да знаем какво търсим на север.

— Или на запад.

— Да, вярно. Това нещо може да е и тук, но ние не знаем какво е. Бедната Сандра може да се е насочила правилно. Има вероятност тя да открие нещо, но това е само вероятност. Не си струва да чакаме всички тук.

— Ще се пазиш ли? Нали ще останеш тук и няма да рискуваш?

— Обещавам ти — каза тя.

На другата сутрин тя го целуна за сбогом и каза на Юргенс:

— Грижи се за него. Разчитам на теб да се грижиш за него.

Юргенс ѝ отговори гордо:

— Ще се грижим един за друг.

ГЛАВА ДВАДЕСЕТ И ПЕТА

От страноприемницата до кулата цялата земя беше суха и безводна. На север от кулата сушавата земя се превърна в пустиня. Стана трудно да се върви. Пясъкът се сипеше под нозете, когато се изкачваха по дюните, вятърът духаше непрекъснато от северозапад и хвърляше пясък в лицата им.

Те не говореха, вървяха с глави, наведени срещу вятъра. Юргенс гледаше компаса и проверяваше курса по него, така те бавно се придвижваха на север. Роботът куцукаше напред, Лансинг се влачеше след него. Отначало Лансинг вървеше пръв, а роботът куцукаше след него, ала когато Лансинг се умори, Юргенс с неговото неуморимо механично тяло пое водачеството.

След няколко часа път голямата част от дюните изчезнаха и те излязоха на твърда, макар и все още покрита с пясък земя.

Като гледаше как роботът накуцва енергично пред него, Лансинг продължи да му се чуди. Юргенс продължаваше да е загадка за него, макар че всеки от групата беше загадка. Той се опита да премисли какво знаеше за всеки от тях и забеляза, че сведенията му са съвсем повърхностни. Мери беше инженер в един свят, където още съществуваха старите империи от осемнайсети век, те създаваха един стабилен, но безмилостен свят. Освен това той знаеше още малко за нея по една проста причина: той я обичаше. Нямахме представа в каква служба е работила, с каква инженерна дейност се е занимавала, не знаеше нищо за нейното семейство или за миналия ѝ живот, знаеше за нея може би по-малко, отколкото за всеки друг.

Светът на Сандра беше твърде мъгляв, той носеше една култура, която Лансинг не разбираше, макар често да си казваше, че нейната културна среда е чисто и просто една субкултура, в която тя е съществувала. Истинската култура на нейния свят може да е нещо съвсем различно и тя самата да не знае за нея повече, отколкото той. Помисли си, че не са били много добри със Сандра. Цялата група постоянно я пренебрегваше. Ако ѝ се дадеше възможност, тя би могла

да допринесе много за успеха. Ако беше участвала в експеримента с машината в подземиято, както Лансинг и Мери, тя може би щеше да научи много повече от тях. Дори сега, в тези близки връзки с музикалната кула, тя би могла да намери решението, което всички търсеха.

Енорийския свещеник, според Лансинг, беше отворена книга, макар че от друга страна можеше да е творение на една субкултура. Нямаше видими причини да се предполага, че неговият свят е бил толкова фанатичен, така ограничен и така порочен, както свещеникът виждаше собствения си свят. Ако имаше време, те може би щяха да разберат Енорийския свещеник, може би щяха да открият някаква област на разбирателство и като знаят произхода му, да се отнесат със симпатия към обръкания му начин на мислене.

Бригадният генерал, помисли си Лансинг, беше нещо съвсем различно. Беше потаен, не искаше да опише своя свят, отказа да им разкаже как е бил прехвърлен на това място. Опитваше се да доминира, изгарян от жестоката нужда да бъде господар и командир, не желаше да слуша доводите на другите, а само своите собствени доводи, и наистина си остана загадка. Без съмнение той не е бил представител на някаква субкултура. Изглежда неговият свят представляваше военна анархия — стотици сражаващи се владетели се избиваха помежду си. Това е игра, каза им той, само игра, но тя е смъртоносна.

А Юргенс? Там нямаше субкултура, това беше един свят, изоставен заради звездите, а останките от него се плъзгаха към неразбираемо варварство. Свобода, беше му казал Юргенс, той най-подир получи своята свобода от тежката отговорност да се грижи заедно с другите работи за жалките останки от човечеството. Свобода ли, мислеше Лансинг. Чудеше се дали и сега Юргенс е разбрал, че той не е получил своята свобода. Той още си играеше на пастир сред хората, даже сега го правеше по-подчертано — хвърляше се през тази пустиня към Хаоса така, сякаш само той можеше да го разгадае. Даже и да бяха стигнали до този безподобен свят, той щеше да застане отстрани, винаги готов да помогне, винаги с нуждите и надеждите на другите, на неговите човешки същества, загнездени в неговия разум.

Ала по някаква причина той не беше дарил с цялата си вяра своите човешки същества. На него, Лансинг, беше разкрил част от

съдбата си: разказа му за своя свят, за хобито си да прави човекоподобни кукли, вдъхновено от старите приказки на човечеството. Кукли, мислеше си Лансинг, също като куклата Мелиса? На всички останали не беше казал нищо, заинати се и мълчеше, даже когато Мери го попита повече или по-малко открито.

Това буди недоумение, мислеше си Лансинг. Защо роботът се довери само на един от тях, но не и на другите? Съществува ли между тях връзка, която роботът виждаше, а човекът — не?

Право пред него Юргенс спря в подножието на малка дюна. Когато Лансинг се приближи до него, роботът показва някакъв предмет, който стърчеше над дюната. Това беше тежък балон от стъкло или прозрачна пластмаса, подобен на шлем от космически костюм, а в него, обърнат към тях, имаше човешки череп. Оголеният ред зъби блестеше срещу тях в широка усмивка, а единият от зъбите, както забеляза Лансинг, беше златен и сияеше на слънцето. Над пясъка се показваше кръгло парче метал, а някъде вдясно, по-далеч върху склона на дюната, беше захвърлен друг къс метал.

Юргенс извади лопатка от раницата си и започна да копае пясъка. Без да промълви нито дума, Лансинг стоеше и гледаше.

— След малко ще видим, какво е това — рече Юргенс. Няколко минути по-късно те видяха.

Металната измишльотина повтаряше точно човешките очертания. Имаше три крака, а не два, две ръце и тяло. Беше дълга над три метра, а в горната ѝ част имаше място, в което се намираще черепът на отдавна умрял човек. Костите бяха пръснати из цялата местност, която човекът някога е обитавал. Черепът беше затворен в прозрачния балон.

Клекнал до откритието си, Юргенс вдигна глава към Лансинг.

— Какво предполагаш? — попита той.

Лансинг потрепера.

— Ти предполагай, а не аз.

— Добре — съгласи се роботът. — Машина за пътуване.

— Машина за пътуване?

— Твърде вероятно. Това е първото нещо, което ми идва на ум.

— Каква е тая машина за пътуване?

— Нещо подобно създадоха хората от моята планета преди да тръгнат към звездите. Трябваше да се използва на други планети. Във

враждебна обстановка, предполагам. Никога не съм виждал такива машини, само съм чувал за тях.

— Машина, която да се движи по враждебна планета?

— Точно така. Свързана е с нервната система на човека. Сложна система, която напълно съответства на системите в човешкото тяло. Заповядваш ѝ да върви и машината тръгва. Същото е и с ръцете.

— Ако това е вярно, Юргенс, ние виждаме един от коренните жители на тази планета. Нито един човек не би могъл да се пренесе тук като нас, ако е навлечен с такава машинария. Разбира се, ние идваме облечени в дрехите си, но...

— Не можеш да го измъкнеш от машината — каза Юргенс.

— Може би — съгласи се Лансинг. — Но такъв човек, ако идва отнякъде, щеше да дойде от алтернативен свят, враждебен за човека. Толкова замърсен, толкова опасен...

— От свят на войни — добави Юргенс. — Пълен със смъртоносни лъчи и газове.

— Да, предполагам, че и това е възможно. Но след като веднъж е стигнал до този свят, той няма да има нужда от машината. Въздухът тук не е замърсен.

— Ти сигурно разбираш — започна Юргенс, — че той не може да се отдели от апарата. Така се е сраснал биологично с него, че не е успял да се освободи от тая черупка. Той вероятно не е мислил много за последиците, защото е свикнал с него. Освен това една такава машина има известни предимства. Това е напълно възможно, особено в свят като този.

— Да — кимна Лансинг, — това е възможно.

— И тук той стига до провала — рече Юргенс. — Тук, въпреки цялото си високомерие, той стига до своя окончателен провал.

Лансинг погледна към робота.

— Мислиш си, че всички хора са високомерни, че това е белег на човешкия род.

— Не всички хора — каза Юргенс. — Ти можеш да разбереш, ако в мен има малко горчивина. Да останеш зад...

— Раната е гнояла през цялото време.

— Не е гнояла — рече Юргенс.

Те помълчаха малко, сетне роботът каза:

— Не става дума за теб. Ти не си високомерен. Никога не си бил. Енорийския свещеник беше, същият беше и Бригадният генерал. Сандра по свой деликатен начин...

— Да, зная — кимна Лансинг. — Надявам се, че ще можеш да им простиш.

— Само ти и Мери — рече Юргенс. — Готов съм да дам живота си за теб и Мери.

— И все пак ти не разказа на Мери за себе си. Отказа да ѝ се довериш.

— Тя щеше да ме съжалява. Не бих могъл да издържа съжалението. Ти никога не си ме съжалявал.

— Не, не съм — каза Лансинг.

— Едуард, хайде да оставим високомерието настрана. Да си вървим по нашия път.

— Ти водиш, аз съм след теб — каза Лансинг. — Нямаме време за губене. Не исках да оставя Мери. Дори и сега едва се сдържам да не се върна.

— След три дни ще се върнем. Ще я намерим жива и здрава. Дадохме си не повече от четири дни.

Те не срещнаха дървета по пътя си. На тая земя не растеше нищо. Вечерта спряха да пренощуват без да палят огън.

Нощта беше прекрасна със своята суровост и блясък. Голите пясъци се разстилаха под луната, която се издигаше към небесните висини, окъпани от белия ѝ блясък, звездите блестяха свирепо.

Лансинг усети как поема в себе си магията на нощта, нейната сурова, жестока, съвършена красота. Веднъж той чу нещо, което му се стори като вой. Звукът идеше от юг, това беше като воя на огромния изгубен звяр, който ревеше над града, а след това и на високия хълм в Злата земя. Той се вслуша внимателно, защото не беше сигурен, че наистина го е чул, но воят не се повтори.

— Чу ли нещо? — попита той.

Юргенс отговори, че не е чул.

Роботът събуди Лансинг при зори. Луната се беше преместила на запад, звездите на изток бледнееха.

— Хапни нещо — каза му Юргенс, — после ще тръгнем по пътя.

— Сега не искам нищо — рече Лансинг. — Стига ми глътка вода. Ще хапна по-късно по пътя.

Отначало вървяха много леко, ала към пладне отново започнаха да се срещат дюни, първо много малки, после дюните по пътя ставаха все по-големи. Те навлязоха в района на движещи се жълти пясъци под светлия лазур на небето, чийто свод се спускаше към пустинята и похлупваше пясъците. Земята пред тях постоянно се издигаше нагоре, докато най-сетне им се стори, че се катерят към суровото синьо небе. На север, право пред тях, една тясна ивица на небето ставаше все по-тъмна, приемаше все по-наситен нюанс на синьото и когато те изкачваха коварните дюни, пясъкът се сипеше под краката им, а тъмната ивица се издигаше все по-високо в небето, като се променяше от тъмносиньо в горната си част до черно малко по-надолу.

Неясен глух тътен се разнесе откъм север. Докато те бяхтеха път през дюните, тътенът ставаше все по-силен.

Юргенс спря на върха на една голяма дюна и изчака приятеля си да го настигне. Лансинг застана до него, запъхтян от катеренето.

— Това пред нас ми прилича на гръмотевици — рече Юргенс. — Задава се силна буря.

— Съдиш по цвета на небето — каза Лансинг, — но това не ми прилича на буреносни облаци. Никога не съм виждал буреносен облак с край, който върви право напред. Обикновено има голям фронт на бурята, а тук не виждам никакъв фронт.

— Преди малко си помислих, че виждам светкавица, не точно самата светкавица, а само отблясък от нея, само нейното отражение.

— Топлинна мълния — обясни му Лансинг. — Отражение на много далечна мълния върху облаците.

— След малко ще видим какво е това. Готов ли си да тръгнем или да си починем малко?

— Давай напред! Когато искам да си почина, ще ти кажа.

В средата на следобед огромна черна облак обви целия хоризонт. На места по него се срещаша тъмно пурпурни оттенъци, всичко това придобиваше вид на заплашително явление. Наглед като че нямаше движение, не се забелязваха нито мрачни облаци, нито стремително подгонени от вятъра огромни маси пара, и въпреки това понякога на Лансинг му се струваше, че когато спираше да погледне напред, забелязваше едва доловимо движение надолу, сякаш като тънък слой от някакво вещество тече чернотата, сякаш тънък воден пласт се стича по прозоречно стъкло в летен дъжд. Самият облак като

че бе зареден с ужасна сила, която превъзхождаше заплахата от тежката вода, и все пак нямаше видима ярост или заплахата от ярост освен ярките мълнии, които на интервали пресичаха лицето на мрака. Сега тътенът на бурята продължаваше непрекъснато.

— Много необикновено — рече Юргенс. — Никога не съм виждал нещо подобно.

— Това Хаоса ли е? — попита Лансинг. И докато питаше, той си спомни хаоса или чувството за хаос, макар сега да се съмняваше, че го е видял, който зърна, когато за миг се изправи на върха на слънцата над вселената. И хаосът, който видя, вселенският хаос, не приличаше никак на това тук, макар да разбираше, че ако трябва да го опише, не би могъл да каже нищо за него.

— Може би трябва да те попитам: какво е Хаоса — каза Юргенс. Лансинг не се опита да му отговори.

Те продължиха да се изкачват, пътят стана по-стръмен, отколкото през цялото време от тръгването им до сега. Те се катереха нагоре по низ от все по-високи дюни, а пред тях хоризонтът се изкривяваше наляво и надясно, сякаш изкачваха една непрекъсната дюна, основата, на която описва полукръг, а другият ѝ край навлиза в черната маса на небето.

Късно следобед двамата стигнаха до върха на един голям хълм, по който се изкачваха. Изтощеният Лансинг рухна на пясъка и се облегна на голям заоблен камък. Голям заоблен камък, рече си той. Огромен камък тук, където досега не е останало нищо по-голямо от пещчинка? Той се втренчи в краката си, но камъкът продължаваше да си стои тук и не само един, а цял куп заоблени камъни, кацнали малко под най-високата точка на дюната, която бяха изкачили. Те си лежаха в пясъка, сякаш през отдавна минало време някой ги е поставил тук.

Юргенс застана на върха на дюната с разкрячени нозе, забил патерицата си дълбоко в пясъка, за да се подпира и пази равновесие.

Отляво и отдясно се простираше вдлъбнатия край на дюната, а право пред тях пясъкът се спускаше стремително надолу като непрекъснат склон, докато стигнеше дъното на огромния облак, който тъмнееше заплашително пред тях. Когато погледна право към облака, Лансинг видя, че това не е облак, но какво точно представлява, не знаеше. Това беше масивна, съвсем черна стена, която се издигаше от мястото на срещата със стръмния пясъчен склон високо в небето,

толкова високо, че трябваше да вдигне глава, за да види върха ѝ. Мълниите продължаваха да разсичат предната част на стената с опустошителна ярост, бурята гърмеше и тътнеше. Той видя или може би така му се стори, че стената е чудовищна дига, изправена към небето, а през горната ѝ част тече нещо, което не е вода, а гигантски водопад от мрак, който се спускаше по стената, един толкова плътен и непробиваем водопад, че той всъщност не виждаше никакво падане, само изпитваше хипнотично чувство за сгромолясване. Загледан пред себе си, той разбра, че не чува само гръмотевиците, а мощният ужасен грохот на онова, което падаше през върха на дигата, един шум като тътена на Ниагарския водопад или шум от нещо, което пада от голяма височина, пада от неизвестността към неизвестното. Стори му се, че самата земя под него трепери от грохота.

Той обърна глава и погледна към Юргенс, но роботът сякаш не го забелязваше. Той се беше облегал тежко на патерицата си, загледан в мрака, който изглежда го беше омагьосал и хипнотизирал. Стоеше неподвижно и гледаше.

Лансинг върна отново погледа си към мрака и сега по-ясно от всякога той му се видя като дига, макар че миг по-късно той вече не беше сигурен, че това наистина е дига. Отначало го взе за облак, после за дига, за какво ли щеше да го помисли след това?

В едно беше сигурен — че това не е отговорът, който търсеха, че не е ключът, който след време ще им даде отговора. Също като куба и вратите, като машината и пеещата кула то беше безполезно. Може би не съвсем безполезно, но безполезно за него, за Юргенс и за другите, за интелигентността и усещането, които притежаваше човешкият ум.

— Краят на света — каза Юргенс, като произнасяше думите със странен трепет в гласа.

— Краят на света? — учуди се Лансинг и още щом промълви тези думи, изпита съжаление — глупаво беше да го казва. Защо го каза, нямаше представа.

— Може би не само на този свят — рече Юргенс. — Не единствено на този свят. Краят на всички светове. Краят на всичко. Така става във вселената. Изяжда я мракът.

Роботът направи крачка напред и извади патерицата, като търсеше здрава земя да я забие. Той не намери здраво място. Патерицата се подхлъзна и излетя от ръцете му. Болният му крак се

подгъна под него и той политна напред. Той падаше и се търкаляше по склона. Раницата се изхлузи от раменете му и започна да се плъзга по склона пред него. Ръцете на Юргенс работеха трескаво, забиваха се в склона да спрат плъзгането, ала нямаше нищо, за което да се хване. Имаше само пясък и той се сригваше надолу навсякъде около него. Ръцете му оставяха дълги бразди в пясъка.

Лансинг, който до тоя миг клечеше, скочи бързо на крака. Ако можеше да се задържи прав, помисли си, забивайки крак дълбоко в пясъка под плъзгащата се повърхност, имаше шанс да стигне до Юргенс и да спре плъзгането му, да го издърпа на безопасно място.

Той направи крачка надолу и опипващият му преден крак не срещна здраво място. Пясъкът беше като прах. По него не можеше да се върви, на него не можеше да се стои. Той направи опит да се върне назад, протегна се отчаяно да стигне върха на дюната с надеждата да се изтегли от движещата се повърхност. Ала сега кракът му се плъзгаше по-бързо, заорал дълбока бразда в пясъка, той падна по лице на склона и започна да се плъзга бавно, даже много бавно, но без надеждата да спре. И не само че се плъзгаше, но целият пясък около него бавно и неотразимо се подчиняваше на всесилната гравитация.

Той разпери ръце и крака, за да създаде по-голямо съпротивление върху повърхността, по която се плъзгаше, и след като стори това му се видя, че се движи малко по-бавно, макар че беше трудно да се каже. Безнадеждно е, каза си той, за да е честен пред себе си. Всяко усилие от негова страна да се изкатери нагоре само разбутваше пясъка, караше го да се плъзга по-бързо надолу и да го отнесе със себе си.

Ала сега той знаеше, че движението надолу леко се забави и за миг плъзгането сякаш спря. Той лежеше с разперени ръце на пясъка и се боеше да помръдне, защото разбираше, че и най-лекото движение от негова страна може да поднови плъзгането.

Той не знаеше къде е Юргенс и когато се опита да обърне глава и да погледне надолу по склона с надеждата да го огледа, пясъкът отново започна да се плъзга. Той върна главата си в предишното положение, притисна я силно към склона и плъзгането спря.

Мина цяла вечност, така му се стори на него. Земята продължаваше да трепери под грохота на големия черен водопад. Шумът притъпи усещанията му, той вече не знаеше кой е и къде се

намира. От мястото, където лежеше, едва можеше да види върха на дюната, по която се изкатериха двамата с Юргенс. Шейсетина метра, прецени той. Де да можеше да ги пропълзи, но да пропълзи шейсет метра — това беше невъзможно.

Той съсредоточи вниманието си върху този недостижим връх на дюната като че със самото съсредоточаване би могъл да го достигне. Върхът стоеше неподвижен и празен — една пясъчна линия на фона на синьото небе.

За миг той извърна очи да погледне встрани, да плъзне поглед по безкрайната площ на склона, върху който той се бе закрепил. Когато отново погледна към върха на дюната, там вече стоеше някой. Бяха четирима на фона на небето, стояха там и зяпаха надолу към него с физиономии, които някак глупаво и отвратително наподобяваха човешките лица.

Много бавно той се досети кои са те — бяха четиримата картоиграчи, които седяха около масата далеч от другите посетители в две различни страноприемници, а сега стояха и го гледаха с лица, подобни на черепи.

Защо са тук, мислеше той. Какво ги носеше насам? Какво можеха да търсят те на това място? Той светкавично си помисли да им извика, но веднага реши, че няма смисъл. Ако им извикаше, те просто нямаше да го забележат и това щеше да направи положението му още по-лошо. За миг той си помисли дали наистина са тук. Не си ли правеше въображението му лоша шега с него? Погледна встрани и после пак върна погледа си. Четиримата още стояха там.

Той видя, че единият от тях държи в ръката си нещо и се опита да разбере какво е то, ала не успя. Сетне картоиграчът, който държеше онова нещо, го вдигна над главата си и го завъртя. След като го стори, Лансинг вече знаеше какво е това — беше навито на руло въже. Картоиграчът му подаваше въже!

Въжето изсвири във въздуха и започна да се развива, докато летеше към него. Той знаеше, че има една, най-много две възможности да се спаси. Ако се хвърли да хване въжето, това щеше да поднови плъзгането му надолу и докато издърпат въжето, докато го навиват и хвърлят, той ще бъде твърде далеч. Въжето сякаш увисна във въздуха, движеше се съвсем бавно и се развиваше с приближаването до мястото, където лежеше. То падна върху него, хвърлянето беше

съвършено. Той посегна далеч по-отчаяно, отколкото беше нужно, сграбчи го с една ръка, превъртя се и зае положение, в което да го хване и с другата ръка. Когато направи това, той се плъзна, и то много бързо. Той стисна с едната си ръка въжето, вкопчи се в него в мъртва хватка. Сетне го хвана с втората ръка и спря плъзгането с едно страхотно разтърсване, когато цялото въже се опъна. Той увисна на него с яростно стискане и започна бавно да се изкачва по склона. Придържаше се ниско до земята, избягваше всяка случайност, при която би могъл да изтърве въжето. Крачка след крачка той се придърпваше напред. После той спря да си поеме дъх и погледна нагоре по склона. Върхът на дюната пустееше, картоиграчите бяха заминали. Кой тогава, помисли си той, държи въжето? Внезапно пред него се откри гледка, от-която го заболя: другият край на въжето беше свободен. Дъхът спря на гърлото му, той се заизкачва като луд, небрежно, без да мисли. Единственото, което имаше значение за него, беше да стигне до върха, преди край на въжето да падне надолу. Той усети как тялото му се изкачи на върха. Едва сега той спря да се катери.

Претърколи се и седна. Не изпусна нито за миг въжето, докато не седна на твърдата повърхност от безопасната страна на склона. Едва тогава го пусна. Видя, че въжето е вързано около един от кръглите камъни. Беше ги забелязал с известна изненада, когато двамата с Юргенс изкачиха върха, надвиснал над смъртоносния склон.

Юргенс, помисли си той. Юргенс, о, боже! През последните няколко минути от отчаяното му изкачване (беше ли то минути или часове?) всички мисли за Юргенс бяха излетели от главата му.

Той пропълзя на лакти и колене до върха на дюната и легна там, загледан надолу в продължителното равномерно падане на пясъка. Дирята, която беше оставил при изкачването си нагоре, леко се за равняваше от бавното пълзене на изтичащия пясък. След няколко минути нямаше да остане и следа, че той е бил тук.

От Юргенс нямаше и помен, не си личеше пътеката, която бе оставил при плъзгането си надолу по склона. Знаеше, че Юргенс е изчезнал — изчезнал сред онова, което го очакваше на границата, там, където големият мрак се спускаше долу до пясъка.

Роботът не извика, спомни си той, не произнесе името му за помощ. Той мълчаливо прие участието си, онова, което го очакваше в

края на склона. Лансинг беше сигурен, че той не е и помислял за себе си, че не е искал да набърка него, човека Лансинг, в своето нещастие.

Беше ли това нещастен случай, питаше се той. Спомни си още веднъж как Юргенс стоеше като омагьосан пред лицето на този ужасен гръмотевичен мрак, също както Сандра гледаше като замаяна пеещата кула. Лансинг си спомни и още нещо: как Юргенс направи първата си крачка напред от мястото, където стоеше, сякаш знаеше, че стои на самия край на безопасността, но въпреки това направи крачката, приближаваща го до това ужасно нещо, което го очарова.

Подмами ли го някой, както бе подмамена Сандра? Криеше ли се нещо в завесата от мрак, която го зовеше? Беше ли направил тази крачка доброволно, без да очаква, че ще се плъзне надолу по склона, и после всичко е станало доброволно, от неосъзнатата, непозната, но всеобхватна нужда да се приближи до онова, което така го бе запленило?

Лансинг тръсна глава. Нямаше никаква възможност да разбере.

Но ако всичко това е вярно, мина му през ума, тогава той, роботът Юргенс, е направил нещо свое, постъпил е в своя полза, а не в полза на хората под неговата опека. Постъпил е така, като винаги е искал, а не както му е повелявала коректността към хората. В този последен миг Юргенс е постигнал свободата, към която винаги се е стремил.

Лансинг бавно се изправи на крака. Той отвърза от заобления камък края на въжето и започна методично да го навива. Навярно нямаше нужда да го навива, той можеше да го остави там, където беше паднало, но навиването му даваше възможност да прави нещо.

След като го нави, той го остави на земята и се огледа да види ще може ли да открие картоиграчите. Но те не бяха тук, на това място нямаше нищо, което да показва, че са били тук. Нямаше време да им се чуди, той помнеше задължението си и трябваше да го изпълни колкото е възможно по-бързо.

Трябваше да се върне при пеещата кула, където Мери още бдеше над изпадналата в транс Сандра.

ГЛАВА ДВАДЕСЕТ И ШЕСТА

Той се влачеше в южна посока, следвайки пътеката, която двамата с Юргенс оставиха по пътя си на север. На места следите бяха засипани от подвижните пясъци, ала той винаги ги откриваше малко по-нататък. Зад гърба му още се чуваше грохот — звукът на отдалечаващия се Хаос. Какво е Хаоса, питаше се той, докато пълзеше по пътеката. Сега това нямаше значение. Единственото, което сега имаше значение, беше да се върне при Мери.

Падна нощ и изгря луната — една подпухнала топка, плуваща на изток, заблестяха първите звезди. Той упорито продължи пътя си. Сега е по-лесно, отколкото рано на другия ден, рече си той, защото сега вървеше надолу. Всъщност не му се стори много лесно.

Той рухна и легна на пясъка. Не можеше да продължи, не можеше да се изправи отново на крака. Обърна се на гръб и потърси с ръка манерката. И докато я търсеше, потъна в дълбок сън.

Събуди се от лъчите на слънцето и за миг се зачуди къде се намира. Надигна се на лакът да огледа мястото. Нямаше какво да види освен ослепителния блясък на пясъка, отразяващ слънчевите лъчи. Той вдигна ръка и потърка с юмрук очите си, докато си спомни къде се намира и задължението го подсети, че трябва да върви.

Той се изправи на крака и изтръска дрехите си. Едва се крепеше, защото още не беше съвсем буден. Вдигна манерката пред себе си и отпи от топлата течност. След като зави капачката на манерката, той тръгна по пътя, който преди това беше прокарал за себе си. Той изрови храна каквато и да е храна, първото, което търсеците му пръсти напипаха в раницата, и започна да дъвче както вървеше. Нямаше сила, която да спре пътя му на юг. Краката му, вдървени от съня, потръпваха болезнено при всяка крачка, но той упорито ги движеше и лека-полека те започнаха да му се подчиняват. Гърлото му изгаряше от жажда, но той не пи, защото водата в манерката беше стигнала почти до дъното и трябваше да я пази. Часове по-късно той разбра, че втората манерка, пълна с вода, беше пъхната в раницата му. Пясъкът пред него се

стелеше на вълни и плуваше в острия блясък на слънцето. Беше спал по-дълго, отколкото трябваше, беше загубил ценно време и той използваше това като камшик, за да си наложи да върви.

Понякога мислеше за Юргенс, но това не ставаше много често и не траеше дълго. Мислеше, че пак има нещо, което трябва да направи по-късно. Опитваше се да събере мислите си и да ги насочи към Мери, която го очакваше при пеещата кула. Ала понякога мисълта за Мери отлиташе и той потъваше във вакуум, а в главата му оставаше само едно нещо, разумът му държеше здраво само едно нещо, и то беше да стигне до пеещата кула.

Той наближи края на дюните и макар че пътеката не личеше така ясно, продължи да намира пътя, защото земята тук беше песъчлива. Слънцето мина зенита и пое на запад. Вече се вървеше по-леко — земята беше по-твърда, а дюните намаляха и той се опита да ускори ход, но краката му отказваха да вървят по-бързо. И нищо чудно, каза си той съвсем разумно. Минаваше третият пълен ден на това мъчително пътуване. Въпреки усилията той се укоряваше и се сърдеше на себе си, че не върви бързо.

Слънцето се скри зад хоризонта, на изток блеснаха звезди и когато луната изгря, небето просветля. Той все така се подтикваше да върви напред. Ако продължаваше със същия ход, ако само успееше да продължи пътя, щеше да стигне до пеещата кула призори.

Тялото му го предаде. Краката престанаха да му се подчиняват и той трябваше да спре. Довлече се до прикритието от вятъра, което му даваше малка дюна, и отвори раницата си. Вътре намери втората манерка с водата, която толкова много му трябваше, и отпи внимателно от нея, за да остане за другия ден. Извади студена наденица и меко сирене и ги изгълта, премалял от глад.

Ще седна, ще поседя, залъгваше се той, но няма да спя, след около час ще тръгна отново. Скоро задряма и когато се събуди, звездите на изток избледняха от първите лъчи на утрото. Той се изправи, проклинайки се за съня, нарами раницата и пак пое на юг. Беше обещал на Мери да не се бави повече от четири дни и искаше да изпълни обещанието си.

Пред него бяха дюните и краят на едно леко пътуване. На това парче земя преди да стигне дюните той трябваше да измине по-голяма част от останалия път, защото дюните щяха да го забавят.

Защо съм толкова припрян, питаше се той. Нямахме чак толкова голяма нужда да бърза. Мери беше добре. Тя го чакаше и се чувстваше добре. Ала тези мисли не го успокояваха, той не забави крачка.

Малко след пладне той стигна до дюната, където бяха намерили повредената крачеща машина. Черепът с блестящия зъб му се хилеше идиотски. Той продължи пътя си.

Стигна до дюните и се хвърли срещу тях като неустрашим воин. Само няколко часа още, каза си той. Щеше да стигне до кулата преди заник слънце и да грабне Мери в прегръдките си. След около час той зърна кулата, чийто връх стърчеше над една от най-високите дюни, и видът на кулата го накара да ускори ход още повече.

През цялото време докато вървеше през пустинята той пазеше в съзнанието си неясния образ на Мери, затичана към него, крещяща от радост при появата му, протегнала към него ръце в момента, когато той минава последните метри от пътя. Ала това не стана. Тя не дойде затичана да го посрещне. Тя изобщо не се виждаше никъде. Нямахме дим над огнището. Нямахме огън, нямахме я и Сандра.

После, когато вече тичаше към лагера, той видя Сандра. Лежеше свита на кълбо до основата на пеещата кула. Тя не помръдваше. Вятърът развяваше шалчето, което носеше вързано на врата си и толкова.

Лансинг спря с разтреперани крака. Една ледена ръка пресегна отнякъде да стисне сърцето му и тръпки от страх полазиха по тялото му.

— Мери! — извика той. — Мери, върнах се. Къде си?

Мери не отговори. Нищо не му отговори.

Сандра трябва да знае, помисли си той. Външно тя изглеждаше заспала, но той ще я разтърси, ще я събуди и тя ще му каже.

Той коленичи до нея и лекичко я разтърси. В тая работа се криеше нещо лошо — тя сякаш нямахме тегло. Той я разтърси отново, от самото тръскане тя се обърна и разкри лицето си. Пред него беше съсухреното лице на мумия.

Той дръпна ръката си от нейното рамо и главата ѝ падна назад така, че вече не го гледаше. Мъртва, помисли си той, сякаш е умряла преди хиляда години! Изсъхнала под дрехите си, развявани от вятъра, една шумка, от която е изсмукано всичко живо, целия ѝ живот!

Стана и се завъртя наоколо. Повлече се към огнището и протегна ръце към сивата пепел. Не усети топлина. Зарови ръце в пепелта, ала огънят беше изгаснал, на дъното нямаше тлеещи въглини. Една раница беше оставена до угасналия огън, само една! Най-вероятно раницата на Сандра. Раницата на Мери беше изчезнала.

Той бавно седна на земята и разумът му се вледени от ужас и мъка, просто се вледени.

Сандра мъртва, Мери заминала, а огънят — изгаснал от часове, защото трябва да минат много часове, преди огънят да угасне напълно. Мери беше тръгнала преди много часове.

Мозъкът му преодоля част от вледеняването и ужасът нахлу в него, ала той го отпъди надалеч.

Нямаше време да се поддава на страх и паника. Беше време да седне спокойно и да помисли, да измисли нещо, да събере всички неща в едно цяло и да реши какво да прави.

Лагерът беше празен. Нямаше ги Йоргенсон и Мелиса, но това не значеше нищо. Може да са закъснели с връщането си. На тръгване от лагера всички решиха да се върнат след четири дни, а четвъртият ден още не беше изтекъл.

Сандра беше мъртва, а външността ѝ показваше, че е починала много отдавна, макар това да беше невъзможно. Преди четири дни тя беше жива, даже преди по-малко от четири дни. Кулата я е изсмукала цялата, рече си той горчиво без каквато и да било логика, беше се хранила с нея, беше я изяла, докато не остане нищо от нея. Беше я изцедила и изсушила, може би, защото Сандра искаше кулата да го направи, доброволно ѝ се принесе в жертва — логичен завършек на една преданост, причинена от усета ѝ за красота, каквато младата жена намираще в кулата.

Мери е заминала, каза си, но не се е измъкнала, не е избягала разплакана в дивата околност. Раницата ѝ беше изчезнала. Но защо не му остави някакъв знак да обясни къде отива? Можеше да закачи една бележка на скалата.

Той стана на крака и претърси мястото без да намери нищо, после за сигурност го претърси отново и за втори път не откри нищо.

Тя би могла да тръгне на север с мисълта да срещне него и Юргенс на връщане от пътуването им. Имаше вероятност да тръгне и на запад, надявайки се да намери Йоргенсон и Мелиса, макар че това

му се струваше несигурно, защото тя не харесваше нито един от двамата. Или пък е хванала пътеката към втората страноприемница и е решила да го изчака там.

Най-важното нещо — най-напред, рече си той и се учуди колко хладнокръвно разсъждава. Първо трябваше да се върне до началото на дюните и да провери внимателно дали ще намери следите ѝ. Ако е тръгнала на север, сигурно щеше да открие нейните стъпки и да я последва, но в такъв случай той щеше да я срещне на връщане, защото през цялото време той се връщаше по собствените си дири.

Въпреки това той отиде, огледа мястото и не намери други следи освен своите и следите на Юргенс. Той разгледа внимателно дирите, оставени от тях двамата, като търсеше трета следа. Не намери нищо такова. Само следите от стъпките на двамата водеха на север, а неговите собствени дири се връщаха обратно. Друг човек не беше минавал по този път.

Нощта вече падаше, когато той се върна в лагера. Постоя малко, потънал в мисли, и се опита да реши какво да прави. Най-подир взе решение и то беше едно от най-трудните в живота му. Но той се опита да потисне чувството на вина при вземането на това решение, защото то бе единственото, което можеше да стори.

Чувстваше се изтощен. Беше вървял четири дни без отдих и без сън. Имаше нужда от почивка, трябваше да се възстанови напълно. Нямаше да помогне с нищо нито на Мери, нито на себе си, ако отново поеме бремето на пътя в момент, когато умираше за сън, когато главата му беше замаяна, а сетивата — притъпени. На сутринта очакваше Йоргенсон и Мелиса да се върнат и да му помогнат в издирването. Всъщност това не е много важно, каза си той. Мислите му се въртяха не около тях двамата, а около Мери. В най-добрия случай те бяха двама нещастници.

Той събра дърва и запали огън, свари си кафе, изпържи бекон, направи си палачинки и отвори кутия ябълков сок — това беше първата пълноценна храна, която си приготви от няколко дни насам.

Мисълта за Мери не го напускаше, но той настойчиво си налагаше да приеме, че тя е добре, че където и да се намираше, тя е жива и здрава. Опита се да изхвърли страха и грижите от ума си, ала не успя напълно.

Мислеше си какво я е накарало да напусне лагера. Каквато и да е била причината, тя сигурно е била много важна, защото при други обстоятелства тя щеше да дочака връщането му. Навярно обстоятелствата са я принудили да тръгне и той се опита да потърси в ума си такива причини. Опитите му бяха безплодни, а понякога дори ужасяващи, и той направи най-доброто, след като вече бе започнал: да отхвърли тези мисли.

Той мислеше и за Сандра. Трябваше ли да я погребее, като изкопае гроб и я зарови, трябваше ли да произнесе мъчително и ненужно слово, щом като това вече беше станало? По някаква причина, която не разбираше съвсем ясно, той реши, че не трябва да прави нищо. Колкото повече мислеше за това, толкова повече му се струваше, че не трябва да я безпокои сега, това би било светотатство. Най-доброто, което можеше да направи, беше да я остави на мястото ѝ, положена като изсъхнала и свещена жертва в основата на пеещата кула. Той мислеше за това и в мислите му като че липсваше смисъл, ала по някакъв луд и объркан начин в тях имаше известна логика. Какво би си пожелала Сандра, питаше се той и не намираше отговор на въпроса. Не я познаваше добре, за да знае нейното предсмъртно желание, и много съжаляваше за това. Може би той не познаваше добре никого от тях, а трябваше да ги познава. Дали времето изисква да познаваш добре човека, питаше се той.

Четирима от шестте души бяха загинали, останаха само той и Мери. Сега и Мери беше изчезнала. Но аз ще я намеря, повтаряше си той, ще я намеря. След вечерята той се мушна в спалния чувал и почти заспиваше, когато се стресна от стоновете на Виещия. Стоновете не идваха отблизо. Те стигаха до него някъде отдалеч, откъм пътеката, ала в мълчанието на нощта те бяха много силни.

Той седна и се вслуша във воя, спомняйки си нощта от онзи първи ден, когато двамата с Юргенс отиваха на север и му се стори, че е доловил вой, но след като попита робота той му отвърна, че нищо не е чул.

Когато крясъкът замлъкна той пак легна, като придърпа спалния чувал нагоре. Преди да заспи, Душещия се появи и започна да души около лагера. Той му заговори тихичко и съществото не му отговори, просто продължи да души. Преди сумтенето да свърши, той заспа.

ГЛАВА ДВАДЕСЕТ И СЕДМА

Рано сутринта на втория ден след тръгването на Лансинг към страноприемницата Виещия отново се появи. Беше на върха на хълма край пътеката и тъй като Лансинг продължи пътя си, Виещия тръгна с бавна крачка след него. Когато случайно Лансинг хвърли поглед назад, Виещия спря и приклепна на задните си лапи да го изчака. Щом се откъсна малко напред, Виещия се втурна и го догони с лекота.

Това, което ставаше, малко го разсейваше. Лансинг постъпи добре, като не го показа. Освен дето му хвърляше продължителен поглед от време на време, Лансинг се стараяше да му покаже, че не го забелязва. След известно време, каза си той, звярът ще спре да си играе с мен и ще избяга в тръс нанякъде. Ала Виещия изглежда не мислеше по същия начин.

Могъщият звяр, чиято прилика с вълк беше още по-силна, отколкото когато го видяха на върха на хълма, изглеждаше сърдит. Лансинг си го представяше като изпечен бандит. До сега не беше направил нито едно враждебно движение, но това не значеше, че няма да го стори. Всеки момент можеше да изпадне в ярост. В такъв случай никой не можеше да му се съпротивлява. Лансинг откопча каишката на ножа си, за да му бъде под ръка, но не се надяваше да издържи дълго, ако звярът го нападне.

Той си помисли за Мери. Не беше ли този огромен звяр причината, накарала Мери да напусне лагера, питаше се той. Звярът ли я бе прогонил от там? Беше ли заминала някъде? Накъде ли е тръгнала? Беше ли я нападнал звярът, след като ѝ е изиграл тая глупава игра? При тая мисъл той се сви и му се повдигна.

Ако беше избягала от страх пред звяра, тя без съмнение е тръгнала към страноприемницата, защото това беше единственото място, което можеше да ѝ предложи защита. Боже, помогни ѝ да стигне невредима, молеше се той.

Звярът се приближи, слизайки по склона на хълма към него. Той си въртеше опашката, а вълците, спомни си той, никога не си въртят

опашката. Животното му се усмихна, като оголи два реда зъби. С цел да се отдалечи от него той остави пътеката, водеща на югоизток. Виещия пресече пътеката и го последва, като продължи да напредва, без да тръгне направо към него, но все повече скъсяваше разстоянието между тях. Звярът го изтикваше на югоизток.

Играта продължи четири часа. Слънцето стигна зенита и се търколи на запад. Лансинг знаеше, че някъде пред него тече река, която идваше от запад и се вливаше в потока от Злата земя, край който бяха вървели те. Страноприемницата се намираще на онова парче земя, разположено между двете реки. Не трябваше да допусне животното да го изтласка далеч от реката. Станеше ли това, той не би могъл да стигне до страноприемницата и звярът ще го преследва все по-нататък, докато рухне от изтощение.

Късно следобед, когато стигна върха на един нисък хълм, той видя реката. Тръгна надолу по склона към нея и Виещия го последва. Когато стигна до реката, той спря и се огледа. Виещия стоеше на не повече от петнайсет метра от него. Лансинг извади ножа от ножницата и зачака.

— Добре де — попита той Виещия, — какво ще правим сега?

Виещия беше огромен. До рамото беше висок три метра. Той наведе глава, издаде напред муцуна и тръгна бавно към него — първо една бавна крачка, сетне още една. Беше рунтав и заплашителен. Приличаше на разхвърляно легло. И беше голям, господи, много голям! Само един подскок — и щеше да го разкъса!

Лансинг стисна още по-здраво дръжката на ножа, ала не го вдигна. В него не трепна нито един мускул, той само стоеше, впил поглед в приближаващия звяр, който пристъпваше все по-наблизо. Животното протегна муцуната си напред, почти го докосна, после изръмжа.

С усилие на волята Лансинг остана неподвижен. Мислеше си смътно какво щеше да стане, ако беше направил някакво движение. Той дори се учуди, че не го е сторил.

Звярът направи още една крачка. Сега муцуната му беше само на няколко сантиметра от него. Тоя път не се чу ръмжене. Все още стискайки ножа, Лансинг вдигна свободната си ръка и я сложи върху муцуната на животното. Рунтавият звяр изръмжа от удоволствие. Той се приближи още повече и се притисна до гърдите му, като го принуди

да отстъпи крачка назад. Лансинг го погали по муцуната, вдигна ръка и го почеса по-нагоре, към ухото. Звярът обърна глава на една страна да стигне по-лесно до ухото му.

Лансинг го подраска по ухото и Виещия задържа главата си неподвижна, докато го чешеха. От гърлото му се чу леко мъркане и животното бутна Лансинг, който отстъпи крачка назад пред възбуденото му напористо движение.

— Стига ти толкова — рече Лансинг. — Не мога да те галя цял ден. Път ме чака.

Големият звяр изръмжа леко срещу него, сякаш бе разбрал. Лансинг направи още една крачка назад и нагази в реката. Сетне неволно ръката му се смъкна от могъщата глава на звяра и след като се обърна, той тръгна да прецапа през реката.

Той продължи да гази. Водата беше ледено студена. Не се обърна, докато не стигна наред реката, където водата стигаше до коленете му. Там той погледна назад. Виещия стоеше отчаян на брега и гледаше към него. Звярът направи крачка напред, пъкна лапа във водата, но веднага я дръпна назад и я тръсна.

Лансинг се засмя и продължи през реката. Когато стигна на сушата, той отново се обърна. Звярът още стоеше на другия бряг. Като видя, че Лансинг спира и поглежда към него, животното направи две крачки във водата, сетне се върна и изтръска водата от себе си.

— Довиждане, приятелю — рече Лансинг.

Той тръгна бързо покрай реката. На по-малко от километър по-надолу той отново хвърли поглед назад. Звярът още не беше преминал реката. Очевидно студената вода не му харесваше.

Лансинг бързаше. Въпреки станалото, каза си той, не е никак зле да увеличи разстоянието между мен и Виещия, доколкото е възможно. На такъв звяр не можеше да има особено доверие.

Слънцето залезе, ала той не спря да ноцува. Продължи да върви, а на места подтичваше, даже бягаше в желанието си да мине по-голяма част от пътя. Луната, едва минала фазата на пълнолуние, лееше студена бяла светлина върху пущинака. Реката течеше на изток. Призори той спря, запали огън, свари си кафе и приготви нещо за ядене. Нямаше никакви признаци, че Виещия е тук някъде.

Той беше уморен и му се спеше, ала след малко отново стана и тръгна покрай реката. Слънцето клонеше на запад, когато стигна

страноприемницата.

Общата стая беше празна, тъмна и студена. В камината не гореше огън. Нямаше ги картоиграчите около масата. Лансинг извика, но не получи отговор. Той прекоси стаята и се тръшна на стола пред студеното огнище. Отпусна се на облегалката, изтощен от умора.

След малко кръглоликата жена с карираната престилка излезе от кухнята.

— О! — рече тя. — Пак сте вие.

Той кресна в лицето ѝ:

— Беше ли тук една млада жена? Вчера или онзи ден?

— Да, наистина, тя беше тук.

— А къде е сега?

— Замина тази сутрин. Рано сутринта.

— Забелязахте ли къде отива? В каква посока тръгна?

— Не, не видях, сър. Бях много заета.

— Каза ли ви да предадете нещо? Може би е оставила бележка?

Жената му отговори:

— Мисля, че остави. Аз я запазих. Ще отида да я взема.

Тя се засуети и влезе в кухнята, а Лансинг зачака. След малко се върна с бутилка и чаша, които сложи на масата пред него.

— Не зная какво става — рече тя, — не мога да намеря бележката. Сигурно съм я загубила.

Той скочи на крака и изръмжа срещу нея:

— Как можете да загубите бележката? Бележката, която ви е дадена тази сутрин?

— Не зная как можах да го направя, сър. Изглежда така е станало.

— Е, тогава я потърсете. Гледайте по-внимателно.

— Търсих навсякъде — каза тя. — Няма я там, където я сложих. Няма я никъде.

Лансинг се смали на стола си. Тя наля питие в чашата и му я подаде.

— Ще запаля огън да се сгреете и после ще ви приготвя нещо за ядене — каза му тя. — Сигурно сте гладен.

— Да, гладен съм — изръмжа той.

— Дамата нямаше пари...

— По дяволите — извика Лансинг, — ще платя сметката й. Сигурна ли сте за тая бележка?

— Сигурна съм, сър — отговори тя.

Той седеше на мястото си начумерен, само пиеше и я гледаше как пали огъня.

— Ще останете ли да нощувате? — попита го тя.

— Да, ще остана. Тръгвам рано сутринта. Къде би могла да отиде Мери, питаше се той. Да се върне при пеещата кула и да чака кога ще се появи той? Или през Злата земя е тръгнала към града? Не се е върнала в града, сигурно не се е върнала в града, макар че това беше възможно. Може би се е сетила за нещо в града, което трябва да разгледа по-внимателно, за някоя от особеностите на града, която бяха пропуснали. Сега въпросът беше защо не го е изчакала тук. Тя знаеше със сигурност, че той ще я последва.

Той седеше замислен, като прехвърляше в ума си отново и отново всичко, което бе станало. В момента, когато стопанката му донесе храната, той взе решение. Ще се върне при пеещата кула и ако Мери не е там, ще тръгне отново на път — от кулата към града. Ако не я намери в града, ще се върне към куба. Той помнеше много добре мисълта на Мери, че отговорът е свързан с куба.

ГЛАВА ДВАДЕСЕТ И ОСМА

Минаха няколко часа, откак напусна кулата, когато видях да идват по пътеката другите двама — Мелиса и Йоргенсон. Нямахме и следа от Виещия.

— Боже! — извика Йоргенсон. — Радвам се, че те намерихме. При кулата няма никой.

— Никой, освен Сандра. Тя е мъртва — каза Мелиса.

— Къде са другите двама? — попита Йоргенсон.

— Юргенс изчезна в Хаоса — отговори Лансинг, — а аз търся Мери. Сигурни ли сте, че не сте срещнали никакви следи от нея?

— Никакви следи — поклати глава Йоргенсон. — Къде мислиш, че е отишла?

— Била е в страноприемницата. Мисля, че може да се е върнала при кулата. Ако не е там, сигурно е тръгнала към града.

— Трябваше да ти остави два реда в страноприемницата — каза Мелиса. — Вие двамата бяхте много близки.

— Тя ми остави бележка. Собственичката не можа да я намери. Каза, че я е изгубила. Преди да тръгна ѝ помогнах да я потърси.

— Странно! — рече Йоргенсон.

— Да, много странно. Тук всичко изглежда работи против нас.

— Какво стана с Юргенс? — попита Мелиса. — Той ми хареса. Чиста душа.

Лансинг набързо им разказа всичко, сетне попита:

— Какво има на запад? Намерихте ли нещо?

— Нищо не намерихме — отговори Йоргенсон. — Останахме два дни повече, отколкото възнамерявахме, с надеждата, че ще открием нещо. Земята там е суха, почти съвсем пустинна. Имахме трудности с водата, но продължихме напред.

— Просто гола земя — каза Мелиса. — Можеш да вървиш с километри и да не видиш нищо.

— Най-сетне стигнахме до края на една стръмна скала, през която минавахме — обясни Йоргенсон. — И то без да знаем за

стръмнината. Изведнъж склонът пред нас рязко се спусна надолу и откри една дълга редица от камъни. От това място пред очите ни се ширеше огромна пустиня. Истинска пустиня, само пясък и нищо друго. Тя се простираше, докдето стига погледът и беше по-гола, ако това е възможно, от земята, през която минахме. Тогава се върнахме обратно.

— На север — Хаоса, на запад — нищо — рече Лансинг. — Остава посоката на юг, но аз няма да тръгна на юг. Отивам в града, мисля, че Мери е там.

— Слънцето вече залязва — каза Йоргенсон. — Защо да не спрем за нощуване? Ще тръгнем утре сутринта. Ще решим какво да правим и ще тръгнем сутринта.

— Аз съм съгласен — каза Лансинг. — Няма смисъл да вървя към кулата, от която идвате. Кажете ми нещо за Сандра. Погребяхте ли я?

Мелиса поклати глава.

— Мислехме за това, но не го направихме. Стори ни се неправилно да я погребем. Решихме да я оставим на мястото, където лежеше. Тя не се различава много от мумия. Мисля, че тя умря така, както искаше. Помислихме, че е най-добре да я оставим така.

Лансинг кимна.

— И на мен ми минаха същите мисли. Даже се чудех дали е умряла. Като я гледах си помислих, че просто е заминала надалеч, че нейният живот, нейният дух са отишли някъде и са оставили съсухрените ненужни останки далеч зад себе си.

— Мисля, че си прав — каза Мелиса. — Не мога да го обясня с думи, но мисля, че си прав. Тя странеше от всички, не беше един от нас. Това, което беше добро за нас, не беше добро за нея.

Те запалиха огън, приготвиха храна, свариха кафе и се нахраниха, насядали около огнището. Изгря луна, звездите заблестяха, нощта беше пропита със самота.

Хванал чашата с две ръце, Лансинг отпиваше от кафето и мислите му се връщаха назад към Хаоса и Юргенс, но най-вече към Юргенс. Можеше ли да направи нещо, за да спаси робота, питаше се той. Имаше ли някаква възможност, ако беше по-бърз в мисълта и действията, да се хвърли по пясъчния склон, да хване плъзгащия се надолу приятел и да го изтегли на безопасно място? Неговият разум не

даваше отговор на всяка мисъл за това как би могъл да го стори. И все пак той не можеше да избяга от чувството за вина, което нарастваше и заплашваше да го смачка: той беше там. Сигурно можеше да се направи нещо. Разбира се, той се опита, той нагази в пропадащия пясък на склона, той направи опит, но това не стигаше. Той се опита и не успя, а неуспехът сам по себе си внушаваше чувството за вина.

А какво стана с Юргенс? Къде отиде, къде беше той сега? Той, Лансинг, не се погрижи да погледне къде е изчезнал приятелят му. През това време той беше зает, правеше опити да се спаси, но даже и в това положение той някак си би могъл да забележи какво става с робота, изглежда няма край на вината, каза си той горчиво. Каквото и да направи човек, винаги е виновен.

Той предположи, че Юргенс не е успял да спре плъзгането и е продължил да слиза надолу, докато стигне до точката, където черната завеса на гърмящия Хаос каквото и да представлява Хаоса, се спуска да докосне пясъка. Какво каза Юргенс точно преди да падне? Краят на всичко. Така става във вселената. Изяжда я мракът. Знаеше ли Юргенс това или само си го мислеше? Нямахше възможност да разбере.

Странно, помисли си Лансинг, по какъв начин изчезнаха хората. Енорийския свещеник мина през врата. Бригадният генерал беше отнесен (отнесен ли?) от две машини, които си тананикаха. Пеещата кула изсмука живота на Сандра. Юргенс се срина в Хаоса. А Мери замина. Ала тя не беше изчезнала, доколкото знаеше тя не беше загинала, както стана с другите. За Мери все още имаше надежда. Йоргенсон го попита:

— Какво става, Лансинг? Изглеждаш дълбоко потънал в мисли.

— Мислех си какво ще правим, когато настъпи утрото — отвърна Лансинг.

Той мислеше за друго, но само така можеше да отговори на Йоргенсон.

— Предполагам, че ще се върнем към града — рече Йоргенсон. — Така каза.

— Ще дойдете ли с мен? — попита Лансинг.

— Не искам да се връщам в града — произнесе Мелиса. — Веднъж вече бях в града и...

— Не искаш да вървиш на север, не искаш да отидеш в града — разсърди се Йоргенсон. — Отказваш да отидеш на много места.

Прекалено много, бога ми! Ще тръгна и ще те зарежа! Вечно скимтиш.

— Мисля, че можем да спестим малко време, ако пресечем направо — рече Лансинг.

— Какво искаш да кажеш с това, „ако пресечем направо“?

— Гледайте — рече Лансинг. Той остави чашата и изравни с длан пясъка пред себе си. С протегнат напред показалец той започна да рисува карта. — Когато напуснахме града, ние тръгнахме по пътеката през Злата земя. Вървахме на северозапад, даже повече на север. От страноприемницата тръгнахме право на запад към кулата. Струва ми се, че трябва да има по-къс път.

Той нарисова една линия, която представляваше пътеката през Злата земя и друга, под прав ъгъл към първата между страноприемницата и кулата. Сега той сложи и друга черта, която свързваше кулата и града.

— Ако тръгнем в тази посока, ще минем повече път. Вижте този триъгълник. Вместо да обикаляме по двете страни, ще вървим само по едната. Тръгваме на югоизток.

— Ние сме в непозната страна — възрази Йоргенсон. — Няма никаква пътека. Ще се объркаме в Злата земя и ще се загубим.

— Можем да поддържаме посоката с помощта на компас. Така ще избегнем минаването през Злата земя. Тя не се простира далеч на запад. Може да има по-къс път.

— Не зная — каза Йоргенсон.

— Аз зная. Тръгвам по този път. Ще дойдете ли с мен?

Йоргенсон дълго се колеба и накрая каза:

— Да, идваме.

Те тръгнаха в ранни зори. След около час пресякоха течащата на изток река, която няколко километра по-надолу минаваше край страноприемницата. Прегазиха я на плитък брод и почти не се намокриха.

Пейзажът край тях започна да се променя. От реката пътят бавно се издигаше нагоре и минаваше по дълги хребети, все по-високи и по-високи. Земята вече не беше така суха. Пясъкът намаля, наоколо растеше повече трева. Появиха се дървета и с изкачването на всеки следващ хребет те ставаха все по-големи и многобройни. В някои от малките долини, които разделяха хълмовете, течаха малки бистри рекички с искряща вода, подскачаща из каменистото корито.

В края на деня те изкачиха един хребет, който се издигаше много по-високо от останалите зад гърба им и пред тях се разстла малко по-широка и много по-плодородна долина от всички, които бяха видели до сега — една зелена долина с много дървета, а някъде далече пред тях течеше пълноводна река. По-наблизо, в западната част на долината, във въздуха се издигаха бледи кълба дим.

— Хора — рече Йоргенсон. — Там сигурно има хора.

Той тръгна напред, но Лансинг сложи ръка на рамото му и го спря.

— Какво има? — попита Йоргенсон.

— Няма да отидем там.

— Казах ти, там има хора.

— Мисля, че има. Но ние няма да отидем при тях, нито пък ще се промъкнем. Ще им покажем, че сме тук и ще им дадем възможност да ни видят.

— Ти знаеш всичко — усмихна се подигравателно Йоргенсон.

— Не всичко — рече Лансинг. — Това е просто здравият разум. Или ще им дадем възможност да ни видят, или ще ги заобиколим незабелязано и ще ги отминем.

— Мисля, че трябва да отидем при тях — каза Мелиса. — Мери може да е там. Или пък някой може да знае къде е.

— Не ми се вярва — рече Лансинг. — Сигурен съм, че е тръгнала към града. Тя в никакъв случай няма да мине по този път.

— Ние отиваме — каза Йоргенсон с войнствени нотки в гласа. — Някой може да знае какво става тук. Ако е така, ще знаем и ние за първи път, откакто сме в тоя свят.

— Добре — съгласи се Лансинг. — Да отидем.

Те слязоха по склона на хълма в долината и тръгнаха през нея към дима. Право пред тях някой ги видя и вдигна тревога. Тримата спряха и зачакаха. След няколко минути се появи малка група от десетина души, която вървеше през долината към тях. Хората спряха и трима от тях излязоха напред. Застанал пред Йоргенсон и Мелиса, Лансинг огледа тримата, които приближаваха към тях. Един от тях, с бяла коса и бяла брада, беше старец. Останалите бяха по-млади — русоляв младеж с рижава брада и коса, която падаше до раменете му, и мрачен, мургав, тъмнокос мъж. Той нямаше брада, но четината на лицето му изглеждаше гъста, не беше се бръснал от няколко дни.

Дрехите им бяха парцаливи, лактите им стърчаха, на коленете му зееха големи дупки, дрипи и кръпки бяха съшити една върху друга. Старецът носеше палто от заешка кожа.

Тримата спряха на няколко крачки. Русолявият заговори на странен език.

— Дивашки приказки — рече Йоргенсон. — Защо не говори на английски?

— Чужд език, а не дивашки — поправи го Лансинг. — Немски, предполагам. Говори ли някой от вас английски?

— Аз говоря английски — каза старецът. — Аз и няколко други от лагера. Вашето предположение е вярно. Младият ми приятел говори немски. Пиер — той тук, говори френски. Аз разбирам и двата езика доста добре. Името ми е Алън Кори. Предполагам, че идвате от кулата. Сигурно сте се заблудили по пътя.

— Ако трябва да бъда точен — рече Лансинг, — ние отиваме към града.

— Защо? — попита Кори. — Там няма нищо. Всички го знаем.

— Той търси изгубената си приятелка — каза Йоргенсон. — Предполага, че е отишла там.

— В такъв случай — обърна се Кори към Лансинг, — искрено се надявам, че ще я намерите. Знаете ли как да стигнете до там?

— Ще вървим на югоизток — отвърна Лансинг. — Така ще стигнем до града.

— Да, мисля, че е така — кимна Кори. — Познавате ли земята, която е пред нас?

— Само на няколко километра. Предпочитаме да си стоим близо до лагера. Не ходим много далеч.

— Предполагам, че сте хора като нас. Не зная как можем да се наричаме, никога не съм мислил за това. Просто хора, прехвърлени тук.

— Ние сме част от тях — каза Кори. — Може би има и други групи като нас, но ако е така, не знаем къде се намират. Разбира се, вие знаете, че някои от нас оцеляват. Ние сме малка група от оцелелите. Тук сме събрани трийсет и двама души. Дванайсет мъже, останалите са жени. Някои от нас живеят тук с години. Мургавият французин му каза нещо и Кори отново продължи разговора си с Лансинг:

— Моля да ме извините. Забравил съм добрите маниери. Ще дойдете ли при нас в лагера? Скоро ще се стъмни, а вечерята е сложена на огъня. Имаме голям казан с готвено заешко и много пържена риба. Няма да се изненадам, ако приготвим и салата, макар че отдавна нямаме салатен сос и я поливаме с гореща мазнина за готвене. Освен това трябва да ви предупредя, че сме закъсали със солта. Отдавна сме свикнали с тоя недоимък и той вече не ни притеснява.

— Нито пък ще притеснява нас — каза Мелиса. — Приемаме с удоволствие поканата ви.

След като повървяха малко из долината и заобиколиха малка горичка, която скриваше полето пред тях, те стигнаха до царевична нива, на която още стърчаха голи стебла. От другата страна на нивата, край едно закътано заливче до острия завой на реката, бяха скупчени груби къщурки и няколко дрипави, избелели палатки. В лагера горяха огънове, около които стояха в очакване малки групи хора. Кори посочи царевичната нива.

— Не е кой знае какво, но ние полагаме големи грижи за нея и всяка година събираме достатъчно царевица да изкараме зимата. Освен това имаме и една много голяма градина. Мисис Мейсън пази царевицата за посев и всички семена, които трябва да засадим в градината.

— Мисис Мейсън? — попита Мелиса.

— Тя е стопанката на страноприемницата — отвърна Кори. — Лакома жена, но си помагаме с нея. Понякога ни изпраща попълнение — хора като нас, които няма къде да отидат и се навъртат около страноприемницата. Тя не ги иска, освен ако имат да похарчат някоя и друга пара. Някои от тях нямат пари и тя се освобождава от тях, като ни ги изпраща. И все пак нашето население не нараства значително. Мнозина умират, особено през суровите зимни месеци. Нашето гробище постоянно се разширява.

— Няма ли път назад? — попита Йоргенсон. — Няма ли път към световите, от които идвате?

— Не открихме никакъв път — каза Кори. — Нищо такова, което търсихме толкова упорито. Някои от нас наистина го търсиха за тоя, дето духа.

Когато стигнаха в лагера, вечерята вече беше готова. Тримата насядаха заедно с останалите около централния огън и получиха по

една паница готвено заешко месо, друга с варени смесени зеленчуци и трета с хрускава пържена риба. Нямаше нито кафе, нито чай за пиене, дадоха им само вода. Нямаше и салата въпреки думите на Кори.

Мнозина от хората в лагера, а може би всички присъстващи (Лансинг се опита да ги преброи, но обърка сметките) дойдоха да се ръкуват с тях и да ги поздравят. Повечето от тях говореха на чужди езици, а някои — на развален английски. Освен Кори имаше и други, за които английският беше роден език. Бяха две жени, които веднага седнаха до Мелиса и се разбъбриха възбудено.

Въпреки затрудненията със солта храната беше приготвена добре.

— Вие казахте, че не ви стига сол — обърна се Лансинг към Кори, — а може би ви липсват и много други неща. Споменахте още, че мисис Мейсън пази семената за градината и царевичната ви нива. Няма ли да ви даде сол и всичко друго, което ви трябва?

— О, на драго сърце — отвърна Кори, — но ние нямаме пари. Хазната е празна. Може би по-рано пилеехме парите без мярка.

— Останаха ми известна сума — каза Лансинг. — Ще приемете ли едно дарение?

— Не мога да прося пари — започна Кори, — но ако е по ваше собствено желание...

— Ще ви дам малко.

— Няма ли да останете при нас? Вие сте добре дошли, както можете да забележите.

— Казах ви, че отивам в града.

— Да, спомням си.

— С удоволствие ще пренощувам тук — каза му Лансинг. — Тръгвам утре сутринта.

— Може би ще се върнете?

— Искате да кажете, ако не намеря Мери?

— Дори и да я намерите. Можете да дойдете по всяко време. Ако я доведете, ще я посрещнем добре.

Лансинг огледа целия лагер. Никак не му се щеше да остане на това място. Тук животът сигурно ще бъде суров. Ще пада тежък труд — сечене и носене на дърва, грижи за градината и царевичната нива, безкрайно търсене на храна. Ще има жестоки дребни съперничества, ще се сблъскват характери, ежедневно ще избухват кавги.

— Създадохме си един примитивен начин на живот — каза Кори, — и я караме доста добре. В реката има много риба, в долината и по хълмовете са заложили примки. Някои от нас станаха майстори на капаните. Тук е пълно със зайци, през някои години те се увеличават, през други — намаляват. Преди две години, когато ни удари сушата, всички работихме тежко и дълго, носихме вода от реката до градината и царевичната нива, но издържахме. Получихме богата реколта.

— Изумително! — рече Лансинг. — С такава пъстра смесица от хора. Поне така ми се струва, че смесицата е пъстра.

— Близко сте до истината — каза Кори. — В моя минал живот бях член на дипломатическия корпус. Между другото ние имаме геолог, фермер, който някога е обработвал четири хиляди декара земя, дипломиран счетоводител, прочута и някога много разглезена актриса, жена, известна като изтъкната историчка, социален работник, банкер. Мога да изброя още много други.

— По времето, когато вие и другите сте мислили да решите загадката, стигнахте ли до някакво заключение защо сме изпратени тук?

— Не, всъщност не разбрахме. Разсъждавахме на дълго и на широко, както може би се досещате, но не стигнахме до нищо съществено. Имаше и такива, които си мислеха, че знаят, но съм сигурен, че това не е вярно. Има хора, нали разбирате, които намират известна опора като се убеждават, че са прави в най-фантастичните си приумици. Това им дава нещо, за което да се хванат, дава им сигурност, че знаят какво става, че те знаят, докато другите тънат в мрак.

— А вие? Вие самият?

— Аз съм един от хората, орисани да виждат двете страни или многото страни на нещата. Като дипломат за мен това беше наложително. Смятах за свой дълг да бъда изключително честен пред себе си. Мислех, че никога не ще допусна да се залъгам.

— Значи нямате окончателно мнение?

— Нямам никакво мнение. Днес за мен всичко е толкова загадъчно, както и в деня на пристигането ми.

— Какво знаете за земята, през която трябва да минем, за да стигнем до града? Какво мислите за Злата земя?

— Доколкото я познаваме, земята пред вас е неравна и хълмиста — каза Кори. — В по-голямата си част е гориста, но пътят е лек. За

Злата земя не зная нищо. Ние не идваме от нея. Сигурно е на изток.

— Доволен ли сте, че живеете тук? Вие не сте опитали късмета си. Не сте продължили търсенето.

— Не съм доволен — рече Кори, — но какво да правя? Някои от нас тръгнаха на север към Хаоса. Стигнахте ли толкова далеч?

— Да. Там загубих един добър приятел.

— Северът е затворен от Хаоса — подхвана Кори. — През него не може да се мине. Не зная какво представлява, но той прегражда пътя. На стотици километри отвъд кулата се простира една унищожителна пустиня. На юг, докъдето сме стигали, изглежда няма нищо интересно. И тъй, сега вие отивате в града с надеждата да откриете нещо, което сте пропуснали преди.

— Не — поклати глава Лансинг. — Отивам да търся Мери. Трябва да я намеря. Двамата с нея сме единствените, които останаха от нашата група. Другите четирима загинаха.

— А двамата, които са с вас?

— В началото не бяхме заедно. Те са от друга група. Срецнахме ги в страноприемницата.

— Изглеждат ми свестни хора — рече Кори. — Ето ги, те идват при нас.

Лансинг вдигна глава и видя, че Йоргенсон и Мелиса заобикалят кръга. Като наближиха, Йоргенсон клекна пред него. Мелиса остана права.

— Аз и Мелиса искаме да ти кажем нещо — рече Йоргенсон. — Много съжаляваме, но няма да дойдем с теб. Решихме да останем тук.

ГЛАВА ДВАДЕСЕТ И ДЕВЕТА

Така е даже по-добре, рече си Лансинг. Ще може да върви по-свободно и по-бързо. От сутринта той извървя много път, повече, отколкото щеше да мине, ако ония двамата се мъкнеха с него, той беше сигурен в това. Пък и той не харесваше никого от тях. Мелиса беше виеща кучка, а Йоргенсон — неприятно копеле.

И ако съжаляваше, че се разделя с някого, то беше за раздялата с Кори. Макар че прекара само няколко часа с него, тоя човек му хареса. Даде му малко повече от половината монети, които бяха останали у него, и двамата си стиснаха ръцете. При получаването на подаръка Кори му благодари горещо, той му бе признателен не само за себе си, а за цялата група.

— Ще разпределя икономично това неочаквано богатство за общите интереси — бе казал той. — Зная, че всеки друг щеше да ти благодари.

— Не мисли за това — каза му Лансинг. — Може да се върна с Мери.

— Ще запазим място за вас край огъня — беше му казал Кори. — Но искрено се надявам, че няма да ви се наложи това връщане. Животът тук не обещава нищо хубаво. Може би ще намерите пътя за излизане от тоя свят. Някои от нас трябва да го направят. Надявам се да го сторите.

Докато Кори не заприказва за това, Лансинг не беше мислил, че има някаква надежда да намерят изход от положението. Сега той разбра, че много отдавна е имал такава надежда. Единственият му шанс беше да открие Мери и заедно да срещнат това, което им беше писано.

Такива мисли се въртяха в главата му, докато бяхтеше път. Знаеше, че Кори говореше за нещата много по-оптимистично, отколкото ги виждаше, ала въпросът си оставаше — има ли някаква надежда? Логиката му подсказваше, че надеждата е съвсем слаба и той се отвращаваше тройно от себе си, задето подхранваше илюзии с нея.

И все пак докато вървеше той успя да открие дълбоко в себе си онзи малък, слаб проблясък на надежда.

Пътуваше се сравнително леко. Хълмовете бяха стръмни, ала гората беше рядка. Нямаше никакви затруднения с водата. От време на време стигаше до малки поточета и рекички, течащи между хълмовете.

Привечер той стигна до Злата земя. Тя всъщност не беше цветният кошмар, който групата му прекоси след напускането на града. Това беше самото начало на Злата земя, малки парчета от нея. На това място тя прекъсваше, преди да продължи отново. Тук действието на праисторическите води още не беше завършено. Дъждовете са спрели и интензивната ерозия е била прекратена преди окончателно да се очертае релефа на Злата земя. Тук имаше малки наносни равнини, няколко дълбоко очертани дерета и фантастично изваяни, но недовършени фигури, сякаш скулпторът е захвърлил чука и длетото си в пристъп на гняв преди да завърши творбата си.

— Утре ще стигна до града — рече си Лансинг, като произнасяше думите гласно.

И той наистина стигна до града на другия ден малко след като слънцето мина зенита. Застана на един от високите хълмове, които го заобикаляха, и погледна към него. Там долу, мина му през ума, може би го чакаше Мери и още щом си помисли това, усети, че трепери.

Той се спусна по склона и излезе на улицата, която водеше към центъра на града. Тя имаше старият, добре познат вид: червени, съсипани от ерозията стени, купища паднали камъни, преграждащи улицата, и навсякъде над всичко това се стелеше прах.

На площада той спря да огледа мястото и да се ориентира. След като оправи посоките, той вече знаеше къде се намира. Някъде нататък, от лявата страна, се издигаше полуразрушената фасада на онова, което наричаха административна сграда, запазила една от кулите си, а в пресечката срещу нея се намираще машината.

Застанал на площада, той извика името на Мери, но не получи отговор. Той извика още няколко пъти, сетне млъкна, защото кънтящото ехо, което се връщаше при него, беше ужасно. Той прекоси площада по посока на административната сграда и изкачи широката каменна стълба, водеща към фойето — мястото, където си бяха направили лагер. Стъпките му предизвикаха шумно ехо, което звучеше така, сякаш сърдити гласове крещат срещу него. Той се разходи из

фоайето и намери следите от техния престой тук: една-две празни консервни кутии, празна кутия от сухари, чашата, която някой беше забравил. Доця му се да слезе в подземие и да погледне вратите, ала се побоя да го стори. На няколко пъти тръгваше надолу и всеки път се връщаше. От какво се страхувам, мислеше си той, може би се боя, че ще намеря една от вратите отворена, навярно към света, обсипан с ябълков цвят? Не, рече си той, не, не, Мери никога няма да направи това. Сега не би го направила. Може би по-късно, когато надеждата да го намери и всички останали надежди рухнат, тогава ще го стори, но със сигурност не и сега. Може би, помисли си той, никой не би могъл да го направи. Бригадният генерал взе френския ключ и трябва да го е скрил някъде. Никога вече, крещеше Бригадният генерал, тук врата няма да се отвори.

Изправен неподвижен и мълчалив във фоайето, той сякаш чуваше гласовете им, но те не говореха на него, а на някой друг. Той се опита да си запуши ушите, ала гласовете продължаваха да кънтят в него.

Той беше предвидил да спре за нощуване тук, ала реши да не остава. Тук имаше толкова много гласове, паметта му беше толкова претрупана! Той излезе, отиде в центъра на площада и започна да мъкне дърва отвсякъде, където можеше да ги намери. Продължи да работи през целия следобед, като издигна висок куп дърва. Когато падна мрака, той запали огъня и постоянно го подклаждаше, за да е светъл и ярък. Ако Мери беше в града или близо до него и гледаше от някъде, тя щеше да види огъня и да разбере, че тук има някой.

На по-малък огън той си направи кафе и сготви храна. Докато ядеше, той си състави план за действие, ала единственото решение, до което стигна, беше да претърси града и ако трябва — всяка улица. Макар че това ще бъдат напразни усилия, каза си той. Ако Мери беше в града или сега пристигаше в него, тя щеше да тръгне право към площада, защото знаеше, че всеки друг ще направи същото.

Когато луната изгря, Виещия излезе на един от хълмовете и излая към небето мъката и самотата си. Лансинг седеше до огъня и го слушаше, като викаше и разговаряше за собствената си самота.

— Слез долу при огъня, ела при мен — каза той на Виещия, — двама да тъгуваме.

Това продължи докато една мисъл го връхлетя: че самотата може да продължи още дълго, че може никога да не срещне Мери. Опита се да си представи какво ще стане, ако никога вече не я види и продължи живота си без нея и какво ще е това за нея. При тая мисъл той потръпна и се приближи до огъня, ала в него нямаше топлина.

Опита се да заспи, спа много малко. На сутринта той започна издирването. Стиснал зъби от страх, той слезе в подземие то при вратите. Нито една от тях не беше отворена.

Тръгна да прегледа машината и слезе по стъпалата, които водеха към нея. Дълго стоя там, заслушан в песента на машините, които си тананикаха. После започна да блуждае безцелно по улиците, макар да беше сигурен, че си губи времето. Ала той продължаваше, защото имаше нужда да върши нещо, да отвлича вниманието си, да бъде зает.

За четири дни търсене не намери нищо. Тогава той написа бележка на Мери и я остави закачена на чашата, която някой беше забравил край стария огън в административната сграда и отново хвана пътеката към куба и странноприемницата.

Колко време мина от мига, когато той за първи път се озова в този свят, мислеше си той. Опита се да преброи дните, но главата му се замая и той объркваше сметката всеки път, когато се опитваше да започне отново. Месец, рече си той, можеше ли да е изминал месец? Като се върна назад в спомените си, той разбра, че това е половината от цялото време.

Опита се да определи някои важни места по пътеката. Тук направихме лагера, спомни си той, на това място Мери видя лица в небето. А там някъде Юргенс откри извор. Тук аз сякох дърва. Но никога при тези мисли той не беше сигурен дали е прав или не е. Всичко е потънало дълбоко в миналото, помисли си той, цял месец е изтекъл в миналото.

Най-подир стигна върха на хълма, от който се виждаше куба. Той още се издигаше там, все така светъл и изящно красив, както го помнеше. За миг той се изненада, че го вижда, и не защото не очакваше да го зърне, а защото нямаше да се учуди много, ако не го откриеше тук. През последните няколко дни този свят му заприлича на фантом, а самият той като че вървеше през вакуум.

Тръгна на зиг-заг по пътеката, прерязала дългия стръмен склон, и стигна дъното на котловината сред хълмовете, където се издигаше

куба. Когато мина последния завой по пътя към кубът, той видя, че там има някакви същества. Преди не беше ги виждал, ала сега те бяха там. Четиримата седяха на каменната плоча, която откри Мери, същата плоча, която беше разположена в края на кръга от бял пясък, опасващ куба. Те седяха там с кръстосани крака и продължаваха безкрайната си игра на карти.

Те не го забелязаха да се приближава до тях и той постоя малко да погледа играта им. После той каза:

— Мисля че трябва да ви благодаря за въжето, което ми хвърлихте, господо.

При тези думи те вдигнаха глави и към него погледнаха техните мъртвешки бели лица с кръгли, безвежди дупки на очите и с черните ахати, закачени в тях, с двойните цепки, за ноздрите и една цепнатина за устата.

Не му казаха нищо, само го гледаха безизразно, и въпреки това той си помисли, че вижда досада и упрек в техните гладки бели лица, подобни на големи бели дръжки за врата, на които са нарисувани образи. Единият от тях каза:

— Махнете се, моля. Вие ни затуляте светлината.

Лансинг отстъпи една-две крачки назад, изчака малко, сетне заотстъпва, докато излезе на пътя. Четиримата картоиграчи продължиха играта си.

Мери не беше в града, помисли си той. Ако беше там, щеше да види огъня и да дойде при него. Не беше и тук. Оставаше само едно място, където можеше да провери.

Останал без надежда, той тръгна упорито по пътя, воден от желанието да продължи търсенето, докато не остане място, където може да отиде.

Вече падаше нощта, когато той стигна до страноприемницата. В прозорците ѝ не се виждаше светлина, от комина не излизаше дим. Някъде в гората се обади самотен бухал.

Той отиде до вратата и хвана резето. То не се подчини на натиска на пръста му, очевидно беше затворено. Почука на вратата, но не получи отговор. Спря чукането и се вслуша дали вътре не се чуват стъпки по пода. След като не чу нищо, той сви юмруци и заудря по вратата. Внезапно вратата се отвори и както се беше наклонил напред за бясно блъскане, той залитна и прекоси прага.

Вътре стоеше Моя домакин, сложил едната си ръка на отворената врата, а другата му ръка стискаше в месестия си юмрук дебела свещ. Той вдигна свещта и освети цялото лице на Лансинг.

— Значи това сте вие — каза Моя домакин със страшен глас. — Какво искате?

— Търся една жена. Мери. Помните ли я?

— Тя не е тук.

— Беше ли тук? Нали дойде и после си отиде?

— Не съм я виждал, откакто заминахте.

Лансинг се повъртя, отиде до масата пред студеното огнище и седна на един стол. Внезапно се почувства слаб и ненужен. Това беше краят. Нямаше къде да отиде.

Моя домакин затвори вратата и го последва до масата. Той сложи свещта на нея.

— Не можете да останете — рече той. — Аз си отивам. През зимата затварям страноприемницата.

— Мой домакин — започна Лансинг, — вие забравяте добрите обноски и нарушавате вашето гостоприемство. Оставам да пренощувам и вие ще ме нахраните.

— Няма легло за вас — каза Моя домакин. — Всички легла са прибрани, няма пак да ви сглобявам легло. Ако искате, можете да спите на пода.

— С най-голямо удоволствие — рече Лансинг. — А как стои въпросът с храната?

— Имам тенджерата супа. Можете да хапнете една паница от нея. Останало ми е малко печено овнешко. Мисля, че ще намеря и парче хляб.

— Така е добре.

— Знаете, че не можете да останете. Утре сутринта трябва да тръгнете.

— Да, разбира се — каза Лансинг, прекалено изтощен, за да спори.

Той седеше на стола и гледаше как Моя домакин отива тежко към кухнята, където се появи бледа светлина. Помисли си, че има вечеря и под, на който да преспи, а на другия ден трябваше да тръгне. И като замине, какво щеше да прави? Отново да хване пътя, вероятно да мине край куба и да продължи нататък към града, да продължи издирването

на Мери с нищожната надежда да я открие. И най-накрая сигурно ще се върне в лагера край реката, при другите изгубени души, които са си уредили някакъв живот. Това беше мрачна перспектива, една от ония, които никак не го интересуваха, и все пак това беше единственото решение, което му оставаше. А ако можеше да открие Мери, какво щеше да стане тогава? Щяха ли да бъдат принудени да търсят убежище в лагера? При тая мисъл той потръпна.

Моя домакин донесе храната, тръсна я на масата пред Лансинг, обърна се и излезе.

— Един момент — каза Лансинг. — Трябва да купя някои неща, преди да тръгна.

— Не мога да ви дам толкова храна, колкото искате — рече съдържателят на странноприемницата, — но част от стоката е опакована.

— Много добре — кимна Лансинг. — Трябва ми преди всичко храна.

Супата беше вкусна, хлябът беше от няколко дни и много корав, но той го натопа в супата и започна да яде. Никога не беше обичал овчето месо, особено студеното, но сега изяде няколко големи парчета от него и се радваше, че го направи.

На другата сутрин след лош сън през нощта и закуска от овесена каша, приготвена сърдито от Моя домакин, Лансинг известно време се пазари за цената, купи малко храна и тръгна по пътя.

Времето, което се задържа хубаво и слънчево през целия период от първия ден, когато Лансинг се появи в тоя свят, сега беше станало облачно и буреносно. От северозапад духаше остър, жесток вятър и от време на време падаше суграшица, малки ледени зрънца го бодваха по лицето.

След спускането по стръмния склон към котловината, където се намираще кубът, сега тъмносив под облачното небе, той видя, че картоиграчите вече не са там.

Той стигна дъното на котловината и тръгна по равната земя с намерение да стигне до куба, навел глава срещу вятъра.

Чу се вик, той рязко вдигна глава и я видя да тича по пътя към него.

— Мери! — изкрещя той и се втурна напред. Тя се хвърли в прегръдките му и се притисна до него. Сълзи течаха по бузите ѝ, тя

вдигна глава да го целуне.

— Намерих бележката ти — промълви тя. — Бързах много. Опитвах се да стигна при теб.

— Благодаря на бога, че си тук — каза той. — Благодаря на бога, че те намерих.

— Стопанката на страноприемницата даде ли ти бележката ми?

— Тя каза, че си ми оставила бележка, но я е изгубила. Двата я търсихме. Обърнахме цялата страноприемница, но не я намерихме.

— Писах ти, че отивам в града и ще се срещнем там. После се изгубих в Злата земя. Отклоних се от пътеката и не можах да я намеря. Лутах се с дни, без да зная къде съм, после внезапно изкачих един хълм и видях, че градът лежи под краката ми.

— Търсих те навсякъде от мига, когато се върнах при пещерата кула. Намерих мъртвата Сандра и...

— Тя умря преди да тръгна. Щях да остана, но се появи Виещия. Той започна да се приближава до мен, идваше все по-близо. Уплаших се — господи, колко се уплаших! Тръгнах към страноприемницата. Той вървеше по петите ми през цялото време. Знаех, че ще дойдеш в страноприемницата да ме намериш, но стопанката ме изгони. Нямах пари, а тя не ми позволи да остана, тогава ти написах бележка и тръгнах. Виещия не се появи и това беше много добре за мен. После се изгубих.

Той я целуна.

— Сега всичко е наред. Срещнахме се. Вече сме заедно.

— Къде е Юргенс? С теб ли е?

— Той загина. Попадна в Хаоса.

— В Хаоса? Какво е Хаоса, Едуард?

— Ще ти разкажа по-късно. Ще имаме много време. Йоргенсон и Мелиса се върнаха от пътуването на запад, но не дойдоха с мен.

Тя отстъпи крачка назад.

— Едуард!

— Какво има, Мери?

— Мисля, че зная отговора. Той е в куба. Беше в него през цялото време.

— В куба?

— Просто си мислех за него преди известно време, както си вървах по пътя. Ние пропуснахме нещо. Нещо, за което не сме

мислили никога. То просто изведнъж ми мина през ума. Даже не съм мислила за това, изведнъж го разбрах.

— Разбрала си го? За бога, Мери!

— Е, не съм съвсем сигурна, но мисля, че съм права. Помниш ли гладките камъни, които открихме, трите каменни плочи, заровени в пясъка? Трябваше да преметем мястото, за да ги намерим. Бяха покрити с пясък.

— Да, спомням си. Вчера картоиграчите седяха на една от тях.

— Картоиграчите ли? Че защо картоиграчите...

— Остави ги! Какво казваш за камъните?

— Ами ако има други камъни? Всеки камък е част от пътеката, която води към куба. Сложени са там, за да може някой да стигне до куба без опасност да го поразят това, което служи за защита. Но те са покрити с пясък и пътеките не се виждат.

— Искаш да кажеш...

— Хайде да погледнем — предложи тя. — Можем да насечем клони или храсти и да си направим метли.

— Аз ще мета с метлата — рече Лансинг. — Ти стой настрана.

Тя каза кротко:

— Добре. Ще бъда точно зад теб.

Те отидоха при един храст и отсякоха клоните му.

Когато приближиха пясъчния кръг, тя каза:

— Табелката е съборена. Табелката с предупреждението на руски език. Ти я заби в земята, но сега пак е паднала. Сигурно е покрита с пясък.

— Някой тук здравата се старае да направи мръсно на хората — каза той. — Бележките се губят, табелките падат, пътеките са покрити с пясък. От кои камъни да започнем?

— Мисля, че това не е важно. Ако с едните не стане, ще опитаме с другите.

— Ако има други камъни, ако има пътека. Какво ще правим, когато стигнем до куба?

— Не зная — отговори тя.

Той стъпи на плочата и приклепна внимателно на края ѝ, протегна се напред с клонките от храстите да премете пясъка. Под преметената земя се появи друга плоча. Той откри с метлата още една.

— Права си — каза той. — Има още един камък. Защо не помислихме за това в самото начало?

— Грешка на ума — отговори тя. — Причината е способността за възприемане. Юргенс се осакати, историята с Енорийския свещеник и Бригадният генерал ни уплаши.

— Аз още се страхувам — каза той.

Той разчисти ъгълче от втората плоча, стъпи върху самия ѝ край и премете останалата част от нея. Наведен напред, той започна да мете пясъка по линията на втората плоча. Появи се нова плоча.

— Каменна пътека! — възкликна Мери. — Право към куба.

— Какво ще стане, когато стигнем там?

— Тогава ще разберем.

— Ами ако не стане нищо?

— Поне ще се опитаме — каза тя.

— И аз мисля така — кимна той и мислите му продължиха в същата посока. — Още една плоча — каза той и се чудеше ще има ли друга плоча. Щеше да стане като оная работа с жокеите, които лягат на пътеката и не им стига само един камък. Наведе се напред, премете пясъка и откри друга плоча.

Мери прекрачи напред и двамата стояха един до друг, загледани в тъмно сините стени на куба. Лансинг протегна ръка и прекара длан по стената.

— Тук няма нищо — рече той. — През цялото време си мислех, че тук трябва да има врата, но всъщност няма. Ако имаше врата, щяхме да видим поне цепнатина колкото косъм. Само стена, това е.

— Натисни я — каза Мери.

Той я натисна и се появи врата. Двамата бързо минаха през нея и вратата се затвори със съскане зад гърба им.

ГЛАВА ТРИДЕСЕТА

Те стояха в огромна зала, озарена от синя светлина. На стените висяха килими, а между килимите се виждаха прозорци — онази част от стените, които не бяха покрити с килими. Из цялата зала бяха пръснати различни комплекти мебели. В тапицирана кошница близо до вратата спеше свито на кълбо някакво същество. То приличаше на котка, ала не беше котка.

— Едуард — произнесе Мери, останала без дъх. — Тези прозорци гледат към света, от който идваме. Тук сигурно има хора, които ни гледат сега и са ни гледали миналия път, когато бяхме на това място.

— Огледално стъкло — каза Лансинг. — Посетителят не вижда, но от вътрешността на залата го виждат.

— Това не е стъкло — възрази тя.

— Да, разбира се, че не е, но принципът е същият.

— Те са си седели тук и са ни се присмивали, докато се мъчихме да влезем.

С цялата си празнота залата изглеждаше необитаема. И тогава Лансинг ги видя. Те бяха седнали един до друг на широка кушетка в далечния край на залата. Четиримата картоиграчи седяха там и чакаха с техните мъртвешки бледи, подобни на черепи лица, втренчили поглед в тях.

Лансинг бутна с лакът Мери и махна на картоигращите.

— Отвратителни са — прошепна Мери. — Ще се откачим ли някога от тях?

— Те могат да се появят навсякъде — каза Лансинг.

Той видя, че килимите не са съвсем обикновени. Те се движеха или по-точно се движеха картините, изобразени на тях. Един ручей блесна на слънцето и докато водата ромолеше надолу по каменистото корито, на повърхността ѝ се появиха малко несръчно нарисувани вълнички и водовъртежи. Клоните на дърветата, които растяха край потока, се залюляха и птиците хвъркнаха над тях. Един заек

приклепна, като дъвчеше нещо сред детелината, засадена на малко парче земя, сетне скочи на друго място и продължи да дъвче.

На друг от килимите млади момичета, облечени в прозрачни воали, танцуваха безгрижно на горска поляна под свирката на фавн, който при свирнята си танцуваше далеч по-енергично, макар и не така грациозно като момичетата, а разцепеното му копито тъпчеше зелената трева. Дърветата, които заобикаляха горската поляна — големи, уродливи и не съвсем обикновени, също танцуваха под звуците на флейтата.

— Можем да прекосим залата и да видим какво искат от нас — предложи Мери.

— Ако поискат да говорят с нас — каза Лансинг. — Те могат само да си седят и да ни гледат.

Двамата тръгнаха през залата. Трябваше да изминат дълго, мъчително разстояние под тежките погледи на картоиграчите, на чиито лица не трепваше нито един мускул. Може би бяха вид хора, ако изобщо бяха хора, които не можеха да разтегнат устните си в усмивка, не можеха да се смеят, не можеха да бъдат човешки същества.

Те седяха неподвижно, наредени в редица на кушетката, с ръце, приковани към коленете им, без най-далечно подобие на израз върху лицата, което да покаже, че виждат нещо.

Толкова много си приличаха, сякаш бяха четири грахови зърна в шушулка, че Лансинг не можеше да мисли за тях като за четирима, а като за едно-единствено същество, сякаш четиримата бяха един. Той не знаеше имената им. Никога не беше ги чувал. Мислеше си дали наистина имат имена. За да ги различава един от друг, той им сложи отличителни знаци, мислено им завърза етикети. Като започваше от ляво, той щеше да мисли за тях като за А, Б, В и Г.

Той и Мери пресякоха решително цялата дължина на залата. Спряха на около два метра от мястото, където седяха картоиграчите. Спряха и зачакаха. Доколкото можеше да се съди от вида на картоиграчите, те даже не бяха тук.

Проклет да съм, ако заговоря пръв, рече си Лансинг. Ще стоя тук, докато те заговорят. Ще ги накарам да говорят.

Той сложи ръка на рамото на Мери и я притисна по-близо до себе си. Двамата стояха един до друг, загледани в мълчаливите играчи.

Най-сетне А проговори. Тънката цепнатина на устата му едва се раздвижи, сякаш изतिकването на думите изискваше голямо усилие.

— И тъй — произнесе той, — вие решихте проблема.

— Вие ни изненадвате — каза Мери, — не сме сигурни, че проблемът е решен.

— Щяхме да го решим по-скоро, ако знаехме какъв е проблемът — рече Лансинг. — Или поне да знаехме, че има проблем. Сега, когато казвате, че сме го решили, какво ще стане? Можем ли да се върнем обратно вкъщи?

— Никой не го е решил от първия път — произнесе Б. — Те винаги трябва да се връщат.

— Вие не ми отговорихте на въпроса — настоя Лансинг. — Какво ще стане сега? Ще се върнем ли у дома?

— О, не — отсече Г. — Не, няма да се върнете у дома. Не можем да ви пуснем да си отидете.

— Трябва да разберете — произнесе В, — че избираме толкова малко от вас. От няколко групи можем да изберем един, много рядко двама, както е във вашия случай. От повечето групи не можем да изберем нито един.

— Хвърлят се хаотично на всички посоки — каза А. — Тръгват и се отсяват, търсят храм в света с ябълковия цвят или се опияняват от транслаторите, или пък...

— От транслаторите? — попита Мери. — Имате предвид машините в града, които си тананикат?

— Така ги наричаме ние — отговори Б. — Може би вие ще им измислите по-хубаво име.

— Няма и да се опитам — каза Мери.

— Съществува и Хаоса — рече Лансинг. — Той може да погълне повечето от тях. А при Хаоса вие ми хвърлихте въже.

— Хвърлихме ти въже — обясни А, — защото се опита да спасиш робота. С риск да загубиш собствения си живот, без колебание ти се опита да спасиш робота.

— Мислех, че си струва да го спася. Той беше мой приятел.

— Може би наистина си е струвало да го спасиш — произнесе А, — но той си послужи с неправилно съждение. Тук няма място за онези, които имат неправилни съждения.

— Не зная накъде, по дяволите, теглите — рече ядосано Лансинг. — Не ми харесва начина, по който съдите за оценките. Не ми харесва нищо във вас четиримата и никога не ми е харесвало.

— Както сме тръгнали — подхвана Г, — доникъде няма да стигнем. Гарантирам ти привилегията на омразата, в която ни обвиняваш. Но ние не можем да допуснем дребните препирни да ни отклонят от нуждата да поговорим помежду си.

— И още нещо — каза Лансинг. — Ако разговорът обещава да бъде продължителен, ние нямаме намерение да стоим тук пред вас като молители пред трона. Най-малкото, което подхожда за случая, е да ни предложите място за сядане.

— Разбира се, седнете — продума А. — Вземете два стола и се разположете удобно.

Лансинг отиде в единия край на залата и се върна със столове. Двамата седнаха.

Създанието, което спеше в кошницата, тръгна да се шляе по пода и с приближаването си започна да души. То се отърка възторжено о краката на Мери и легна на стъпалата ѝ. Загледа я с очи, влажни от радост.

— Това не е ли Душещия? — попита тя. — Той се навърташе около нашия лагерен огън, но ние така и не успяхме да го зърнем.

— Това е вашият Душещ — произнесе В. — Има няколко душещи, тоя тук е прикрепен към вас.

— Душещия наблюдаваше ли ни?

— Да, наблюдаваше ви.

— И ви докладваше?

— Естествено — потвърди В.

— Вие сте ни наблюдавали всяка минута — каза Лансинг. — Не сте пропуснали и най-дребната подробност. Знаели сте всичко, което правим. Прочели сте ни като книги. Бихте ли ми казали какво става?

— С удоволствие — произнесе А. — Вие спечелихте правото да научите. С влизането си тук вие спечелихте правото да научите какво става.

— Ако ни изслушате — продума Б, — ние ще се опитаме да ви разкажем.

— Слушаме ви — каза Мери.

— Знаете, разбира се — започна А, — за множеството светове, такива светове, които излизат от кризисни точки, за да образуват нови други светове. И аз схванах, че вие сте запознати с процесите на еволюцията.

— Знаем какво е еволюцията — каза Мери. — Система за избиране, осигуряваща подбора на най-годните.

— Точно така. Ако се замислите, ще разберете, че образуването на алтернативни светове е еволюционен процес.

— Имате предвид подбора на по-добри светове? Не срещнахте ли някои трудности при определяне на по-добрите светове?

— Разбира се, че срещнахме. Това е причината да дойдете тук. По тази причина доведохме тук мнозина други. Такава, каквато е, еволюцията не върши работа. В основата на нейното действие лежи развитието на преобладаващата форма на живот. В много случаи факторите на оцеляването, които спомагат за превъзходството на определен вид, в основата си са погрешни. Всички фактори имат недостатъци. Много от тях носят семената на собственото си унищожение.

— Това е вярно — съгласи се Лансинг. — В моя свят ние разработихме механизми, които ще ни улеснят, ако искаме да направим глупава грешка и да извършим самоубийството на човешкия род.

— Човешкият род с неговата интелигентност — започна Б, — е форма на живот, която най-последна ще допусне да се погуби — да извърши, както каза ти, самоубийство. Вярно е и това, че когато и ако един вид намалее до измиране, наследникът ще се увеличи и това ще бъде някаква друга форма на живот с показател на оцеляване по-висок от интелигентността. Какъв може да е този фактор не можем да си представим. Той може и да не е задължително по-висок от интелигентността. Бедата с човешкия род е там, че той никога не е давал на своята интелигентност възможност да развие пълния си потенциал.

— Мислите ли, че имате възможност да развиете този пълен потенциал? — попита Мери.

— Надяваме се, че имаме — потвърди Г.

— Вие видяхте този свят, в който сте сега — произнесе А. — Имахте възможност да отгатнете част от неговите изпълнения в посоката, в която е насочена неговата технология.

— Да, имахме — кимна Лансинг. — Вратите, които водят към други светове. По-добър замисъл от идеята, до която стигнаха търсачите на светове в моя свят. У нас ние мечтаем за звездни кораби. Само мечтаем за тях, защото те може би са невъзможни. Макар че, сега ми идва на ум, в света на Юргенс Земята е запустяла, защото хората са тръгнали към звездите.

— Знаеш ли — попита го В, — дали са стигнали там?

— Предполагам, че са стигнали — отвърна Лансинг. — Не, не зная дали са стигнали.

— А съществува и това, което вие наричате транслатори — каза Мери. — Друг начин за пътуване, за пътуване и за придобиване на знания. Предполагам, че вие можете да използвате метода за изучаване на цялата вселена, като се върнете с нови идеи и виждания, за които самата човешка раса никога не е и помисляла. Едуард и аз само стигнахме до прага на всичко това. Бригадният генерал се втурна вътре и изчезна. Можете ли да ни кажете къде отиваме?

— Не можем да направим това — произнесе А. — Ако се използва неправилно, методът може да бъде опасен.

— И въпреки това вие го оставяте отворен — каза Лансинг. — Коравосърдечно го оставяте отворен като капан за непредпазливи посетители.

— Тук попаднахте точно в целта — произнесе Г. — Непредпазливите отпадат от класацията. В нашите планове нямаме нужда от онези, които действат като глупаци.

— Това беше начина, по който отстранихте Сандра при пещата кула и Юргенс на един от склоновете на Хаоса.

— Усещам враждебност — произнесе Г.

— Вие сте дяволски прав, ако усещате враждебност — аз съм враждебно настроен. Отстранихте четирима от нас.

— Вие имахте късмет — произнесе А. — Най-често отстраняваме цялата група. Но не с нещо, което правим. Те отпадат поради грешки, зложени в самите тях.

— А хората от лагера? От лагера на бежанците близо до пещата кула?

— Те са несретници. Пречупиха се. Пречупиха се и потънаха на дъното. Вие двамата не се пречупихте. Затова сте тук.

— Ние сме тук, защото Мери винаги вярваше, че отговорът е скрит в куба — каза Лансинг.

— И със силата на нейната вяра вие решихте загадката на куба — произнесе А.

— Така е — съгласи се Лансинг. — Тогава защо съм тук, ако трябва да бъдем искрени? Защото се мъкнех с Мери?

— Ти си тук, защото през целия път вземаше правилни решения.

— При Хаоса взех погрешно решение.

— Мислим, че не е така — произнесе В. — Критерият на оцеляването, колкото и да е важен, не винаги определя правилното решение. Съществуват решения, които пренебрегват оцеляването.

Отпуснат върху стъпалата на Мери, Душещия бързо заспа.

— Вие вземате морални решения — разсърди се Лансинг. — Вие сте велики генератори на идеи. И то с такава сигурност! Кажете ми само, кои сте вие, по дяволите? Последните оцелели от човечеството, които живеят в този свят?

— Не, не сме такива — произнесе А. — Ние даже не можем да твърдим, че сме хора. Нашият дом е на една планета в далечния край на галактиката.

— Тогава защо сте тук?

— Не зная дали можем да ви обясним така, че да го разберете. Във вашия език не съществува дума, която напълно да обяснява какви точно сме ние. Поради липса на по-точни думи можете да мислите за нас като за социални работници.

— Социални работници! — възкликна Лансинг. — В името на бога! Докъде стигнахме! Човечеството има нужда от социални работници! Паднали сме толкова ниско в галактическото гето, че имаме нужда от социални работници!

— Казах ви — подхвана А, — че изразът не е съвсем точен. Нека да разгледаме въпроса така: в границите на галактиката съществуват няколко интелигентни вида, които имат възможностите на вас, хората. Въпреки това ако не се направи нещо, вие отивате към изчезване, всички вие. Даже такава велика цивилизация, която някога е съществувала в този алтернативен свят, е изчезнала. Лудостта — икономическа, политическа — я е довела до гибел. Ти, Лансинг, знаеш много добре, че ако някой натисне копчето, твоят свят също ще бъде унищожен. Ти, мис Оуен, живееш в свят, който е тръгнал към големи

нещастия. Един ден много скоро империите ще рухнат и ще минат хиляди години, за да израснат върху останките им нови цивилизации, ако това изобщо стане. Дори и да стане, това може да е по-лоша цивилизация от оная, която познавате. На всички алтернативни светове катастрофите прозират под една или друга маска, Човешкият род взе лош старт и не е станал по-добър с нищо. Той е осъден от самото начало. Решението, както го виждаме ние, е да се свика набор от подбрани индивиди, взети от всички алтернативни светове, като създадем поколението на новото начало и втория шанс.

— Казахте „да се свика набор“ — рече Лансинг. — Аз не бих нарекъл това „свикване на набор“. Вие ни изтръгнахте от нашите светове. Направихте ни впечатление. Доведохте ни тук и без да ни кажете нищо, по ваш начин ни накарахте да се трепем в тази глупава ваша изпитателна арена, за да видите какво правим, да ни наблюдавате през цялото време и да разберете как реагираме, като си вадите заключения за нас.

— Щяхте ли да дойдете, ако ви бяхме помолили? Щяхте ли да се запишете като доброволци?

— Не, нямаше да го направя — каза Лансинг. — Нито пък Мери, струва ми се.

— В цялото множество от светове — произнесе Б, — ние имаме агенти и доброволци. Ние вземаме хората, които искаме, онези, за които мислим, че имат шанс да минат през изпитанието. Не вземаме просто някого, ние сме много взискателни. От много години сме избрали няколко хиляди души, които според нас са най-пригодени да изградят едно общество със съвсем нов вид хора. Правим това, защото ни се струва, че за галактиката ще е голяма загуба да изчезнат хората от вашия вид. След време, като работите с други разумни същества, вие ще спомогнете за образуването на галактическо общество, едно общество извън всяко съвременно въображение. Чувстваме, че разумът може да бъде венец на търсецата наслуки еволюция, че не може да се открие нищо по-добро. Но ако разумът рухне под собствената си тежест, както той загива не само тук, но и навсякъде, тогава еволюцията ще се обърне слепешком към някое друго съчетание от фактори на оцеляването, тогава идеята за разума може да изчезне завинаги.

— Едуард — каза Мери, — може би има смисъл в това, което казва той, в това, което те направиха.

— Даже и така да е — рече Лансинг, — но не ми харесва начинът, по който постъпиха.

— Това може би е единственият път — каза Мери. — Както казват те, никой не би се записал. Тези, които биха го сторили, вероятно няма да са от най-подходящите.

— Радвам се да разбера, че отивате към възприемане на нашата гледна точка — произнесе А.

— Какво друго ни остава? — попита огорчено Лансинг.

— Нищо — произнесе Б. — Ако искате, вие сте свободни да се върнете в света, от който току-що дойдохте.

— Не искам това — рече Лансинг, като си мислеше за лагера на бежанците в речната долина. — Сега да поговорим за нашите...

Той прекъсна онова, което искаше да каже. Ако трябва да се върнат в своите светове, това ще рече, че той и Мери не могат да бъдат заедно. Той намери пипнешком нейната ръка и силно я стисна.

— Искаш да ни попиташ дали можете да се върнете във вашите светове — произнесе Г. — Съжалявам, но не можете да се върнете.

— Няма значение къде ще отидем, щом като аз и Едуард оставаме заедно — каза Мери.

— Добре, тогава — произнесе А, — разбрахме се. Много се радваме, че получихме съгласието ви. Когато сте готови за тръгване, можете да минете през вратата в левия ъгъл. Тя не води към света, който току-що напуснахте, а към един съвсем нов свят.

— Към друг алтернативен свят? — попита Мери.

— Не. Тя води към една планета, подобна на Земята, която се намира далеч от тук. Когато погледнете към нощното небе, ще видите странни звезди и съзвездия, непознати за вас. Вече споменахме за втория шанс — една чисто нова планета, на която отивате с този втори шанс. Там има само един град, всъщност не точно град, а университетско градче, което изцяло се състои от университети. Там ще учите неща, които знаете и ще седите в аудиториите да научите неща, които не знаете. Може би за повечето от тези неща нито сте чували, нито сте помисляли. Това ще продължи много години, може би през целия ви живот. Най-подир, може би след столетие, една високо интелигентна и образована група, снабдена с повече и по-добри

инструменти, отколкото която и да било земна цивилизация е имала преди, съвсем естествено ще започне да формулира световното общество. Засега е твърде рано да го направим. Има много неща, които трябва да се знаят, много начини за възприемане и изучаване, трябва да се разгледат много гледни точки, преди да стане това. Докато се учите няма да сте подложени на икономическо напрежение, макар че с течение на времето общността трябва да развива икономическа система. В момента сме се погрижили за всичко. От вас искаме само да се учите и да използвате времето си, за да станете пълноценни хора.

— В други светове вие също щяхте да се грижите за нас — каза Лансинг.

— Възмущава ли ви това?

— Мисля, че го възмущава — каза Мери, — но ще му мине. С времето ще му мине.

Лансинг стана от стола, с него стана и Мери.

— През коя врата казахте? — попита Мери.

— Там има само една врата — показа ѝ А.

— Имам още един въпрос преди да тръгнем — рече Лансинг. — Кажете ми, ако обичате, какво е Хаоса?

— Във вашия свят имате Китайска стена — произнесе Г.

— Да, предполагам, че тя съществува в двата свята — в света на Мери и в моя.

— Хаоса е изкуствено издигната Китайска стена — произнесе Г. — Построяване на нещо съвсем глупаво. Това беше последната и най-голяма лудост, направена от хората на миналото върху тази планета. Тя допринесе за тяхното западане. Пълното обяснение е много дълго.

— Разбирам — рече Лансинг и се обърна към вратата.

— Ще го приемете ли като нетактичност, ако ви кажем, че тръгвате с цялата ни благословия? — попита А.

— Не — отвърна Мери. — Благодарим ви за вашата любезност и за втория шанс.

Те тръгнаха към вратата, ала преди да я отворят се обърнаха и погледнаха назад. Четиримата още седяха в една редица на кушетката и белите им, слепи, подобни на черепи лица гледаха след тях. Лансинг отвори вратата и двамата минаха през нея.

Те се озоваха на една морава, а в далечината се виждаха иглите и кулите на университета, където биеха вечерните камбани. Хванати

ръка за ръка, те тръгнаха към втория шанс на човечеството.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.